POLIROM

JOSÉ

SARAMAGO

CĂLĂTORIA ELEFANTULUI

JOSÉ
SARAMAGO

Traducere din limba portugheză
de Mioara Caragea

POLIROM
2010

José Saramago s-a născut la 16 noiembrie 1922 la Azinhaga (Ribatejo), într-o familie modestă. Destinul său scriitoricesc a avut o traiectorie uluitoare, culminînd cu decernarea Premiului Nobel pentru Literatură (1998). După debutul din 1947 cu un roman ulterior renegat de scriitor, urmat de o tăcere de aproape două decenii, Saramago a publicat volume de poeme, cronici literare şi politice, nuvele, piese de teatru, nenumărate traduceri, revenind la roman abia în 1977 cu *Manual de pictură şi caligrafie* (în pregătire la Editura Polirom). *Ridicat de la pămînt* (1980) îi aduce recunoaşterea în spaţiul lusitan şi impune fraza şi punctuaţia care vor constitui de acum înainte marca inconfundabilă a stilului său. Celebritatea internaţională o dobîndeşte cu *Memorialul mînăstirii* (1982; Polirom, 2007), care, alături de *Anul morţii lui Ricardo Reis* (1984; Polirom, 2003, 2009) şi *Istoria asediului Lisabonei* (1989; Polirom, 2004), formează seria narativă cu tematică istorică, scriitorul acordînd o atenţie specială „originii şi identităţii portugheze". În 1991 publică *Evanghelia după Isus Cristos* (Polirom, 2003), cel mai polemic roman al său, care reconstruieşte o viaţă apocrifă a lui Isus. O cotitură în universul tematic romanesc al lui José Saramago o constituie seria de ficţiuni ucronice şi alegorice începută cu *Pluta de piatră* (1986; Polirom, 2002) şi continuată de *Eseu despre orbire* (1995; Polirom, 2005, 2008), *Toate numele* (1997; Polirom, 2002, 2008), *Peştera* (2000; Polirom, 2005, 2009), *Omul duplicat* (2002; Polirom, 2009), *Eseu despre luciditate* (2004; Polirom, 2008) şi *Intermitenţele morţii* (2005; Polirom, 2007, 2009). În 2008, la Editura Polirom s-a inaugurat seria de autor „José Saramago".

Călătoria elefantului, roman apărut în 2008, relatează voiajul epic al lui Solomon, elefantul, călătorie pe care a făcut-o în secolul al XVI-lea, cînd regele João al III-lea al Portugaliei i l-a oferit în dar vărului său Maximilian, arhiduce al Austriei. Nu este un roman istoric, ci un amestec de fapte reale şi imaginare, îndemnîndu-ne să recunoaştem realitatea şi ficţiunea ca fiind o unitate indisolubilă – trăsătură majoră a tuturor marilor opere. Este, de asemenea, o reflectare asupra condiţiei umane, cu umor şi ironie, trăsături ale viziunii autorului, nemilos de pătrunzătoare, venind împreună cu acea formă de infinită compasiune cu care Saramago percepe slăbiciunile umane.

Dacă Gilda Lopes Encarnação nu era profesoară de portugheză la Universitatea din Salzburg, dacă nu eram invitat să le vorbesc studenților, dacă Gilda nu mă invita la cină la restaurantul Elefantul, această carte n-ar fi existat. A fost nevoie să se conjuge firele necunoscute ale sorții în orașul lui Mozart ca să întreb: Ce sînt figurinele acelea? Figurinele erau niște sculpturi mici de lemn puse în șir, prima era Turnul Belém de la noi. Urmau reprezentările unor edificii și monumente europene care, în mod evident, descriau un itinerar. Mi s-a spus că era vorba de călătoria unui elefant care, în secolul al XVI-lea, mai exact în 1551, pe vremea aceea fiind rege D. João al III-lea, a fost adus de la Lisabona la Viena. Am presimțit că aici se putea ascunde o poveste și i-am spus Gildei Lopes de Encarnação. Ea mi-a răspuns că da, sau poate, și s-a oferit să mă ajute să obțin indispensabila informație istorică. Cartea care a rezultat datorează mult, foarte mult, providențialei mele tovarășe de masă, căreia îi exprim public mulțumirile mele cele mai profunde, precum și stima și adîncul meu respect.

José Saramago

Pentru Pilar, care nu m-a lăsat să mor

Întotdeauna ajungem în locul unde sîntem așteptați.

CARTEA ITINERARIILOR

Oricît li s-ar părea de deplasat celor care nu țin seama de importanța alcovurilor, fie ele sfințite, fie laice și ilicite, pentru bunul mers al administrației publice, primul pas al extraordinarei călătorii a unui elefant pînă în Austria, pe care ne-am propus s-o povestim, a fost făcut în apartamentele regale ale curții portugheze, mai mult sau mai puțin la ora de culcare. Rețineți că nu întîmplător am folosit aici aceste imprecise cuvinte, mai mult sau mai puțin. Evităm astfel, cu notabilă eleganță, să intrăm în detalii de ordin fizic și fiziologic întru cîtva sordide, și aproape întotdeauna ridicole, care, așternute pe hîrtie, ar ofensa catolicismul strict al lui dom joão, al treilea, rege al portugaliei și al algarvelor, și al soției lui, dona catarina de austria, viitoare bunică a acelui dom sebastião care va merge să lupte la alcácer-quibir, murind acolo la primul atac, ori la al doilea, deși unii afirmă că s-a prăpădit de boală în ajunul bătăliei. Cu sprîncenele încruntate, iată-l pe rege începînd să-i spună reginei, Mă întreb, doamnă, Ce anume, domnul meu, Darul pe care i l-am făcut vărului maximilian, acum patru ani, la nunta lui, mi s-a părut mereu nedemn de stirpea și de meritele lui, iar acum îl avem atît de aproape, la valladolid, ca regent al spaniei, în vecini, cum s-ar spune, aș dori să-i ofer ceva mai prețios, ceva care să bată la

ochi, ce părere aveți, doamnă, Un ostensoriu pentru sfînta cuminecătură ar fi o idee bună, domnul meu, am observat că, poate din pricina virtuților conjugate ale valorii materiale cu semnificația spirituală, un ostensoriu e întotdeauna bine primit, Sfînta noastră biserică n-ar privi cu ochi buni asemenea mărinimie, în infailibila ei memorie trebuie să fie încă prezente mărturisitele simpatii ale vărului maximilian față de reforma protestanților luterani, luterani sau calviniști, sigur n-am știut niciodată, Vade retro, satană, nu mi-am dat seama, exclamă regina, făcîndu-și semnul crucii, mîine, la prima oră, mă duc la spovedanie, De ce mîine, în mod special, doar vă spovediți în fiecare zi, întrebă regele, Pentru infama idee pe care dușmanul mi-a pus-o în gură, îmi simt gîtul arzînd de parcă ar fi trecut prin el răsuflarea infernului. Obișnuit cu exagerările senzoriale ale reginei, regele ridică din umeri și se întoarse la spinoasa sarcină de a descoperi un cadou în stare să-l mulțumească pe arhiducele maximilian de austria. Regina îngîna o rugăciune, tocmai începuse una nouă, cînd, deodată, se întrerupse și aproape că strigă, Îl avem pe solomon, Poftim, întrebă regele, perplex, fără să priceapă intempestiva invocare a regelui iudeii, Da, domnul meu, solomon, elefantul, Și ce-are a face elefantul, întrebă regele, ușor agasat, Pentru cadou, domnule, pentru cadoul de nuntă, răspunse regina, sărind în picioare, euforică, plină de entuziasm, Nu este un cadou de nuntă, Ar putea fi. Încet, regele dădu din cap de trei ori, făcu o pauză, apoi iar dădu din cap de trei ori, după care admise, Mi se pare o idee interesantă, Este mai mult decît interesantă, este o idee bună, o idee excelentă, replică regina făcînd

un gest de nerăbdare, aproape de indisciplină, pe care nu reuși să și-l reprime, animalul a venit din india de peste doi ani, și de atunci n-a făcut decît să mănînce și să doarmă, cada de apă mereu plină, mormane de furaj, parcă am hrăni o vită de jug, însă fără speranță de răsplată, Bietul animal n-are nici o vină, la noi nu există nici o sarcină pe măsura lui, doar dacă l-am trimite să care scînduri, la șantierele navale de pe tejo, dar ar avea de suferit, sărmanul, specialitatea lui profesională fiind trunchiurile de copac, care se potrivesc mai bine cu rotunjimea trompei, Să plece atunci la viena, Și cum o să meargă, întrebă regele, Ah, nu e treaba noastră, dacă vărul maximilian îi va fi stăpîn, el să rezolve, îmi închipui că e tot la valladolid, N-am vești dimpotrivă, Bineînțeles că, pînă la valladolid, solomon va trebui să meargă pe jos, dar are picioare zdravene, La fel pînă la viena, nu se poate altfel, Un drum lung, spuse regina, Un drum lung, încuviință regele cu gravitate, adăugînd, Îi scriu mîine vărului maximilian, dacă acceptă, trebuie să fixăm datele și să stabilim amănuntele, de exemplu, cînd are de gînd să plece spre viena, cîte zile îi trebuie lui solomon ca să ajungă de la lisabona la valladolid, de acolo înainte nu ne mai privește, ne spălăm pe mîini, Da, ne spălăm pe mîini, rosti regina, dar, în adîncul sufletului, acolo unde se războiesc contradicțiile ființei, simți o neașteptată durere pentru că îl lăsa pe solomon să plece singur spre țări atît de îndepărtate, printre oameni atît de străini.

A doua zi, în zori, regele îl chemă pe secretarul pêro de alcáçova carneiro și îi dictă o scrisoare care nu-i ieși bine la prima încercare, nici la a doua, nici

la a treia, trebuind, pînă la urmă, să fie lăsată cu totul pe seama abilității retorice și a experimentatei cunoașteri a pragmaticii și a formulelor epistolare uzuale între suverani cu care era înzestrat competentul funcționar, care învățase la cea mai bună școală cu putință, cea a propriului său tată, antónio carneiro, de la care, după moarte, moștenise slujba. Scrisoarea a devenit perfectă atît în litera cît și în argumentele ei, neomițîndu-se nici măcar posibilitatea teoretică, exprimată cu diplomație, că darul ar putea să nu-i fie pe plac arhiducelui, acesta avînd însă toate dificultățile din lume de a răspunde printr-un refuz, căci regele portugaliei afirma, într-un pasaj strategic al scrisorii, că nu posedă în tot regatul ceva mai valoros ca elefantul solomon, fie din pricina sentimentului unitar al creației divine care leagă și înrudește toate speciile, se spune chiar că omul a fost făcut din ce a prisosit de la elefant, fie din pricina valorii simbolice, lăuntrice și lumești a animalului. Închisă și pecetluită scrisoarea, regele dădu ordin să i se înfățișeze șambelanul, gentilom în care avea cea mai mare încredere, îi rezumă misiva, apoi îi porunci să-și aleagă o escortă demnă de rangul lui, dar, mai ales, la înălțimea responsabilității misiunii sale. Gentilomul îi sărută mîna regelui, care îi spuse, cu solemnitatea unui oracol, aceste sibilinice cuvinte, Fii iute ca acvilonul și dîrz ca zborul acvilei, Da, stăpîne. Apoi, regele își schimbă tonul și îi dădu cîteva sfaturi practice, Nu e cazul să vă amintesc că trebuie să schimbați caii de cîte ori e nevoie, pentru asta sînt stațiile de poștă, nu e momentul să facem economie, voi porunci să fie pregătite, și acum, dacă e posibil, pentru a cîștiga timp, sînt de părere că ar trebui să dormiți pe cal

cît timp va galopa pe drumurile castiliei. Mesagerul nu înțelese glumețul joc de cuvinte sau preferă să-l ignore, mărginindu-se să spună, Ordinele alteței voastre vor fi îndeplinite întocmai, pe cuvîntul și pe viața mea, apoi se retrase dîndu-se înapoi, repetînd plecăciunile din trei în trei pași. Nu e alt șambelan mai bun, rosti regele. Secretarul se hotărî să nu dea glas complimentului care-i trecuse prin minte, se gîndise să spună că șambelanul nu putea fi altfel, nici nu se putea purta altminteri, de vreme ce însăși alteța sa îl alesese. Avea impresia că spusese ceva asemănător cu cîteva zile în urmă. Dar își amintise în clipa aceea un sfat al tatălui său, Ai grijă, fiule, un compliment repetat devine în mod inevitabil nesatisfăcător, și, de aceea, poate răni ca o insultă. Drept pentru care, secretarul, deși din motive diferite de cele ale șambelanului, preferă și el să-și țină gura. În această scurtă pauză de tăcere, regele dădu glas, în sfîrșit, preocupării care-i venise în minte la deșteptare, M-am gîndit, cred c-ar trebui să-l văd pe solomon, Alteța voastră dorește să chem garda regală, întrebă secretarul, Nu, doi paji sînt mai mult decît suficienți, unul pentru mesaje, al doilea ca să afle de ce nu s-a întors încă primul, ah, și domnia voastră, domnule secretar, dacă doriți să mă însoțiți, Înălțimea voastră îmi face o mare onoare, mai presus de meritele mele, Poate pentru a ajunge să meritați și mai mult, precum tatăl domniei voastre, dumnezeu să-l țină în gloria sa, Sărut mîinile alteței voastre, cu iubirea și respectul cu care i le sărutam pe ale lui, Mai presus de meritele mele, mi se pare, spuse regele, zîmbind, Ca dialectică și răspuns prompt nimeni n-o întrece pe alteța voastră, Unii spun totuși că ursitoarele

care m-au vegheat la naştere nu mi-au ursit şi talentul la vorbă, În lume nu e totul vorbă, stăpîne, vizita de astăzi la elefantul solomon este, aşa cum se va spune poate în viitor, un act poetic, Ce este un act poetic, întrebă regele, Nu se ştie, alteţă, îl recunoaştem numai cînd se întîmplă, Însă eu, deocamdată, doar mi-am anunţat intenţia de a-l vizita pe solomon, Fiind cuvinte de rege, presupun c-a fost de ajuns, Am auzit, cred că, în retorică, asta se cheamă ironie, Cer iertare alteţei voastre, Sînteţi iertat, domnule secretar, dacă toate păcatele vă sînt la fel de grave, cerul vă este garantat, Nu ştiu, stăpîne, dacă acum e timpul cel mai bun pentru a merge în cer Ce vrea asta să însemne, Vine inchiziţia, stăpîne, s-au terminat permisele de spovedanie şi de mîntuire, Inchiziţia va păstra unitatea între creştini, aceasta îi este menirea, Sfîntă menire, fără îndoială, stăpîne, rămîne de văzut prin ce mijloace o va atinge, Dacă ţelul e sfînt, sfinte vor fi şi mijloacele care-l vor servi, răspunse regele cu o anumită asprime, Cer iertare înălţimii voastre, pe lîngă asta, Pe lîngă asta, ce, Vă rog să mă scutiţi de vizita la solomon, astăzi simt că nu voi fi o companie agreabilă pentru alteţa voastră, Nu vă scutesc, am absolută nevoie de prezenţa domniei voastre la ţarcul elefantului, Pentru ce, stăpîne, dacă pot îndrăzni să întreb, Nu voi fi în stare să-mi dau seama de unul singur dacă se va petrece ceea ce-aţi numit un act poetic, răspunse regele schiţînd un zîmbet care îi desena pe mustăţi şi pe barbă o expresie maliţioasă, aproape mefistofelică, Aştept ordinele înălţimii voastre, stăpîne, La ora cinci, vreau patru cai la poarta palatului, pentru mine cereţi unul mare, gras şi blînd, nu mi-au plăcut

niciodată cavalcadele, acum și mai puțin, cu vîrsta și necazurile pe care le-a adus, Da, stăpîne, Și alegeți-mi bine pajii, să nu fie dintre aceia care chicotesc la orice fleac, îmi vine cîteodată să-i strîng de gît, Da, stăpîne.

Au plecat totuși abia după cinci și jumătate pentru că regina, aflînd despre excursia care se pregătea, declarase că vrea și ea să meargă. A fost dificil s-o convingă că n-avea nici un rost să echipeze o caleașcă pentru distanța scurtă pînă la belém, unde se ridicase țarcul pentru solomon. Și, bineînțeles, doamnă, nu veți dori să mergeți călare, spuse regele, categoric, decis să nu admită nici o replică. Reginei nu-i căzu bine abia disimulata interdicție și se retrase bombănind că solomon nu are, în toată portugalia, ba chiar în toată lumea, în tot universul, pe nimeni care să-l iubească mai mult decît ea. După cum se vede, contradicțiile ființei erau în creștere. După ce o numise pe sărmana creatură vită de jug, maximă insultă pentru o ființă irațională care, în india, fusese obligată să muncească din greu, fără soldă, an după an, catarîna de austria dădea acum semne publice de remușcare, aproape sfidînd, cel puțin formal, autoritatea domnului ei, soț și rege. De fapt, era vorba de o furtună într-un pahar cu apă, o mică criză conjugală care, în mod inevitabil, se va stinge odată cu întoarcerea șambelanului, indiferent de răspunsul adus. Dacă arhiducele acceptă elefantul, problema se rezolvă de la sine, sau, mai bine zis, o va rezolva călătoria spre viena, iar, dacă nu-l acceptă, atunci vom putea spune, o dată mai mult, cu milenara experiență a poporului că, în ciuda dezamăgirilor, frustrărilor și deziluziilor care sînt hrana de fiecare zi a oamenilor

și a elefanților, viața continuă Solomon n-are habar ce-l așteaptă. Șambelanul, emisar al destinului său, călărește spre valladolid, au trecut efectele neplăcute ale încercării de a dormi pe cal, iar regele portugaliei, cu micul său alai format din secretar și paji, a ajuns acum pe plaja de la belém, în fața mînăstirii ieronomiților și a țarcului lui solomon. Cu foarte multă răbdare, toate lucrurile din univers vor ajunge să se îmbine. Iată elefantul. Mai mic decît rubedeniile lui africane, se ghicește, totuși, sub stratul de murdărie care-l acoperă, frumoasa siluetă cu care l-a înzestrat natura. De ce este atît de murdar acest animal, întrebă regele, unde este îngrijitorul, presupun că are un îngrijitor. Se apropia un bărbat cu trăsături indiene, cu hainele aproape în zdrențe, un amestec de articole de îmbrăcăminte din patria lui și altele de fabricație națională, abia acoperite sau abia acoperind resturi de pînzeturi exotice venite, odată cu elefantul, pe același trup, cu doi ani în urmă. Era cornacul. Curînd secretarul își dădu seama că îngrijitorul nu-l recunoscuse pe rege, și, cum situația nu se preta prezentărilor formale, alteță, dați-mi voie să vi-l prezint pe îngrijitorul lui solomon, domnule indian, vi-l prezint pe regele portugaliei, dom joão al treilea care va intra în istorie cu porecla de cel pios, le ordonă pajilor să intre în arenă și să-i aducă la cunoștință înspăimîntatului cornac titlurile și rangul bărbosului personaj care îl țintuia cu o privire severă, prevestitoare de rele, E regele. Omul înlemni, ca lovit de trăsnet, apoi făcu o mișcare de parcă ar fi vrut s-o ia la fugă, dar pajii îl înhățară de zdrențe, împingîndu-l spre palisadă. Cocoțat pe

o scăriță rustică, așezată în exteriorul împrejmuirii, regele observa spectacolul cu iritare și repulsie, regretînd că cedase impulsului matinal de a-i face o vizită sentimentală unui pahiderm necioplit, un ridicol proboscidian de peste patru coți înălțime care, dacă dă dumnezeu, curînd își va descărca urît mirositoarele excreții în pretențioasa vienă a austriei. Vinovat era, cel puțin în parte, secretarul, cu vorbele lui despre acte poetice care încă îi răsunau în minte. Îi aruncă o privire sfidătoare funcționarului pe care, altminteri, îl stima, iar acesta, de parcă i-ar fi ghicit gîndul, rosti, Actul poetic, stăpîne, a fost venirea alteței voastre aici, elefantul e numai pretextul, nimic mai mult. Regele mormăi ceva inaudibil, apoi spuse cu glas ferm și clar, Vreau să fie spălat de îndată acest animal. Se simțea rege, era rege, senzația este lesne de înțeles dacă ne gîndim că, în toată viața sa de monarh, niciodată nu rostise o asemenea frază. Pajii îi transmiseră îngrijitorului voința suveranului iar omul dădu fuga la un șopron unde erau stivuite obiecte care păreau unelte, sau poate chiar erau, alături de altele despre care nimeni n-ar fi știut să spună la ce folosesc. Lîngă șopron se afla o construcție de scînduri, acoperită cu țiglă, probabil locuința îngrijitorului. Omul reveni cu o perie coadă lungă, din fibre de palmier, umplu o găleată mare în cada folosită ca troacă și se apucă de treabă. Plăcerea elefantului era evidentă. Apa și scărmănatul cu peria deșteptaseră probabil în el vreo amintire agreabilă, un fluviu din india, un trunchi zgrunțuros de copac, ca dovadă, tot timpul cît a ținut spălatul, o bună jumătate de oră, nu s-a mișcat din loc, bine propțit pe picioarele solide,

parcă ar fi fost hipnotizat. Știute fiind eminentele virtuți ale igienei corporale, nu e de mirare că, în locul unde a stat un elefant, a apărut altul. Murdăria care îl acoperise înainte, abia lăsînd să i se vadă pielea, dispăruse sub avîntul combinat al apei și al periei, iar solomon se înfățișa acum în fața ochilor în toată splendoarea lui. Destul de relativă, dacă ne uităm mai bine. Pielea elefantului asiatic, iar acesta-i unul, e groasă, de o culoare între cenușă și cafea, presărată cu pete și peri, o permanentă deziluzie pentru el, în ciuda sfaturilor resemnării care în permanență îl îndemna să se mulțumească cu ce are și să-i aducă mulțumiri lui vișnu. Se lăsase spălat de parcă aștepta un miracol, ca la un botez, și iată rezultatul, peri și pete. Regele nu-l văzuse pe elefant de mai bine de un an, uitase amănuntele, iar acum nu-i plăcea deloc spectacolul. Îl salvau lungii incisivi ai pahidermului, de un alb strălucitor, foarte puțin curbați, ca două spade îndreptate înainte. Dar ce-i mai rău abia urma. Deodată, regele portugaliei, precum și al algarvelor, mai devreme în culmea fericirii la gîndul că-i putea face o plăcere unui ginere de împărat, carol quintul, nici mai mult nici mai puțin, se simți de parcă ar fi căzut de pe scară prăbușindu-se în gîtlejul căscat al ignominiei. Iată ce se întrebase regele, Dar dacă arhiducele nu-l place, dacă o să i se pară urît, să ne imaginăm că acceptă cadoul, neștiind cum arată, iar apoi îl dă înapoi, cum voi suporta eu rușinea de a mă vedea desconsiderat în fața ochilor compătimitori sau ironici ai comunității europene. Cum vi se pare, ce impresie vă face animalul, se hotărî regele să-l întrebe pe secretar, jinduind după o mînă

de ajutor pe care numai acesta i-o putea da. Frumos sau urît, domnul meu, sînt expresii relative, pentru cucuvea sînt frumoase toate cucuvelele, ce văd eu aici, ca să luăm acest caz particular al unei legi generale, este un magnific exemplar de elefant asiatic, cu toți perii și petele cu care l-a blagoslovit natura și care îl va cuceri pe arhiduce și va lăsa cu gura căscată nu numai curtea și populația vienei ci și, oriunde va ajunge, lumea de rînd. Regele oftă de ușurare, Presupun că aveți dreptate, Sper să am, stăpîne, dacă despre cealaltă natură, cea umană, știu cîte ceva, și, dacă alteța voastră îmi permite, aș îndrăzni să spun că acest elefant cu pete și peri va deveni un instrument politic de prim ordin pentru arhiducele de austria, dacă este atît de abil pe cît deduc din dovezile pe care le-a dat pînă acum, Ajutați-mă să cobor, m-a amețit această conversație. Cu ajutorul secretarului și al celor doi paji, regele reuși să coboare fără dificultate cele cîteva trepte pe care urcase. Respiră adînc cînd simți pămîntul solid sub tălpi și, fără vreun motiv aparent, poate cu excepția subitei oxigenări a sîngelui cu respectiva reînnoire a circulației dinăuntrul capului, deși e încă prea devreme să ne-o spună știința, se gîndi la un lucru care, în circumstanțe normale, cu siguranță nu i-ar fi trecut niciodată prin minte. Și anume, Acest om nu poate să meargă la viena arătînd în halul ăsta, în zdrențe, ordon să i se facă două costume, unul pentru muncă, atunci cînd merge călare pe elefant, și altul de reprezentare socială ca să nu ne facă de rîs la curtea austriacă, fără lux, dar demn de țara care l-a trimis, Așa se va face, stăpîne, Și apropo, cum îl cheamă. Dădu fuga un

paj să afle numele, iar răspunsul, transmis de secretar a fost, Subhro. Subro, repetă regele, ce nume păgîn mai e și ăsta, Cu h, stăpîne, așa a spus cel puțin, Trebuia să-l fi botezat Joaquim cînd a sosit în Portugalia, bombăni regele.

Trei zile mai tîrziu, pe seară, șambelanul, în fruntea escortei sale, mult mai puțin strălucită acum din pricina murdăriei drumurilor și a inevitabilei miasme de sudoare, cabalină și umană deopotrivă, descălecă la poarta palatului, se scutură de praf, urcă scara și intră în anticamera pe care se grăbi să i-o indice lacheul-șef, titlu care, mai bine s-o spunem de pe acum, nu știm dacă exista cu adevărat pe vremea aceea, dar care ne-a fost sugerat de compoziția mirosurilor corporale, un amestec de îngîmfare și falsă umilință, care se răspîndeau în volute din acest personaj. Nerăbdător să afle răspunsul arhiducelui, regele îl primi imediat pe nou-venit. Regina catarina era prezentă în salonul somptuos, ceea ce, luînd în considerație transcendența momentului, n-ar trebui să surprindă pe nimeni, mai ales că se știe că, prin decizia soțului ei, regele, ea participă cu regularitate la întrunirile de stat, unde nicicînd nu s-a purtat ca o spectatoare pasivă. Din alt motiv dorea însă regina să fie de față la lectura scrisorii, spera vag, deși ipoteza nu i se părea plauzibilă, că misiva arhiducelui maximilian a fost scrisă în germană, caz în care cea mai sus-pusă traducătoare va fi acolo, la îndemînă, ca să spunem așa, gata la datorie. Între timp, regele a primit sulul de hîrtie din mîinile șambelanului, el însuși l-a întins după ce i-a desfăcut panglicile pecetluite

cu blazonul arhiducelui, dar, dintr-o simplă aruncătură de ochi, și-a dat seama că era scrisă în latină. Or, dom joão, al treilea al portugaliei cu acest nume, deși nu complet ignorant în tainele latinei, pentru că făcuse ceva studii în vremea tinereții, era perfect conștient că inevitabilele îndoieli, pauzele prea îndelungate, erorile de interpretare mai mult decît probabile, le vor face celor prezenți o jalnică și, în fond, nemeritată impresie asupra regalei sale figuri. Cu agilitatea de spirit pe care i-o cunoaștem și respectiva fluiditate a reflexelor, secretarul făcuse discret doi pași în față, așteptînd. Pe un ton natural, de parcă scena fusese pusă la punct dinainte, regele rosti, Domnul secretar va face lectura, traducînd în portugheză mesajul prin care iubitul nostru văr maximilian cu siguranță răspunde ofertei elefantului solomon, cred că nu e nevoie să citiți integral scrisoarea, în acest moment, e de ajuns să aflăm esențialul, Așa voi face, stăpîne. Secretarul își plimbă privirea peste întinsele și redundantele formule de politețe pe care stilul epistolar al vremii le făcea să prolifereze ca ciupercile după ploaie, căută mai jos și găsi. Nu traduse, anunță, Arhiducele maximilian de austria acceptă și mulțumește regelui portugaliei pentru ofertă. Pe chipul regal, între masa piloasă formată de barbă și de mustață, se întrezări un surîs de satisfacție. Regina zîmbi și ea, împreunîndu-și în același timp mîinile într-un gest de mulțumire care, adresîndu-se în primul rînd arhiducelui maximilian de austria, îl avea pe dumnezeu atotputernic ca ultim destinatar. Contradicțiile care se războiau în intimitatea reginei ajunseseră la o sinteză, cea mai banală dintre toate, și anume, că nimeni nu scapă de destinul său. Luînd din nou cuvîntul, secretarul

le aduse la cunoştinţă, cu un glas în care gravitatea monahală a latinei părea să răzbată în rostirea portughezei curente în care se exprima, alte dispoziţii conţinute de scrisoare, Spune că nu ştie exact cînd va pleca la viena, poate pe la jumătatea lui octombrie, dar nu e sigur, Iar noi sîntem la începutul lui august, anunţă inutil regina, De asemenea, arhiducele spune, stăpîne, că alteţa voastră, dacă doreşte, nu trebuie să aştepte să se apropie data plecării pentru a-l trimite pe soliman la valladolid, Cine mai e şi soliman ăsta, se răsti enervat regele, nici nu are încă elefantul şi deja vrea să-i schimbe numele, Soliman, magnificul, stăpîne, sultanul otoman, Nu ştiu ce m-aş face fără domnia ta, domnule secretar, cum aş reuşi eu să aflu cine este numitul soliman dacă n-aţi fi aici cu strălucita dumneavoastră memorie ca să mă instruiţi şi să mă îndrumaţi în fiecare ceas, Vă cer iertare, stăpîne, răspunse secretarul. Se lăsă o tăcere stînjenitoare în care toţi cei prezenţi au evitat să se privească. Chipul funcţionarului, după un aflux rapid al sîngelui, era acum complet livid. Eu trebuie să-mi cer iertare, spuse regele, şi v-o cer fără nici o reţinere, în afară de cea a conştiinţei mele, Stăpîne, bîigui pêro de alcáçova carneiro, eu sînt un nimeni, n-am ce să vă iert, Sînteţi secretarul meu, căruia îi datorez respect, Vă rog, înălţimea voastră. Regele făcu un gest pentru a impune tăcere şi, în cele din urmă, spuse, Solomon, se va numi aşa în continuare, cît timp se va afla aici, n-are habar de agitaţia pe care a provocat-o printre noi din ziua în care m-am hotărît să-l dăruiesc arhiducelui, cred că, de fapt, nimeni de aici nu vrea să plece, ciudat lucru, nu e o pisică torcînd la picioarele noastre, nu e un cîine uitîndu-se la noi ca

la dumnezeu, şi, totuşi, iată-ne aici, mîhniţi, aproape cuprinşi de disperare, de parcă ne-ar fi luat cu forţa, Nimeni n-ar fi spus-o mai bine decît alteţa voastră, spuse secretarul, Să ne întoarcem la subiect, unde am rămas cu povestea asta|a plecării lui solomon la valladolid,|întrebă regele. Arhiducele scrie c-ar fi bine să nu întîrzie prea mult pentru a se putea obişnui cu alţi oameni şi altă ambianţă, cuvîntul latinesc folosit nu înseamnă chiar asta, dar e cel mai bun pe care l-am putut găsi, Nu e nevoie să vă bateţi capul, am priceput, răspunse regele. După un minut de reflecţie adăugă, Domnul şambelan va primi sarcina de a organiza expediţia, doi oameni să-l ajute pe cornac în munca sa, alţi cîţiva să se ocupe de aprovizionarea cu apă şi furaje, un car de boi pentru ce va fi nevoie, să transporte cada cu apă, de exemplu, deşi, cu siguranţă, se vor găsi, în portugalia noastră, rîuri şi pîraie unde solomon se va putea adăpa şi scălda, va fi greu însă în blestemata aia de castilie, seacă şi uscată ca un os pus la soare, şi, în sfîrşit, un pluton de cavalerie pentru improbabilul caz că cineva ar vrea să ni-l fure pe solomon, domnul şambelan îl va ţine la curent despre mersul lucrurilor pe domnul secretar de stat, căruia îi cer iertare pentru că îl implic în asemenea fleacuri, Nu sînt fleacuri, stăpîne, ca secretar, subiectul mă priveşte în mod deosebit, fiind vorba de alienarea unui bun al statului, Solomon nu cred că s-a gîndit niciodată că e un bun al statului, spuse regele, zîmbind cu jumătate de gură, Era de ajuns să-şi dea seama că apa şi furajul nu-i cădeau din cer, stăpîne, Eu, interveni regina, ordon şi poruncesc să nu-i treacă nimănui prin minte să vină să-mi comunice că solomon a plecat, voi întreba eu cînd voi găsi de cuviinţă, şi

atunci îmi veți răspunde. Ultimul cuvînt abia se auzi, ca și cum plînsul, deodată, ar fi înăbușit glasul regal. O regină în lacrimi este un spectacol de la care, din decență, cu toții sîntem obligați să ne întoarcem privirea. Așa au procedat regele, secretarul de stat și șambelanul. Apoi, după ce regina ieșise și nu i se mai auzea foșnetul fustelor măturînd podeaua, regele aminti, Cum spuneam, nu dorim să plece solomon, Alteța voastră mai are timp să se răzgîndească, spuse secretarul, Îmi pare rău, dar cred că s-a terminat, solomon pleacă, Alteța voastră are și alte treburi, mai importante, nu-i dați voie unui elefant să vă ocupe toate gîndurile, Cum se numește cornacul, întrebă subit regele, Subhro, cred, stăpîne, Ce înseamnă, Nu știu, dar l-aș putea întreba, Întrebați-l, vreau să știu în ce mîini va rămîne solomon, Aceleași în care a fost și înainte, stăpîne, permiteți-mi să vă amintesc că elefantul a venit din india cu același cornac, E diferit să fii departe sau să fii aproape, pînă azi nu mi-a păsat cum se numește omul, azi îmi pasă, Vă înțeleg, stăpîne, Asta îmi place la domnia voastră, nu e nevoie să rostesc toate cuvintele ca să înțelegeți despre ce este vorba, Am avut un bun dascăl în tatăl meu, iar alteța voastră nu e mai prejos, La prima vedere elogiul nu are mare valoare, dar măsura fiind tatăl domniei voastre, mă declar mulțumit, Înălțimea voastră îmi permite să mă retrag, întrebă secretarul, Duceți-vă, duceți-vă la treaba domniei voastre, și nu uitați de hainele noi pentru cornac, cum ați spus că se numește, Subhro, stăpîne, cu haș, Bine.

La zece zile după această conversație, cînd soarele abia se arăta la orizont, solomon ieșea din țarcul unde de bine de rău își dusese traiul vreme de doi ani. Caravana era așa cum se anunțase, cornacul, care prezida de sus, cocoțat pe umerii animalului, doi oameni ca să-l ajute cînd era nevoie, alți cîțiva pentru a asigura aprovizionarea, carul de boi cu cada de apă, pe care hîrtoapele drumului o făceau tot timpul să alunece dintr-o parte în alta, și o gigantică încărcătură de baloturi de nutreț de tot soiul, plutonul de cavalerie care va răspunde de siguranța călătoriei și de sosirea tuturora la liman și, în sfîrșit, ceva la care regele nu se gîndise, un car de intendență al forțelor armate, tras de doi catîri. Ora, atît de matinală, și discreția cu care fusese organizată plecarea, explicau absența curioșilor și a altor martori, cu excepția totuși a unei calești de la palat care a pornit spre lisabona după ce elefantul și compania au dispărut după prima cotitură a drumului. În ea se aflau regele portugaliei, dom joão al treilea, și secretarul lui de stat, pêro de alcáçova carneiro, pe care poate n-o să-i mai vedem, sau poate că da, pentru că viața își rîde de previziuni și pune cuvinte unde ne închipuiam tăceri și întoarceri subite atunci cînd ne gîndeam că n-o s ne mai întîlnim. Am itat ce î se mn numele

cornacului, cum era, întreba regele, Alb, stăpîne, subhro înseamnă alb, chiar dacă nu pare. Într-o odaie din palat, în umbra baldachinului, regina doarme și are un coșmar. Visează că l-au luat pe solomon de la belém, visează că întreabă pe toată lumea, De ce nu m-ați anunțat, dar, cînd se va hotărî să se trezească, la jumătatea dimineții, nu va repeta întrebarea și nu va ști să spună dacă, din proprie inițiativă, o va pune vreodată. S-ar putea ca, peste doi sau trei ani, cineva, întîmplător, să pronunțe în fața ei cuvîntul elefant, și atunci, într-adevăr, regina portugaliei, catarina de austria, va întreba, Dacă tot veni vorba de elefanți, ce s-a întîmplat cu solomon, mai e încă la belém sau l-au trimis la viena, și cînd îi vor răspunde că, deși în viena, elefantul este închis, de fapt, într-un soi de grădină zoologică alături de alte animale sălbatice, ea va spune, prefăcîndu-se că nu înțelege, Ce soartă a avut pînă la urmă animalul ăsta, se bucură de viață în cel mai frumos oraș din lume, pe cînd eu stau aici, blocată între prezent și viitor, și fără speranță în nici unul. Regele, dacă va fi de față, se va face că n-a auzit, iar secretarul de stat, același pêro de alcáçova carneiro pe care îl cunoaștem, deși nu se dă în vînt după rugăciuni, ajunge să amintim ce-a spus despre inchiziție și mai ales ce a considerat prudent să treacă sub tăcere, va adresa o mută rugăminte cerurilor să acopere elefantul cu o mantie groasă de uitare, modificîndu-i forma și înlocuindu-l în imaginațiile lenește cu un dromader oarecare, și el o creatură cu aspect ciudat, sau cu vreo cămilă, pe care ghinionul de a purta două cocoașe în spinare chiar că n-o avantajează, și ispitește mai puțin memoria celor care se interesează

de aceste neînsemnate istorii. Trecutul este o imensă carieră de piatră prin care mulți și-ar dori să se plimbe ca pe autostradă, în timp ce alții merg răbdători din bolovan în bolovan și îl ridică pe fiecare, pentru că simt nevoia să vadă ce se ascunde dedesubt. Uneori se aleg cu scorpioni și scolopendre, larve grase, albe sau crisalide gata de metamorfoză, dar nu e imposibil ca, cel puțin o dată, să apară cîte un elefant, iar acest elefant duce în spinare un cornac pe nume subhro, care înseamnă alb, cuvînt care nu se potrivește deloc cu felul cum s-a înfățișat regelui portugaliei și secretarului de stat în țarcul de la belém, imund, la fel ca elefantul de care trebuia să aibă grijă. Așa că putem înțelege proverbul care, cu înțelepciune, ne previne că și pe cea mai bună pînză poate să cadă cîte o pată, așa s-a întîmplat cu elefantul și cu cornacul său. Cînd au fost lăsați acolo, pe țărm, curiozitatea populară a dat în clocot, pînă și curtea organiza selecte excursii la belém cu aristocrați și aristocrate, cu doamne și cavaleri curioși să vadă pahidermul, însă, curînd, interesul a început să scadă, cu rezultatul bine cunoscut, veșmintele indiene ale cornacului s-au transformat în zdrențe, iar perii și petele elefantului aproape că au dispărut sub crusta de murdărie acumulată vreme de doi ani. Nu este, totuși, situația de acum. Cu excepția inevitabilului praf care îi acoperă deja picioarele pînă la genunchi, solomon înaintează grațios și curat ca un vas de împărtășanie, iar cornacul, deși fără coloratele sale veșminte indiene, strălucește în noul său costum de lucru pe care, pe deasupra, fie din uitare, fie din generozitate, n-a trebuit să-l plătească. Călare pe greabănul lui solomon, fluturînd bastonul cu care-și conduce bidiviul, cînd

cu atingeri ușoare, cînd cu împunsături dureroase care umplu de cucuie pielea dură a animalului, cornacul subhro, sau alb, se pregătește să joace al doilea sau al treilea rol în această povestire, primul jucîndu-l, prin naturală întîietate și inevitabilă expunere, elefantul solomon, urmînd după aceea, întrecîndu-se în merite, ba unul, ba celălalt, de asta sau de aia, amintitul subhro și arhiducele. Cornacul este însă cel care, în acest moment, își ridică vocea cîntătoare. Privind înainte și înapoi caravana, observă o anume dezordine, de înțeles gîndindu-ne la diversitatea animalelor din care este compusă, adică elefant, oameni, cai, catîri și boi, fiecare cu propriul său pas, atît natural, cît și forțat, căci este limpede că, în această călătorie, nimeni nu va putea să meargă mai repede decît cel mai lent, care, se știe, e boul. Boii, exclamă subhro, brusc alarmat, unde sînt boii. Nu se zărea nici urmă din boi, nici din greaua povară pe care o duceau, cada plină cu apă și baloturile de furaj. Au rămas în urmă, se gîndi, liniștindu-se, nu putem decît să așteptăm. Se pregătea să se dea jos de pe elefant, dar renunță. Putea să fie nevoit să se urce la loc și să nu izbutească. În principiu, chiar elefantul îl ridica cu trompa și practic îl așeza la locul lui. Prudența îi cerea totuși să prevadă situațiile cînd animalul, din proastă dispoziție, enervare, sau numai pentru a-l scoate din sărite, ar refuza să facă pe ascensorul, și atunci scara ar fi de folos, deși e greu de crezut că un elefant supărat ar accepta să devină un simplu punct de sprijin, permițînd, fără nici o rezistență, să i se cațere în spinare cornacul sau oricine altcineva. Valoarea scării era pur simbolică, ca un relicvariu ținut la piept sau un medalion cu figura

unei sfinte. Oricum, în acest caz, scara nu-i era de ajutor, se afla în căruța întîrziată. Subhro își trimise un aghiotant să-l anunțe pe comandantul plutonului de cavalerie că trebuie să aștepte carul cu boi. Odihna le va face bine cailor, care, la drept vorbind, nu se osteniseră din cale afară, nici un galop, nici un trap, numai pași mici de la lisabona încoace. Nimic care ar putea semăna cu expediția șambelanului la valladolid, încă în memoria unora dintre cei prezenți acum, veterani ai eroicei cavalcade. Cavalerii au descălecat, pedestrașii s-au așezat ori s-au întins pe pămînt, destui au profitat de ocazie ca să tragă un pui de somn. Cocoțat pe elefant, cornacul evalua călătoria și nu era mulțumit. Judecînd după înălțimea soarelui, trebuie să fi mers vreo trei ore, exprimare prea conciliantă pentru că o bună parte din acest timp fusese irosit de solomon cu scăldatul în tejo, cînd nu se tăvălea cu voluptate în noroi, ceea ce, după logica elefantină, era motiv pentru alte băi, și mai prelungite. Evident solomon era agitat, nervos, trebuie să-l tratezi cu multă răbdare și, mai ales, să nu-l iei prea în serios. Am pierdut probabil o oră cu giumbușlucurile lui solomon, își spuse cornacul, iar apoi, trecînd de la o reflecție despre timp la o meditație asupra spațiului, Cît drum vom fi parcurs, o leghe, două, se întrebă. Crudă îndoială, transcendentă întrebare. Dacă ne-am mai afla printre vechii greci și romani, am spune, cu calmul pe care ni-l dau întotdeauna cunoștințele dobîndite în viața practică, că marile măsuri rutiere erau, pe atunci, stadiul, mila și leghea. Lăsînd deoparte stadiul și mila, cu divizarea lor în picioare și pași, să ne concentrăm asupra leghei, cuvîntul folosit de subhro, distanță care și ea se compune

din paşi şi picioare, dar care are enormul avantaj de a ne aduce pe un teren cunoscut. Bine, bine, toată lumea ştie ce este leghea, vor spune, cu inevitabilul zîmbet de ironie facilă, contemporanii cu care soarta ne-a procopsit. Cel mai bun răspuns pe care-l putem da este următorul, Da, la fel toată lumea ştia în epoca în care a trăit, dar numai atunci. Vechiul cuvînt leghe, sau levghe, care, s-ar spune, pare acelaşi pentru toţi din toate timpurile, a făcut, de exemplu, o lungă călătorie de la cele şapte mii cinci sute de picioare sau o mie cinci sute de paşi cît a avut la romani şi în evul mediu timpuriu pînă la kilometrii şi metrii în care astăzi împărţim distanţa, respectiv cinci şi cinci mii, nici mai mult nici mai puţin. Vom găsi cazuri similare în orice tip de măsurătoare. Şi ca să nu lăsăm afirmaţia fără dovadă, să ne gîndim la baniţă, măsură de capacitate care se divide în douăsprezece căni sau patruzeci şi opt de sferturi, şi care, la lisabona, însemna, în numere rotunde, şaisprezece litri şi jumătate, iar la porto, douăzeci şi cinci de litri. Dar cum se înţelegeau între ei, va întreba cititorul curios şi iubitor de cunoaştere, Dar noi cum ne-am înţelege, întrebă, evitînd să răspundă, cel care a adus în discuţie subiectul greutăţilor şi măsurilor. Subiect care, odată ce a fost expus cu atîta limpezime, ne va îngădui să adoptăm o hotărîre absolut crucială, revoluţionară într-un fel, şi anume, în timp ce cornacul şi însoţitorii lui, neavînd alt mod de a se înţelege, vor vorbi în continuare despre distanţe în acord cu uzanţele şi obiceiurile vremii lor, noi, pentru a înţelege ce se petrece aici din acest punct de vedere, vom folosi măsurile rutiere moderne, fără a mai recurge tot timpul la

fastidioase tabele de conversie. În fond, e ca şi cum într-un film, necunoscut în secolul al şaisprezecelea, am lipi subtitrări în limba noastră pentru a suplini ignoranţa sau insuficienta cunoaştere a limbii vorbite de actori. În această relatare, vom avea, vasăzică, două discursuri paralele care nu se vor întîlni niciodată, unul, acesta, pe care îl putem urmări fără dificultate, şi altul peste care, din acest moment, se aşterne tăcerea. Interesantă soluţie.

Toate aceste observaţii, reflecţii şi cugetări îl determinară în sfîrşit pe cornac să coboare de pe elefant, dîndu-şi drumul să alunece pe trompă, şi să se îndrepte apoi, cu paşi hotărîţi, spre plutonul de cavalerie. Era uşor de ghicit unde se afla comandantul. Se zărea un soi de cort care apăra probabil de arzătorul soare de august un personaj important, concluzia era simplă, dacă era un cort, sub el stătea un comandant, dacă era un comandant, trebuia să fie şi un cort care să-l protejeze. Cornacul avea o idee pe care nu ştia prea bine cum s-o introducă în conversaţie, dar comandantul, fără să vrea, îi uşură sarcina, Ei, boii ăia au apărut sau nu, întrebă, Să afle domnia voastră că încă nu i-am văzut, dar trebuie să sosească, Să sperăm că aşa va fi. Cornacul respiră adînc şi spuse cu un glas răguşit de emoţie, Dacă domnia voastră îmi îngăduie, mi-a venit o idee, Dacă ţi-a venit, nu ai nevoie de îngăduinţa mea, Domnia voastră are dreptate, dar eu portugheza n-o vorbesc prea bine, Spune atunci care ţi-e ideea, Problema noastră sînt boii, Da, încă n-au apărut, Vreau să spun că problema va continua şi după aceea, De ce, Pentru că boii merg încet de la natură, domnul meu, Asta o ştiu şi eu şi n-am avut nevoie de nici un indian, Dacă am mai avea încă o pereche

de boi și am lega-o de căruță în fața celorlalți, sigur am merge mai repede și cu toții în același timp, Ideea mi se pare bună, dar unde să găsim încă o pereche de boi, Sînt sate pe drum, domnule comandant. Comandantul se încruntă, nu putea nega că, pe drum, erau sate, puteau cumpăra o pereche de boi. Dar de ce să cumpărăm, se întrebă, nici vorbă, rechiziționăm boii în numele regelui și, cînd ne întoarcem de la valladolid, îi aducem înapoi, în aceeași bună stare cum sper să fie acum. Se auzi un strigăt, boii își făcuseră în sfîrșit apariția, oamenii băteau din palme, pînă și elefantul își ridică trompa și scoase un muget de satisfacție. Vederea slabă nu-i permitea să deslușească la distanță baloturile de furaj, dar trecuse ora de masă și, în imensa cavernă a pîntecelui său, răsunau protestele de foame. Asta nu înseamnă că elefanții trebuie să se hrănească la ore fixe așa cum se spune că e bine pentru sănătatea ființelor omenești. Oricît de uimitor ar părea, elefantul are nevoie, în fiecare zi, de aproape două sute de litri de apă și între o sută cincizeci și trei sute de kilograme de vegetație. Așa că nu ni-l putem imagina cu șervetul la gît, așezat la masă, luîndu-și cele trei porții zilnice, elefantul mănîncă ce poate, cît poate și unde poate, principiul lui este să nu lase nimic în urmă de care ar putea să ducă lipsă mai tîrziu. Au fost nevoiți să mai aștepte carul cu boi încă aproape o jumătate de oră. Între timp, comandantul a ordonat să se ridice tabăra, dar au fost nevoiți să caute un loc adăpostit de soarele necruțător, înainte ca militarii și civilii să se vadă transformați în jumări. La vreo cinci sute de metri distanță era un pîlc de plopi și într-acolo s-a îndreptat caravana. Umbrele erau rare, dar

era mai bine aici decît să se prăjească sub bătaia nemiloasă a soarelui. Oamenii veniţi pentru munca de jos, şi cărora, pînă acum, nu li se ceruse să facă mare lucru, ca să nu spunem absolut nimic, îşi duceau mîncarea în desagi sau în berete, aceeaşi dintotdeauna, un codru mare de pîine, sardele uscate, cîteva stafide, un boţ de brînză de capră, din aceea care se întăreşte ca piatra, nelăsîndu-se cu nici un chip mestecată, s-o ronţăim cu răbdare, cu avantajul că, astfel, vom savura mai mult timp gustul mîncării. În ce-i priveşte pe militari, ei îşi aveau propriul aranjament. Soldatul de cavalerie care, cu spada scoasă sau cu lancea în aer, şarjează împotriva duşmanului, sau conduce pur şi simplu un elefant la valladolid, nu are a-şi bate capul cu problemele de intendenţă. Nu-l interesează să afle de unde vine mîncarea, nici cine a pregătit-o, vrea doar să aibă strachina plină şi o supă nu prea greu de înghiţit. Împărţiţi în grupuri, cu toţii sînt ocupaţi cu activităţile masticatorii şi deglutive, acum a venit rîndul lui solomon. Subhro, cornacul, porunci să-i aducă două baloturi de furaj, să le desfacă şi să-l lase în pace, Dacă e nevoie, vom mai aduce un balot, spuse. Această descriere, care multora li se va părea de prisos din pricina detaliilor excesive la care recurgem în mod deliberat, are scopul util de a activa mintea lui subhro pentru a-l face să ajungă la o concluzie optimistă privind viitorul călătoriei. Odată ce, îşi spuse el într-un tîrziu, solomon trebuie să mănînce cel puţin trei sau patru baloturi pe zi, greutatea poverii se va uşura, şi dacă, pe deasupra, vom face rost şi de amintita pereche de boi, atunci, oricîţi munţi ne-ar sta în cale, nimeni nu ne va prinde din urmă. Cu ideile bune, şi uneori cu mîinile,

se întîmplă ce se întîmpla cu atomii lui democrit sau cu cireşele din coş, vin la grămadă. Imaginîndu-şi boii trăgînd carul pe o coastă abruptă, subhro îşi dădu seama că se făcuse o greşeală în compunerea originară a caravanei, greşeală care nu fusese corectată pe toată durata drumului, şi era vina lui. Cei treizeci de oameni care veniseră ca ajutoare, subhro îşi dăduse osteneala de a-i număra unul cîte unul, nu făcuseră nimic altceva de la ieşirea din lisabona decît să profite de dimineaţă pentru a da cîte o raită pe cîmp. Ca să desfacă şi să tîrască baloturile de furaj erau mai mult decît suficienţi aghiotanţii lui direcţi şi, în caz de nevoie, el însuşi putea să dea o mînă de ajutor. Ce e de făcut în cazul acesta, să-i trimit înapoi, să scap de această povară, se întrebă subhro. Ideea ar fi fost bună dacă n-ar fi avut alta şi mai bună. Gîndul aduse un zîmbet strălucitor pe faţa dresorului. Cu un strigăt îşi chemă oamenii, se adunară în faţa lui, unii încă mestecîndu-şi ultima smochină uscată, şi le spuse, De acum înainte, vă împărţiţi în două grupuri, voi aici, voi dincolo, ca să ajutaţi carul cu boi, voi împingeţi, voi trageţi, e clar că povara e prea mare pentru animale, care, în plus, sînt lente din fire, din doi în doi kilometri, grupurile vor face schimb de locuri, asta va fi principala voastră sarcină pînă cînd ajungem la valladolid. Se auzi un murmur de nemulţumire, dar subhro se prefăcu că nu bagă de seamă, continuînd, Fiecare grup va fi condus de un maistru, care va răspunde în faţa mea de rezultate, trebuind, în acelaşi timp, să menţină disciplina şi să dezvolte spiritul de coeziune care este întotdeauna necesar muncii colective. Cuvintele nu erau probabil pe placul ascultătorilor,

căci murmurul se auzi din nou. Foarte bine, spuse subhro, dacă e cineva nemulțumit de ordinele pe care le-am dat, să se adreseze comandantului, el este aici suprema autoritate, ca reprezentant al regelui. Aerul păru să se răcorească deodată, murmurul încetă, înlocuit de un tîrșîit silnic de picioare. Subhro întrebă, Cine se oferă să fie maistru. Se ridicară trei mîini ezitante, dar cornacul preciză, Doi maiștri, nu trei. O mînă se retrase, dispăru, celelalte rămaseră în aer. Tu și tu, arătă subhro, alegeți-vă oamenii, dar în mod echitabil, forțele celor două grupuri să fie echilibrate, iar acum duceți-vă, am de vorbit cu comandantul. Înainte, totuși, a trebuit să dea ascultare unuia dintre aghiotanții săi, care se apropiase pentru a-l informa că mai desfăcuseră un balot de furaj, solomon părea însă mulțumit și, după toate semnele, dornic să se culce, Nu e de mirare, a mîncat bine și acum este de obicei ora la care-și face siesta, Mai rău e că a băut aproape toată apa din cadă, După ce a mîncat atît de mult, e firesc, Putem duce boii la rîu, trebuie să fie un drum pe aici, N-o să bea, apa din fluviu este încă sărată, De unde știți, întrebă aghiotantul, Solomon a făcut baie de mai multe ori, ultima oară aici aproape, și nu și-a înmuiat niciodată trompa ca să bea, Dacă apa mării ajunge pînă în locul unde sîntem, asta arată cît de puțin am mers, Așa e, dar, de azi înainte, poți fi sigur că vom merge mai repede, pe cuvînt de cornac. Lăsînd în urmă acest solemn angajament, subhro se duse să-l caute pe comandant. Îl găsi dormind la umbra unui plop mai rămuros, cu acel somn ușor care-l distinge pe bunul soldat, gata să-și înșface armele la cel mai mic zgomot suspect. Îl păzeau doi militari care, cu un

gest imperativ, îi porunciră lui subhro să se oprească. Acesta făcu semn că a înțeles și se așeză pe pămînt, în așteptare. Comandantul se trezi jumătate de oră mai tîrziu, se întinse și căscă, din nou se întinse, căscă din nou, pînă cînd se simți trezit de-a binelea la viață. Chiar și așa, a trebuit să se uite de două ori ca să-l zărească pe cornac, Ce mai vrei acum, întrebă cu glas răgușit, să nu-mi spui că ți-a mai venit o idee, Să afle domnia voastră că mi-a venit, Dă-i drumul, Am împărțit oamenii în două grupuri de cîte cincisprezece, care, alternativ, din doi în doi kilometri, vor ajuta boii împingînd carul, se va observa diferența, Bine gîndit, fără îndoială, văd că îți folosește ceea ce porți pe umeri, cine va avea de cîștigat sînt caii mei, care vor putea din cînd în cînd să meargă la trap, în locul istovitorului pas de paradă, Să afle domnia voastră că și eu m-am gîndit la asta, Dar te-ai mai gîndit la ceva, ți se citește pe față, întrebă comandantul, Să afle domnia voastră că așa este, Să vedem, Ideea mea este c-ar trebui să ne organizăm în funcție de obiceiurile și nevoile lui solomon, acum doarme, să observe domnia voastră, și dacă l-am trezi, ar fi nervos și n-ar face decît să ne dea bătăi de cap, Dar cum poate să doarmă, stă în picioare, întrebă neîncrezător comandantul, Uneori se întinde să doarmă, dar, de obicei, doarme în picioare, Cred că n-o să înțeleg niciodată elefanții, Să afle domnia voastră că eu trăiesc în preajma lor aproape de cînd m-am născut și încă n-am reușit să-i înțeleg, De ce, Poate pentru că un elefant este mult mai mult decît un simplu elefant, Gata cu vorba, Dar mai am o idee să vă prezint, domnule comandant, Încă o idee, rîse militarul, de fapt, tu nu ești un cornac, ești un corn al abundenței,

Cu bunăvoința domniei voastre, Ce-a mai născocit năstrușnica ta căpățînă, M-am gîndit că ar fi o bună organizare dacă domnia voastră ar merge la urmă, cu soldații încheind caravana, în față ar merge carul cu boi pentru că el stabilește pasul de mers, apoi elefantul și cu mine, după aceea, pedestrașii și carul de intendență, Bravo, asta numești tu idee, Așa mi s-a părut, O idee prostească, vreau să zic, De ce, întrebă subhro, jignit, uitînd că interpelarea directă reprezenta o foarte gravă lipsă de educație, o adevărată insultă, Pentru că eu și soldații mei vom înghiți tot praful pe care labele voastre, ale tuturora, îl vor ridica, Ah, ce rușine, ar fi trebuit să mă gîndesc, dar nu m-am gîndit, o rog pe domnia voastră să mă ierte, pe toți sfinții din cer, Așa vom putea face cîte un galop din cînd în cînd, așteptînd să ne ajungeți din urmă, Da, domnule, e soluția perfectă, îmi permiteți să mă retrag, întrebă subhro, Mai am două probleme de discutat cu tine, în primul rînd, dacă îmi mai ceri socoteală, cu tonul pe care ai făcut-o adineauri, voi ordona să ți se dea cîteva bice zdravene pe spinare, Da, domnule, murmură subhro, cu capul plecat, A doua are de-a face cu căpățîna ta și cu călătoria care abia a început, dacă, în țeasta aia, mai ai vreun rest de idei folositoare, aș aprecia să aflu dacă e voia ta să rămînem aici pe veci, pînă la sfîrșitul timpurilor, Solomon încă doarme, domnule comandant, Deci elefantul conduce aici, întrebă militarul iritat, dar și amuzat, Nu, domnule comandant, vă amintiți desigur că v-am spus că ar trebui să ne organizăm în funcție de, mărturisesc că nu știu de unde mi-a venit acest cuvînt, obiceiurile și nevoile lui solomon, Da, și mai ce, întrebă comandantul,

care începuse să-și piardă răbdarea, Domnule comandant, solomon, ca să se simtă bine, ca să-l putem preda teafăr arhiducelui de austria, trebuie să se odihnească în ceasurile de căldură, De acord, răspunse comandantul, ușor tulburat de referința la arhiduce, dar adevărul e că, toată ziua, altceva n-a făcut, Ziua de azi nu contează, domnule comandant, a fost prima, și e știut că, în prima zi, lucrurile merg întotdeauna prost, Ce facem atunci, Împărțim zilele în trei părți, prima, dimineața devreme, și a treia, pînă la apus, ca să înaintăm cît de repede putem, a doua, cea în care sîntem acum, ca să mîncăm și să ne odihnim, Mi se pare un program bun, spuse comandantul, optînd pentru bunăvoință. Schimbarea de ton îl încurajă pe cornac să dea glas neliniștii care îl chinuise întreaga zi, Domnule comandant, în călătoria asta e ceva ce nu înțeleg, Ce nu înțelegi, Pe tot drumul n-am întîlnit pe nimeni, după modesta mea opinie, nu e normal, Te înșeli, am întîlnit destui oameni, atît într-o direcție cît și în cealaltă, Cum așa, nu i-am văzut, întrebă subhro cu ochii măriți de uimire, Făceai baie elefantului, Vreți să spuneți că, de cîte ori se scălda solomon, trecea lume pe drum Nu mă obliga să repet, Ciudată coincidență, de parcă solomon n-ar vrea sa fie văzut, Poate, mai știi, Dar acum, stăm pe loc de cîteva ore bune și tot n-a trecut nimeni, De astă dată motivul e altul, lumea vede de departe elefantul ca o arătare, și face cale întoarsă sau o ia pe scurtătură, poate cred că e trimis de diavol, Simt că mă doare capul, am crezut că regele, stăpînul nostru, a poruncit să se golească drumurile, Nu ești atît de important, cornacule, Eu, nu, dar solomon este. Comandantul preferă să nu răspundă la ceea

ce părea începutul unei noi discuţii şi spuse, Înainte să pleci, vreau să te întreb ceva, Sînt numai urechi, Îţi aminteşti că ai invocat adineauri toţi sfinţii din cer, Da, domnule comandant, Asta înseamnă că eşti creştin, gîndeşte-te bine înainte de a răspunde, Mai mult sau mai puţin, domnule comandant, mai mult sau mai puţin.

Lună plină, de august. Cu excepţia celor două santinele care, pe caii lor, fără alt zgomot decît fîşîitul frîielor, fac rondul taberei, toată caravana doarme. Profită de o odihnă mai mult decît meritată. După ce, în prima parte a zilei, au lăsat impresia unei bande de vagabonzi şi de leneşi, oamenii puşi să împingă carul de boi au prins avînt, dînd o adevărată lecţie de profesionalism. E drept că terenul plat a fost de mare ajutor, dar se poate pune rămăşag, cu certitudinea de a cîştiga, că, în venerabila istorie a acelui car de boi, nu existase niciodată o călătorie asemănătoare. În cele trei ore şi jumătate cît durase drumul, în ciuda unor scurte momente de odihnă, au parcurs peste şaptesprezece kilometri. Acesta a fost numărul stabilit în cele din urmă de comandantul de pluton după un viu schimb de cuvinte cu cornacul subhro, care considera că n-au mers chiar atît de mult şi că nu face să se păcălească singuri. Comandantul credea că merită, era un stimulent pentru oameni, Ce dacă am mers numai paisprezece, mîine vom merge încă trei şi, la sfîrşit, va ieşi socoteala. Cornacul se lăsă păgubaş, Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă, chiar dacă socotelile lui false vor prevala, tot nu se va schimba realitatea kilometrilor pe care, într-adevăr, îi vom străbate, nu te lua la harţă cu cei care comandă, subhro, învaţă să trăieşti.

Abia se trezise, cu persistenta impresie că avusese, în somn, o durere ascuțită în pîntece, deși nu credea că se va repeta, își simțea totuși stomacul suspect de agitat, niște chiorăieli surde în intestine, și, deodată, durerea reveni ca un pumnal. Se ridică cît putu de repede, făcu un semn santinelei celei mai apropiate că pleacă, dar că se întoarce imediat, și începu să urce spre un șir des de arbori, coasta suavă pe care poposiseră era atît de lină de parcă s-ar fi întins pe un pat cu partea de la căpătîi ușor ridicată. Ajunse în ultima clipă. Să ne uităm în altă parte în timp ce el scapă de hainele pe care, în mod miraculos, nu le-a murdărit încă, și să sperăm că-și va ridica ochii și că va vedea ceea ce noi am și văzut, satul scăldat în razele minunatei luni de august care modelează toate reliefurile, îndulcind pînă și umbrele tot de ea create, și făcînd în același timp să strălucească zonele luminate. Glasul pe care-l așteptam se auzi în sfîrșit, Un sat, un sat. Probabil că din pricina oboselii, nimeni nu se gîndise să urce panta să vadă ce se află dincolo de ea. E adevărat că oricînd poți da peste un sat, dacă nu e ăsta, e altul, dar e îndoielnic că, în primul pe care-l vom întîlni, ne va aștepta o pereche de boi puternici, în stare să îndrepte turnul din pisa dintr-o singură smucitură. Ușurat, cornacul s-a șters cît a putut de bine cu ierburile care creșteau împrejur, mare noroc a avut că n-a dat peste urzici, sau peste sanguinare, l-ar fi făcut să țopăie în frenezia dansului sfîntului vito, atît de puternice ar fi fost usturimile și împunsăturile care i-ar fi asaltat delicata mucoasă inferioară. Un nor gros a acoperit luna, iar satul a devenit brusc negru, dispărînd ca un vis în întunericul dimprejur. N-avea importanță,

soarele va răsări la ceasul potrivit și le va arăta drumul spre staulul unde boii, acum rumegînd, aveau presentimentul că li se va schimba viața. Subhro traversă șirul des de copaci și se întoarse la locul său din cortul comun. Pe drum se gîndea că, dacă șeful ar fi fost treaz, asta i-ar fi dat, în termeni planetari vorbind, bucuria cea mai mare din lume. Și a mea ar fi gloria de a fi descoperit satul, murmura. Pentru că n-avea rost să-și facă iluzii. Pînă dimineață, alții vor trebui să-și facă nevoile și singurul loc discret era printre copacii de pe culme, dar, presupunînd că așa ceva nu se va întîmpla, atunci n-avem decît să așteptăm zorii pentru a asista la defilarea tuturor celor care vor fi nevoiți să dea ascultare imperativelor intestinelor și vezicii. La urma urmelor, sîntem toți animale, nu e de mirare. Nemulțumit, cornacul se hotărî să dea o raită acolo unde dormea comandantul, mai știi, uneori oamenii au insomnii, se trezesc înspăimîntați pentru că, în somn, au crezut că sînt morți, sau cîte o ploșniță, din multele care se ascund prin cusături, a venit să sugă sîngele adormitului. E de consemnat informația că ploșnița a inventat, fără să știe, transfuziile de sînge. Zadarnică speranță, comandantul dormea, și nu doar dormea, sforăia cît îl țineau bojocii. O santinelă veni să-l întrebe ce vrea, iar subhro răspunse că avea un mesaj pentru comandant, dar, cum acesta dormea, o să se întoarcă în pat, Nu e oră de dat mesaje, așteaptă pînă dimineață, Era important, răspunse cornacul, dar, așa cum zice filozofia elefantului, dacă nu se poate, nu se poate, Dacă vrei să-mi spui mie mesajul, îl informez de îndată ce se trezește. Cornacul făcu socoteala probabilităților favorabile și ajunse la

concluzia că merita să pună totul pe o singură carte, comandantul va fi așadar informat de santinelă despre existența satului, atunci cînd, la prima lumină a dimineții, se va auzi strigătul, Atenție, atenție, aici e un sat. Nemiloasa experiență a vieții ne-a învățat că, în general, nu e recomandabil să ne încredem prea mult în natura umană. De acum înainte vom ști că nici cavaleria nu merită încredere, cel puțin nu atunci cînd e vorba de ținut un secret. A doua santinelă aflase vestea înainte ca dresorul să fi adormit la loc și, după ea, toții soldați care dormeau în apropiere. Agitația a fost enormă, unul a propus chiar o misiune de recunoaștere cu scopul de a culege la fața locului informații care vor susține, prin autenticitatea sursei, strategia ce va trebui definită în dimineața următoare. Teama că șeful se va deștepta, se va ridica din culcuș și nu va vedea nici un soldat sau, și mai rău, îl va vedea pe unul, dar nu și pe ceilalți, îi convinse să renunțe la promițătoarea aventură. Orele au trecut, o palidă lumină la răsărit a început să deseneze curba porții prin care va intra soarele, în timp ce, în partea opusă, luna se lăsa să alunece alene în brațele nopții trecute. La asta meditam noi, amînînd momentul revelației, întrebîndu-ne cum să găsim o soluție cît mai dramatică sau, ca aurul aplicat pe albastru, cu o putere simbolică cît mai mare, cînd s-a auzit strigătul fatal, Aici e un sat. Absorbiți de speculațiile noastre, n-am băgat de seamă că un om s-a ridicat și a urcat povîrnișul, acum însă, îl vedem apărînd printre arbori, îl auzim repetînd anunțul triumfal, deși fără să ceară răsplată, cum ne imaginaserăm, Aici e un sat. Era comandantul. Destinul, cînd îl apucă, se pricepe să scrie cu

trăsături strîmbe și întortocheate la fel de bine ca și dumnezeu, sau chiar mai bine. Așezat pe manta, subhro se gîndi, Putea fi mai rău, cel puțin lui îi pot spune că, dacă s-ar fi trezit astă-noapte, ar fi văzut primul satul. Risca însă ca șeful să-l întrebe cu glas somnoros, așa cum știm că-l va întreba, Dar martori ai, la care el nu va putea răspunde decît, băgîndu-și, metaforic vorbind, coada între picioare, Negativ, domnule comandant, eram singur, Probabil c-ai visat, Dar n-am visat că i-am transmis informația unuia dintre soldații care stăteau de santinelă ca să vă anunțe la deșteptare, Nici un soldat n-a vorbit cu mine, Dar domnia voastră poate vorbi cu el, vă spun cine a fost. Comandantul a reacționat prost la această propunere, Dacă nu aveam nevoie de tine pentru a conduce elefantul, te trimiteam imediat la lisabona, închipuiește-ți numai situația în care ai fi pus, cuvîntul tău împotriva cuvîntului meu, ia-ți gîndul de la asta, dacă nu vrei să fii deportat în india. După ce s-a rezolvat problema și s-a stabilit oficial cine a descoperit satul, comandantul era gata să-i întoarcă spatele lui subhro, cînd acesta îi spuse, Principalul nu e asta, principalul este să vedem dacă există vreo pereche destoinică de boi, Vom afla în curînd, tu vezi-ți de treburile tale, am eu grijă de restul, Domnia voastră nu vrea să merg în sat, întrebă subhro, Nu, nu vreau, îmi sînt de ajuns sergentul și boarul pentru a alege animalele. Subhro își spuse că, cel puțin de data asta, comandantul avea dreptate. Dacă cineva era îndreptățit să meargă, acela era boarul. Comandantul pornise deja într-acolo, împărțind instrucțiuni în stînga și în dreapta, sergentului, personalului de intendență, pe care intenționa să-l pună la treabă

pentru a-şi aproviziona cu suficientă mîncare forţele, care se vor slei curînd dacă vor continua să mănînce smochine uscate şi pîine mucegăită, Cine a gîndit strategia pentru această călătorie a dat cu oiştea-n gard, mahării de la curte cred probabil că oamenii pot trăi numai cu aerul pe care-l respiră, bombăni el printre dinţi. Se ridicase tabăra, acum se împătureau mantale, se orînduiau unelte, erau o mulţime, majoritatea nu vor folosi probabil la nimic, decît dacă elefantul va cădea într-o rîpă şi va trebui scos cu un scripete. Ideea comandantului era să pornească la drum de îndată ce se va întoarce din sat, cu sau fără perechea de boi. Soarele se dezlipise deja de linia orizontului, era o zi luminoasă, cu numai cîţiva nori plutind pe cer, să dea domnul să nu se încălzească prea mult, simţeai cum ţi se topesc muşchii, uneori aveai senzaţia că începe să-ţi fiarbă sudoarea pe piele. Comandantul îl chemă pe boar, îi explică ce urmau să facă şi îi recomandă să se uite bine la animale, dacă vor găsi, pentru că de ele va depinde rapiditatea expediţiei şi întoarcerea grabnică la lisabona. Boarul spuse de două ori da, domnule, deşi puţin îi păsa, nu locuia în lisabona, ci într-un sat nu departe, numit mem martins sau ceva asemănător. Cum boarul nu ştia să călărească, un exemplu flagrant al consecinţelor negative a unei excesive specializări profesionale, cum se vede, se căţără cu dificultate pe crupa calului sergentului şi porni, rostind, cu un glas pe care şi el abia reuşea să-l audă, un interminabil tatăl nostru, rugăciune pe care o preţuia cu deosebire pentru ceea ce spune despre iertarea datoriilor noastre. Răul, care e pretutindeni, şi uneori îşi arată coada ca să nu ne facem iluzii, apare imediat, în fraza care

urmează, unde se spune că e obligaţia noastră de creştini să le iertăm datornicilor noştri. Cu tălpile goale nu joci la fel de bine ca-n papuci, ori una, ori alta, mormăia boarul, dacă unii iartă şi alţii nu plătesc ce datorează, unde mai e cîştigul, se întreba. Au luat-o pe prima stradă din sat pe care au întîlnit-o, deşi poate numai o minte delirantă ar numi stradă ceea ce semăna cel mai bine în epocă cu un roller coaster, şi pe prima persoană care le-a ieşit în cale comandantul a întrebat-o cum se numeşte şi unde stă principalul proprietar din partea locului. Omul, un ţăran bătrîn cu o sapă în spinare, ştia răspunsurile, Principal este domnul conte, dar nu e aici, Domnul conte, repetă comandantul, uşor neliniştit, Da, să afle domnia voastră că trei sferturi din pămînturile astea, dacă nu şi mai mult, sînt ale lui, Dar ai spus că nu e acasă, Să vorbească domnia voastră cu administratorul, el mînă barca, Ai fost pe mare, Să afle domnia voastră c-am fost, dar acolo, cu toţi oamenii înecaţi sau chinuiţi de scorbut şi alte mizerii, era atîta moarte încît m-am hotărît să mă întorc să mor acasă, Şi unde îl pot găsi pe administrator, Dacă nu e la cîmp, îl găsiţi în curtea palatului, E un palat aici, întrebă comandantul, uitîndu-se în jur, Nu e un palat din alea înalte şi cu turnuri, are numai parterul şi un etaj, dar se spune că are mai multe bogăţii decît toate palatele mari şi mici din lisabona, Ne poţi conduce pînă acolo, întrebă comandantul, De aia m-au adus paşii încoace, Contele e conte de ce anume. Bătrînul îi spuse, şi comandantul fluieră de mirare, Îl cunosc, spuse, dar nu ştiam că are pămînturi în ţinutul ăsta, Şi se spune că nu numai aici.

Satul era un sat cum nu se mai văd în zilele noastre, dacă ar fi iarnă, ar fi ca o mocirlă mustind de apă și împroșcînd cu noroi în toate direcțiile, acum amintește de altceva, de resturile împietrite ale unei civilizații străvechi, acoperite de praf, așa cum, mai devreme sau mai tîrziu, se întîmplă cu muzeele în aer liber. Au ajuns într-o piață și acolo era palatul. Bătrînul s-a dus să sune un clopoțel la poarta de serviciu, după un minut cineva a deschis și omul a intrat. Lucrurile nu se desfășurau așa cum își închipuise comandantul, dar poate că era mai bine. Bătrînul se îngrijea de primele parlamentări, iar el se va ocupa apoi de miezul chestiunii. După cinciprezece minute se ivi în poartă un ins rotofei, cu mustățile lungi, care atîrnau pleoștite ca un steag fără vînt. Comandantul își conduse calul spre el și, tot de pe cal, ca să fie clară distanța socială, rosti primele cuvinte, Ești administratorul domnului conte, La dispoziția domniei voastre. Comandantul descălecă și, dînd dovadă de o ascuțime ieșită din comun, profită de vorbele servite pe tavă, În acest caz, la dispoziția mea înseamnă la dispoziția domnului conte și a alteței sale regele, Vă rog să-mi explicați ce doriți, sînt omul domniei voastre, cu condiția să nu-mi pun în pericol mîntuirea sufletului și interesele stăpînului pe care m-am angajat să-l apăr, Interesele stăpînului tău nu vor fi știrbite de mine, nici nu-ți vei pierde sufletul, acum să vorbim despre problema care m-a adus aici. Făcu o pauză, îi semnală rapid boarului să se apropie și începu, Sînt ofițer de cavalerie al alteței sale, care mi-a încredințat sarcina să duc la valladolid, în spania, un elefant ce urmează să-i fie oferit arhiducelui maximilian de austria care a

poposit acolo, în palatul împăratului carol quintul, socrul său. Administratorul își holbă ochii, bărbia îi căzu peste gușă, efecte încurajatoare pe care comandantul le înregistră mental. Și continuă, Am în caravană un car de boi care transportă baloturile de furaj cu care se hrănește elefantul și cada de apă în care își stinge setea, carul e tras de doi boi care pînă acum s-au descurcat bine, dar care mă tem că nu vor fi suficienți cînd ne vom confrunta cu povîrnișurile munților. Administratorul încuviință din cap, dar nu suflă o vorbă. Comandantul respiră adînc, pronunță cîteva fraze de ornament pe care le însăilase în minte și merse direct la subiect, Îmi trebuie încă o pereche de boi de înjugat la căruță și m-am gîndit că poate îi voi găsi aici, Domnul conte nu este aici, numai el. Comandantul îi reteză fraza, Mi se pare că n-ai auzit că mă aflu aici în numele regelui, nu eu îți cer împrumut o pereche de boi pentru cîteva zile, ci alteța sa, regele portugaliei, Am auzit, domnule, am auzit, dar stăpînul meu, Nu este, știu, dar aici este administratorul lui care își cunoaște datoria față de patrie, Patria, domnule, N-ai văzut-o niciodată, întrebă comandantul, lansîndu-se într-o tiradă lirică, vezi norii ăia care nu știu încotro se duc, ei sînt patria, vezi soarele care uneori este, alteori nu este, el e patria, vezi șirul acela de arbori de unde, cu pantalonii în vine, am zărit satul în zori, ei sînt patria, așa că nu poți nici să refuzi, nici să pui piedici în calea misiunii mele, Dacă așa spune domnia voastră, Îți dau cuvîntul meu de ofițer de cavalerie, și acum gata cu vorba, să mergem la grajduri să-ți vedem boii. Administratorul își scărpină mustața pleoștită de parcă ar fi consultat-o, în cele din urmă se hotărî, patria

înainte de toate, dar, încă îngrijorat de efectele consimțământului său, îl întrebă pe ofițer dacă îi va lăsa o garanție, la care comandantul răspunse, Îți voi lăsa o hîrtie scrisă și semnată de mîna mea în care garantez că perechea de boi va fi înapoiată de mine însumi la locul de origine de îndată ce elefantul va fi predat arhiducelui de austria, vei avea de așteptat doar pînă ajung de aici la valladolid și de la valladolid înapoi, Să mergem atunci la grajduri, unde sînt boii de jug, spuse administratorul, Cel de aici e boarul meu, el va merge cu tine, eu mă pricep mai bine la cai și la război, cînd e cîte unul, spuse comandantul. În grajd erau opt boi. Mai avem patru, spuse administratorul, dar sînt la cîmp. La un semn al comandantului, boarul se apropie de animale, le examină atent, unul cîte unul, făcu să se ridice doi boi care stăteau întinși, îi examină și pe ei și, în cele din urmă, declară, Ăsta și ăsta, Bună alegere, sînt cei mai buni, spuse administratorul. Comandantul simți un val de orgoliu, urcîndu-i din plexul solar în gîtlej. Într-adevăr, fiecare dintre gesturile lui, fiecare pas pe care-l făcea, fiecare decizie pe care o lua, revelau un strateg de prima clasă, meritînd cea mai înaltă recunoaștere, și, pentru început, o promptă promoție la gradul de colonel. Administratorul, care ieșise, se întoarse cu hîrtie și pană, și chiar acolo, în grajd, a fost semnată înțelegerea. Cînd administratorul a primit documentul, mîinile îi tremurau de emoție, dar și-a recuperat seninătatea auzindu-l pe boar care spunea, N-au juguri, Sînt acolo, arătă administratorul. N-au lipsit din această relatare considerații mai mult sau mai puține corecte privind natura umană, și pe toate le-am consemnat fidel și le-am comentat în funcție

de respectiva lor pertinență și de dispoziția de moment. Dar, sincer, nu ne așteptam să înregistrăm într-o zi un gînd atît de generos, atît de înălțător, atît de sublim precum cel care a străfulgerat prin mintea comandantului, și anume, că, pe blazonul contelui, proprietar al acelor animale, în memoria acestei întîmplări, ar trebui puse două juguri sau cefe, cum li se mai spune. Să sperăm că urarea lui se va împlini. Boii erau înjugați, boarul îi scotea din grajd, cînd administratorul întrebă, Dar elefantul. Formulată în acest mod, pe cît de rustic, pe atît de direct, întrebarea putea fi pur și simplu ignorată, dar comandantul se gîndi că îi datorează o favoare omului și, de aceea, spuse, cu un sentiment vecin cu gratitudinea, E dincolo de copacii de colo, unde ne-am petrecut noaptea, N-am văzut în viața mea un elefant, spuse administratorul cu un glas trist, de parcă de vederea unui elefant ar fi depins fericirea lui și alor săi, Omule, asta se poate rezolva, vino cu noi, Să meargă domnia voastră înainte, că eu pun șaua pe catîr și vă prind din urmă. Comandantul ieși în piață, unde îl aștepta sergentul, și spuse, Gata, avem boi, Da, domnule, boarul părea că a înghițit un par de mîndru ce mergea în fața lor, Să mergem, spuse comandantul încălecînd, Da, domnule, spuse sergentul încălecînd și el. Ajunseră în avangardă în cîteva clipe, iar aici comandantului i se prezentă o serioasă dilemă, să galopeze spre tabără și să-și anunțe victoria în fața oștirii reunite, ori să însoțească perechea de boi și să primească aplauze în prezența răsplății vii a iscusinței sale. A avut nevoie de o sută de metri de intensă reflecție pentru a găsi un răspuns la această

problemă, o soluție pe care, cu cinci secole anticipație, am putea-o numi a treia cale, adică să-l trimită înainte pe sergent cu vestea, pentru a predispune spiritele la cea mai entuziastă primire. Așa se va face. Nu merseseră mult cînd au auzit tropăitul stîngaci al catîrului, căruia nu i se ceruse niciodată un trap, și cu atît mai puțin un galop. Comandantul se opri din politețe, la fel făcu și sergentul fără să știe de ce, numai boarul și boii, de parcă ar fi aparținut altei lumi și s-ar fi ghidat după legi diferite, au continuat să înainteze în ritmul dintotdeauna, adică la pas. Comandantul îi dădu ordin sergentului s-o ia înainte, dar regretă aproape imediat. Nerăbdarea lui creștea cu fiecare minut. Ce greșeală crasă să-l trimită pe sergent înainte. În clipa asta, probabil, el primea primele aplauze, cel mai călduroase, acelea care întîmpină o veste bună dată la prima mînă, și dacă, după aceea, se vor mai auzi cîteva sau chiar multe, tot vor avea un gust de supă reîncălzită. Se înșela însă. Cînd comandantul a ajuns în tabără, ar fi de discutat dacă însoțind sau însoțit de boar și de boi, oamenii erau aliniați pe două rînduri, lucrătorii de-o parte, militarii de cealaltă, și, în centru, elefantul cu cornacul cocoțat deasupra, toți aplaudînd cu entuziasm, toți strigînd de bucurie, dacă ar fi o barcă de pirați, ar fi momentul să spunem, Un rom dublu pentru toată lumea. Oricum, poate mai încolo, vom avea ocazia să împărțim cîte un sfert de vin roșu la toată compania. După ce s-a potolit entuziasmul, caravana a început să se organizeze. Bouarul a înjugat la car boii contelui, mai puternici și mai odihniți, și, în fața lor, ca să-și tragă sufletul, i-a pus pe cei care veniseră de la lisabona. Administratorul ar fi fost

poate de opinia contrară, dar, călare pe catîrul lui, își făcea cruci peste cruci, nevenindu-i să-și creadă ochilor. Un elefant, ăsta e un elefant, murmura, are peste patru coți înălțime, dar trompa, dar colții, dar labele, ce mari sînt labele. Cînd caravana se puse în mișcare, o urmări pînă la drumul mare. Își luă rămas-bun de la comandant, urîndu-i călătorie plăcută și o și mai plăcută întoarcere, și rămase cu ochii la ei în timp ce se îndepărtau. Făcea largi gesturi de adio. Nu apare în fiecare zi un elefant în viața noastră.

Nu e adevărat că cerul este nepăsător la preocupările și angoasele noastre. Cerul ne trimite tot timpul semne, prevestiri, și dacă nu menționăm și sfaturile bune, asta se întîmplă pentru că experiența, de-o parte și de alta, adică a lui și a noastră, de mult ne-a demonstrat că nu merită să ne chinuim memoria, pe care cu toții o avem mai mult sau mai puțin slabă. Semnele și prevestirile sînt ușor de interpretat dacă avem ochiul atent, cum s-a întîmplat cu comandantul cînd, la un moment dat, pe drum, s-a abătut asupra caravanei o rapidă, dar abundentă, aversă de ploaie. Pentru hamalii care împingeau anevoie carul de boi, ploaia a fost o binecuvîntare, un act de caritate față de suferința în care trăiesc, vrînd nevrînd, clasele de jos. Elefantul solomon și cornacul lui, subhro, s-au bucurat de neașteptata răcoare, ceea ce nu l-a împiedicat pe ghid să se gîndească cît de folositoare i-ar fi pe viitor o umbrelă pentru situații similare, mai ales pe drumul spre viena, cocoțat la înălțime și protejat de apa care cădea din nori. Cei care n-au apreciat deloc lichidul meteoric au fost soldații de cavalerie, mîndrii de obicei de uniformele lor colorate, acum pătate și mustind de apă, de parcă se întorceau învinși din bătălie. În ce-l privește pe comandant, acesta, cu agilitatea lui de spirit, deja dovedită, a

înțeles pe dată că avea o problemă foarte serioasă. Se demonstra încă o dată că strategia pentru această misiune fusese plănuită de persoane incompetente, incapabile să prevadă evenimentele cele mai anodine, precum o ploaie de vară, cînd, din noaptea timpurilor, înțelepciunea populară ne tot atrage atenția că iarna acum începe, în august. Dacă nu cumva aversa a fost o întîmplare, iar timpul frumos se va întoarce ca să rămînă, s-a sfîrșit cu nopțile dormite în aer liber, sub clar de lună sau sub arcul înstelat al căii laptelui. Și nu era vorba numai de asta. Urmînd să-și petreacă nopțile în așezări locuite, aveau nevoie de un spațiu acoperit ca să adăpostească elefantul și caii, cei patru boi, și cîteva duzini de oameni, și așa ceva, cum se poate deduce, era destul de greu de găsit în portugalia secolului al șaisprezecelea, care încă nu învățase să construiască hale industriale sau popasuri turistice. Și dacă ploaia ne prinde pe drum, nu o aversă rapidă ca asta, ci o ploaie mocănească, din alea care nu se opresc cu ceasurile, se întrebă comandantul, ajungînd la concluzia, O să ne ude pînă la piele, nu e nimic de făcut. Își ridică ochii, scrută spațiul și rosti, Deocamdată pare că s-a oprit, să sperăm că n-a fost decît o falsă alarmă. Din păcate nu fusese o falsă alarmă. De două ori, înainte să ajungă la adăpost, dacă așa se puteau numi cele două duzini de cocioabe răspîndite în jurul unei biserici descăpățînate, adică numai cu o jumătate de turn, fără nici o hală industrială la vedere, s-au mai abătut peste ei rafalele de ploaie, pe care comandantul, acum expert în acest sistem de comunicații, le-a interpretat imediat ca pe două noi prevestiri trimise de cerul nerăbdător, desigur, văzînd că nu se iau măsurile necesare de

precauție, acelea care ar feri murata caravană de răceli, guturaiuri, rinite și mai mult decît probabile pneumonii. Aceasta este marea greșeală a cerului, cum lui nu-i este nimic imposibil, își închipuie că oamenii, făcuți, după cum se spune, după imaginea și asemănarea puternicului lui locatar, se bucură de aceleași privilegii. Ne-ar plăcea să vedem ce-ar păți cerul dacă ar fi în situația comandantului, umblînd din casă în casă cu aceeași cantilenă, Sînt ofițer de cavalerie în misiune de serviciu ordonată de alteța sa, regele portugaliei, aceea de a însoți un elefant pînă în orașul spaniol valladolid, și nevăzînd decît fețe bănuitoare, de altfel pe bună dreptate, dat fiind că niciodată nu se auzise de specia elefantină prin aceste ținuturi și nimeni n-avea habar cum arată un elefant. Ne-ar plăcea să vedem cerul întrebînd dacă au în sat vreun șopron mai mare sau, în lipsa lui, o hală industrială, unde s-ar putea adăposti peste noapte oamenii și animalele, ceea ce n-ar fi chiar imposibil, ajunge să ne aducem aminte de peremptoria afirmație a acelui faimos isus din galileea care, în vremurile lui cele mai bune, s-a lăudat că e în stare să distrugă templul și să-l reconstruiască de dimineață pînă la căderea serii, într-o singură zi. Nu știm dacă n-a făcut-o din lipsa mîinii de lucru sau a cimentului, sau pentru c-a ajuns la înțeleapta concluzie că treaba nu merita efortul, avînd în vedere că, dacă ceva se distruge pentru a fi construit la loc, mai bine să rămînă cum era. Ispravă eroică, asta da, a fost episodul multiplicării pîinilor și peștilor, pe care îl pomenim aici numai pentru că, din ordinul comandantului și prin efortul intendenței cavaleriei, astăzi se va servi o masă caldă tuturor membrilor caravanei, ceea ce

nu este un miracol de ici, de colea dacă ne gîndim la lipsa de confort şi la instabilitatea vremii. Din fericire nu va mai ploua. Oamenii şi-au scos hainele mai grele şi le-au întins pe beţe la uscat, profitînd de căldura focurilor care fuseseră aprinse între timp. Apoi n-au mai avut decît să aştepte să sosească oala cu mîncare, simţind consolatoarea contracţie a stomacului care, după miros, presimţea că foamea îi va fi, în sfîrşit, potolită, simţindu-se şi ei oameni, la fel ca toţi ceilalţi cărora, la ore fixe, de parcă ar fi o benefică fatalitate a destinului, cineva vine să le servească o farfurie de mîncare şi o felie de pîine. Acest comandant nu e ca alţii, se gîndeşte la oamenii lui, incluzîndu-i şi pe cei colaterali, ca la copiii lui. Pe lîngă asta, nu-i pasă prea mult de ierarhie, cel puţin în circumstanţe precum cea prezentă, aşa că nu s-a dus să mănînce deoparte, stă aici, la un loc cu ceilalţi, în jurul focului, şi, dacă pînă acum a participat puţin la conversaţie, a fost doar ca să-şi vadă oamenii în voia lor. Chiar acum un cavalerist pune o întrebare care a stat pe buzele tuturor, Dar tu, cornacule, ce naiba vei face cu elefantul la viena, Probabil ce făceam şi la lisabona, nimic important, răspunse subhro, îl vor aplauda mult, va ieşi multă lume în stradă, iar apoi îl vor uita, asta e legea vieţii, triumf şi uitare, Nu întotdeauna, Elefanţii şi oamenii, întotdeauna, deşi de oameni n-ar trebui să vorbesc, nu sînt decît un indian pe un pămînt care nu e al lui, dar, din cîte ştiu, un singur elefant a scăpat de această lege, Ce elefant a fost acela, întrebă un hamal, Un elefant care era muribund şi căruia i-au tăiat capul după ce a murit, Atunci totul s-a terminat, Nu, capul i-a fost pus pe gîtul unui zeu care se numea ganeşa şi care era mort, Vorbeşte-ne

despre acest ganeșa, spuse comandantul, Domnule comandant, religia hinduistă este foarte complicată, numai un indian este în stare s-o înțeleagă, dar nu toți reușesc, Îmi amintesc, cred, că mi-ai spus că ești creștin, Iar eu îmi aduc aminte că am răspuns mai mult sau mai puțin, domnule comandant, mai mult sau mai puțin, Ce înseamnă asta de fapt, ești sau nu ești creștin, M-au botezat în india cînd eram mic, Și apoi, Și apoi, nimic, răspunse cornacul ridicînd din umeri, N-ai practicat niciodată, N-am fost chemat, domnule, probabil m-au uitat, N-ai pierdut nimic, rosti o voce necunoscută care n-a putut fi localizată, dar care, deși pare greu de crezut, părea că răsărise din jăratic. Se lăsă o tăcere grea, întreruptă numai de trosnetele lemnului arzînd. După religia ta, cine a creat universul, întrebă comandantul, Brahma, domnule, Atunci, el e dumnezeu, Da, dar nu singurul, Explică-te, Nu e de ajuns c-a fost creat universul, cineva trebuie să aibă grijă de el, și asta e treaba altui zeu, unul care se numește vișnu, Mai sînt și alți zei în afară de ăștia doi, cornacule, Sînt mii, dar al treilea ca importanță este șiva, distrugătorul, Vrei să spui că ceea ce păstrează vișnu, șiva distruge, Nu, domnule comandant, cu șiva, moartea e înțeleasă ca un principiu generator de viață, Dacă înțeleg bine, cei trei fac parte dintr-o treime, sînt o trinitate, ca în creștinism, În creștinism sînt patru, domnule comandant, scuzați-mi îndrăzneală, Patru, exclamă comandantul, stupefiat, cine e al patrulea, Fecioara, domnule, Fecioara e în afară, ce avem este tatăl, fiul și duhul sfînt, Și fecioara, Dacă nu explici, îți tai capul cum i-au făcut elefantului, N-am auzit niciodată pe nimeni cerînd ceva de la dumnezeu, sau de la isus, sau de

la duhul sfînt, dar fecioara nu-şi vede capul de treabă cu atîtea rugăciuni, cereri şi solicitări cîte ajung la ea în fiecare ceas din zi şi din noapte, Ai grijă, că aici e inchiziţie, pentru binele tău nu intra pe terenuri mlăştinoase, Dacă ajung la viena, nu mă mai întorc, Nu te mai întorci în india, întrebă comandantul, Nu mai sînt indian, Oricum văd că pari să ştii multe despre hinduismul tău, Mai mult sau mai puţin, domnule comandant, mai mult sau mai puţin, De ce, Pentru că toate astea sînt vorbe, doar vorbe şi, dincolo de vorbe, nu este nimic, Ganeşa este o vorbă, întrebă comandantul, Da, e o vorbă care, ca toate celelalte, poate fi explicată numai prin alte vorbe şi, cum vorbele care au încercat să explice, fie c-au reuşit sau nu, vor trebui la rîndul lor explicate, discursul nostru va înainta fără direcţie, va alterna, ca prin blestem, eroarea cu adevărul, fără să-şi dea seama ce e bine şi ce e rău, Spune cine a fost ganeşa, Ganeşa era fiul lui şiva şi a lui parvati, numită şi durga sau kali, zeiţa cu o sută de braţe, Dacă în loc de braţe erau picioare, o puteam numi miriapod, spuse unul dintre oameni şi rîse stînjenit, regretînd comentariul care-i ieşise pe gură. Cornacul nu-i dădu atenţie şi continuă, Trebuie spus că, aşa cum s-a întîmplat şi cu fecioara voastră, ganeşa a fost conceput de mama lui, parvati, fără intervenţia soţului, şiva, lucru care se explică prin faptul că acesta, etern fiind, nu simţea nevoia să aibă copii. Într-o zi, hotărîndu-se parvati să facă o baie, s-a întîmplat să nu aibă pe nimeni împrejur care s-o apere de priviri iscoditoare. Atunci ea a plămădit un idol în formă de băiat din pasta pe care o pregătise pentru spălat, şi care nu putea fi altceva decît săpun. Zeiţa a dat viaţă păpuşii, şi asta a fost

prima naștere a lui ganeșa. Parvati i-a poruncit să nu lase pe nimeni înăuntru, iar el a urmat întocmai ordinele mamei. După puțină vreme, șiva s-a întors din pădure și a vrut să intre în casă, dar ganeșa nu l-a lăsat, ceea ce, cum e ușor de închipuit, l-a scos din sărite pe șiva. Atunci a avut loc următorul dialog, Sînt soțul lui parvati, așadar casa ei este și casa mea, Aici nu intră decît cine vrea mama, iar ea nu mi-a spus că tu ai voie să intri. Șiva și-a pierdut răbdarea și a tăbărît cu sălbăticie pe ganeșa, s-au luptat și, pînă la urmă, zeul i-a retezat capul adversarului cu tridentul. Cînd a ieșit, parvati a văzut trupul fără viață al fiului și strigătele ei de durere s-au transformat curînd în urlete de furie. I-a poruncit lui șiva să-i dea imediat înapoi viața lui ganeșa, dar, din nefericire, lovitura care îl decapitase se dovedise atît de puternică, încît capul îi fusese azvîrlit la mare distanță și nu l-au mai văzut niciodată. Atunci, ca ultimă soluție, șiva a cerut ajutorul lui brahma, care i-a sugerat să substituie capul lui ganeșa cu cea a primei ființe vii pe care o va găsi dormind cu capul spre nord. Șiva și-a trimis atunci armata cerească să ia capul oricărei creaturi pe care o va găsi dormind cu capul spre nord. Au găsit un elefant muribund care dormea astfel și, după ce-a murit, i-au tăiat capul. S-au întors unde se aflau șiva și parvati și le-au dat capul elefantului, care a fost pus pe trupul lui ganeșa, aducîndu-l din nou la viață. Și așa s-a născut ganeșa după ce a trăit și a murit Povești de adormit copiii, bombăni un soldat, La fel ca povestea aceluia care, după ce-a murit, a renăscut a treia zi, răspunse subhro, Ai grijă, cornacule, mergi prea departe, îl mustră comandantul, Nici eu nu cred în

povestea copilului din săpun care a devenit un zeu cu trup de om burtos și cap de elefant, dar mi s-a cerut să explic cine e ganeșa, și n-am făcut decît să spun povestea, Da, dar ai făcut considerații puțin amabile despre isus cristos și fecioară, care n-au căzut deloc bine celor prezenți, Cer iertare oricui s-a simțit jignit, a fost fără intenție, răspunse cornacul. Se auzi un murmur împăciuitor, adevărul este că acestor oameni, soldați sau civili, puțin le păsa de disputele religioase, dar îi neliniștea să discute subiecte atît de spinoase sub cupola cerească. Se spune de obicei că pereții au urechi, închipuiți-vă cît de mari trebuie să fie urechile stelelor. Oricum, era ora de culcare, cearșafurile și păturile erau hainele de pe ei, important era să nu-i plouă, și asta reușise comandantul mergînd din casă în casă și cerînd adăpost, la noapte, pentru cîte doi sau trei dintre oamenii lui, vor dormi în bucătării, în grajduri, în hambare, însă cu burta plină de astă dată, ceea ce va compensa aceste inconveniente și altele. Cu ei s-au împrăștiat și cîțiva locuitori ai satului, aproape cu toții bărbați, atrași de noutatea elefantului, de care se temuseră să se apropie la mai puțin de douăzeci de pași. Înlănțuind cu trompa o căpiță de fîn care ar fi ajuns să potolească foamea unui escadron de vaci, solomon, în ciuda vederii sale mioape, le aruncase o privire severă, dîndu-le clar de înțeles că nu era un animal de spectacol, ci un onorabil elefant truditor pe care anumite necazuri, prea multe ca să le înșirăm aici, îl lăsaseră fără lucru și, cum s-ar spune, pe seama caritații publice. La început, un sătean, din bravadă, făcu doi, trei pași dincolo de linia invizibilă, care curînd va deveni o frontieră închisă, căci solomon

azvîrli din picior în semn de avertizare, dar, deşi nu-şi atinse ţinta, gestul prilejui o interesantă discuţie despre familiile sau clanurile de animale. Catîri, catîrce, măgari, măgăriţe, cai, iepe sînt patrupede care, aşa cum ştie toată lumea, şi unii printr-o dureroasă experienţă, dau cu copita, e de înţeles, nu dispun de alte arme, nici ofensive, nici defensive, dar un elefant, cu trompa şi colţii ăia, cu labele enorme ca nişte ciocane de fierărie, şi care, pe deasupra, de parcă n-ar ajunge, e în stare să dea cu copita. Pare blîndeţea întruchipată cînd te uiţi la el, totuşi, în caz de nevoie, poate să devină o fiară. Ce-i de mirare e că, aparţinînd familiei animalelor de mai sus, adică a celor care dau cu copita, nu are totuşi potcoave. La urma urmelor, rosti un ţăran, un elefant n-are prea mult de arătat, îi dai un ocol şi gata. Ceilalţi au încuviinţat, Aşa e, îi dai un ocol şi ai văzut totul. S-ar fi putut retrage pe la casele lor, în confortul căminului, dar unul spuse că mai stă puţin, voia să audă ce se spune în jurul focului de tabără. Atunci s-au dus cu toţii. La început, n-au înţeles despre ce era vorba, nu prindeau numele, aveau accente stranii, pînă cînd totul a devenit clar şi au ajuns la concluzia că era vorba de elefant şi că elefantul era dumnezeu. Acum se îndreptau spre case, spre confortul căminului, ducînd fiecare doi sau trei oaspeţi, militari sau lucrători cu braţele. Doi soldaţi de cavalerie au rămas să păzească elefantul, ceea ce localnicilor le-a întărit şi mai mult convingerea că era urgent să vorbească cu preotul. Uşile s-au închis şi satul s-a ghemuit cu totul în mijlocul întunericului. Puţin mai tîrziu, cîteva uşi s-au deschis din nou, discret, şi cei cinci bărbaţi care au ieşit s-au îndreptat spre

piața unde se afla fîntîna, locul de întîlnire stabilit. Intenția lor era să vorbească cu preotul, care, la ora asta, probabil că e în pat, dormind. Reverendul era cunoscut pentru foarte proasta lui dispoziție cînd îl trezeau din somn la ore nepotrivite, adică atunci cînd se afla în brațele lui morfeu. Un sătean propuse altă alternativă, Mai bine am veni de dimineață, spuse, însă altul, mai hotărît sau pur și simplu mai atent la logica previziunilor, obiectă, Dacă s-au hotărît să plece în zori, riscăm să nu mai găsim pe nimeni, rămînem cu buzele umflate. Erau în fața porții de la grădina casei parohiale și se părea că nici unul dintre vizitatorii nocturni nu va îndrăzni să atingă ivărul. Și casa avea un ivăr, dar era prea mic ca să-l trezească pe locatar. În cele din urmă, răsunînd ca o lovitură de tun în liniștea de piatră a satului, ivărul dădu semne de viață. Au trebuit să mai bată încă de două ori înainte ca dinăuntru să se audă vocea răgușită și iritată a preotului, Cine e. Evident, nu era prudent, nici comod să vorbești de dumnezeu în plină stradă, peste cîțiva pereți și o poartă solidă de lemn. N-ar trece mult pînă cînd vecinii și-ar ciuli urechile la vocile puternice cu care vor trebui să comunice părțile dialogante, transformînd astfel grava chestiune teologică în fabula sezonului. În sfîrșit, ușa reședinței se deschise și se ivi capul rotund al parohului, Ce vreți voi la ceasul ăsta din noapte. Oamenii trecură de poartă și avansară, tîrșîindu-și picioarele, spre ușă. Moare cineva, întrebă parohul. Toți spuseră, nu, domnule. Atunci, insistă slujitorul domnului, învelindu-se mai bine cu pledul pe care-l aruncase pe umeri, Nu putem vorbi în stradă, spuse un bărbat. Parohul bombăni, Dacă nu puteți vorbi

în stradă, veniți la biserică de dimineață, Trebuie să vorbim acum, părinte, mîine s-ar putea să fie prea tîrziu, problema care ne-a adus aici este foarte serioasă, e despre biserică, Despre biserică, repetă parohul, brusc neliniștit, gîndindu-se că s-or fi prăbușit bîrnele putrezite din tavan, Da, părinte, despre biserică, Atunci, intrați, intrați. Îi împinse în bucătărie unde, în vatră, mai ardeau cîțiva tăciuni, aprinse o lumînare, se așeză pe un scăunel și spuse, Vorbiți. Oamenii se uitară unul la altul, întrebîndu-se cine ar trebui să fie purtătorul lor de cuvînt, dar, în mod evident, era legitim să vorbească cel care spusese că va trage cu urechea la ce se vorbea în grupul unde se aflau comandantul și cornacul. N-a fost nevoie de vot, omul cu pricina luase deja cuvîntul, Domnule părinte, dumnezeu e un elefant. Părintele suspină ușurat, prefera asta decît să fi căzut tavanul, în plus, eretica afirmație era ușor de combătut, Dumnezeu se află în toate creaturile lui, rosti. Oamenii dădură din cap, dar purtătorul de cuvînt, pe deplin conștient de drepturile și responsabilitățile lui, replică, Dar nici una nu este dumnezeu, Asta ne-ar mai lipsi, răspunse parohul, am avea atunci o lume colcăind de dumnezei, nimeni n-ar mai înțelege pe nimeni, fiecare trăgînd spuza pe turta lui, Domnule părinte, ce-am auzit noi, cu aceste urechi pe care le va înghiți pămîntul, este că elefantul care e aici în sat e dumnezeu, Cine a rostit o asemenea barbarie, întrebă parohul folosind un cuvînt care nu era curent în sat, ceea ce, la el, era semn de iritare, Comandantul de cavalerie și omul care călătorește deasupra, Deasupra cui, A dumnezeului, a animalului. Parohul respiră adînc, își reținu enervarea care-l împingea spre extreme

și întrebă, Voi sînteți beți, Nu, părinte, răspunse corul, e greu să fii beat în vremurile noastre, vinul e scump, Atunci, dacă nu sînteți beți, și, în ciuda acestei povești fanteziste, sînteți în continuare buni creștini, ascultați-mă cu atenție. Oamenii se apropiară să nu piardă nici un cuvînt, iar parohul, după ce tuși ca să scape de răgușeala din gît, care se datora, își spunea el, ieșirii bruște din căldura cearșafurilor în frigul de afară, începu să-i dojenească, V-aș putea trimite acasă cu o penitență, cîțiva tatăl nostru și ave maria, fără să mă mai gîndesc la această poveste, dar cum toți îmi păreți de bună credință, mîine-dimineață, înainte de răsărit, vom merge cu toții, eu, voi și familiile voastre, și ceilalți săteni, pe care va trebui să-i anunțați, acolo unde se află elefantul, nu pentru a-l excomunica, de vreme ce, animal fiind, n-a primit sfînta taină a botezului, nici nu poate înțelege darurile spirituale oferite de biserică, ci pentru a-l slobozi de orice solomonie pe care diavolul a pus-o în firea lui de brută, la fel cum s-a întîmplat cu cei două mii de porci înecați în marea galileei, cum probabil vă aduceți aminte. Făcu o pauză, și întrebă, Ne-am înțeles, Da, domnule, au răspuns cu toții, cu excepția purtătorului de cuvînt care își lua funcția din ce în ce mai în serios, Domnule părinte, spuse, tot nu sînt lămurit, De ce, Nu pricep de ce trebuiau să moară porcii ăia, e bine că isus a făcut miracolul și a alungat duhurile necurate, dar să le îngăduie să intre în sărmanii porci care n-aveau nici o vină, nu mi s-a părut niciodată o treabă bună, mai ales că, fiind demonii nemuritori, pentru că, dacă nu erau, dumnezeu ar fi terminat cu neamul lor de cînd s-au născut, vreau să spun că, înainte să cadă

porcii în apă, demonii scăpaseră, după părerea mea, isus n-a gîndit bine, Și cine ești tu ca să spui că isus n-a gîndit bine, Așa e scris, părinte, Dar tu nu știi să citești, Nu știu să citesc, dar știu să ascult, Ai vreo biblie acasă, Nu, părinte, doar evangheliile, făceau parte dintr-o biblie, dar cineva le-a smuls de acolo, Și cine le citește, Fata mea cea mare, e adevărat că încă nu citește cursiv, dar, pentru că a citit de multe ori același lucru, de fiecare dată înțelegem mai mult, În schimb, cu asemenea gînduri și opinii, dacă inchiziția ajunge aici, vei merge primul la rug, De ceva trebuie să murim, părinte, Nu-mi veni cu prostiile astea, lasă-te de evanghelii și fii mai atent la ce spun eu în biserică, să arăt drumul cel drept e treaba mea și a nimănui altcuiva, amintește-ți că cine o ia pe scurtătură, nu scapă fără o sperietură, Da, părinte, Nici o vorbă despre ce am discutat aici, dacă mai vine cineva, în afară de cei prezenți, să-mi vorbească despre aceste subiecte, ăla dintre voi care nu și-a ținut gura va fi pedepsit cu excomunicarea maximă, chiar dacă va trebui să merg la roma ca să dau mărturie personal. Parohul făcu o pauză dramatică, și apoi întrebă cu o voce cavernoasă, Ați înțeles, Da, părinte, am înțeles, Mîine, înainte de răsărit, să fie toată lumea în fața bisericii, eu, păstorul vostru, voi merge înainte, și împreună, cu cuvîntul meu și prezența voastră, vom lupta pentru sfînta noastră religie, amintiți-vă, poporul unit nu va fi răzbit.

Era o dimineață cețoasă, dar nimeni nu s-a rătăcit, toată lumea găsise, într-o negură aproape la fel de deasă ca o supă de cartofi, un drum spre biserică așa cum înainte găsiseră tabăra oaspeții cărora sătenii le dăduseră adăpost. Erau acolo cu

toții, de la pruncul cu caș la gură pînă la unchiașul împovărat de ani, dar încă în stare să umble, cu ajutorul bastonului care funcționa ca un al treilea picior. Nu avea atîtea picioare cît un miriapod, care, la bătrînețe, are nevoie de un mare număr de bastoane, ceea ce, pînă la urmă, dă un sold pozitiv în favoarea speciei umane, care n-are nevoie decît de trei, cu excepția cazurilor mai grave, cînd numitele bastoane își schimbă numele și li se zice cîrje. Din astea, grație divinei providențe care veghează asupra noastră, nu erau în sat. Coloana mergea cu pas destul de hotărît, făcînd din slăbiciune forță, gata să înscrie o nouă pagină de devotat eroism în analele satului, celelalte n-aveau multe de oferit lecturii erudiților, decît că ne naștem, muncim și murim. Aproape toate femeile erau înarmate cu mătăniile lor și murmurau rugăciuni, probabil pentru a întări sufletul parohului, care mergea în frunte, înarmat cu aspersorul și cu agheasmatarul cu apă sfințită. Din pricina ceții, oamenii din caravană nu se împrăștiaseră cum ar fi fost firesc, așteptau în grupuri mici gustarea de dimineață, inclusiv militarii, care, mai matinali, puseseră deja șaua pe cai. Cînd sătenii au început să iasă din supa de cartofi, santinelele responsabile cu elefantul s-au așezat instinctiv în fața lui, precedați în avangardă, din simțul datoriei, de soldații de cavalerie. Ajungînd în bătaia glasului, parohul se opri, ridică mîna în semn de pace, dădu bună ziua și întrebă, Unde este elefantul, vrem să-l vedem. Sergentul consideră rezonabile atît întrebarea cît și cererea și răspunse, În spatele copacilor, acum, ca să vedeți elefantul, trebuie să vorbiți mai întîi cu comandantul și cu cornacul, Cine este cornacul, E omul care merge deasupra, Deasupra

cui, Deasupra elefantului, cui altuia, Vrei să spui că cel care merge deasupra se numește cornac, Nu știu ce înseamnă cuvîntul, știu doar că merge deasupra, numele se pare c-a venit din india. Conversația, în stilul ăsta, amenința să se eternizeze dacă nu s-ar fi apropiat comandantul și cornacul, atrași de curioasa priveliște, care se întrezărea prin ceața care începuse încet să se împrăștie, și care părea să dezvăluie două armate față în față. Vine comandantul, spuse sergentul, bucuros să scape de o discuție care începuse să-l calce pe nervi. Comandantul rosti, Bună ziua tuturor, și întrebă, Cu ce vă pot fi de folos, Am dori să vedem elefantul, Ora nu e cea mai potrivită, interveni cornacul, elefantul este prost dispus cînd se trezește. La asta părintele răspunse, Oițele mele doresc să-l vadă, și, de asemenea, aș vrea să-l binecuvîntez pentru călătorie, am adus aspersorul și cana cu apă sfîntă, Bună idee, rosti comandantul, pînă acum nici un sacerdot din cei pe care i-am întîlnit pe drum nu s-a oferit să-l binecuvînteze pe solomon, Cine e solomon, întrebă parohul, Elefantul se numește solomon, răspunse cornacul, Nu mi se pare potrivit să dai unui animal un nume de persoană animalele nu sînt oameni și oamenii cu atît mai puțin nu sînt animale, Nu sînt foarte sigur de asta, răspunse cornacul pe care pălăvrăgeala începea să-l scoată din sărite, E ca deosebirea dintre unul care face studii și altul care nu le are, încheie, cu cenzurabilă trufie, parohul. Acestea fiind spuse, se întoarse spre comandant și întrebă, Îmi îngăduie domnia voastră să-mi îndeplinesc obligațiile de sacerdot, Din partea mea, da, părinte, deși elefantul nu se află în grija mea, ci a cornacului. Fără să-l mai aștepte pe paroh să-i

adreseze cuvîntul, subhro se grăbi să spună cu o voce suspect de amabilă, Desigur, domnule părinte, solomon e numai al dumitale. Or, e vremea să-l anunțăm pe cititor că două personaje aici nu sînt de bună credință. Întîi și întîi, parohul, care, în ciuda celor spuse, nu are în cană apă sfințită, ci apă de la fîntînă, turnată direct din urciorul din bucătărie, fără nici o trecere, reală sau simbolică, prin empireu, în al doilea rînd, cornacul, care speră să se întîmple ceva și se roagă pentru asta la zeul ganeșa. Nu vă apropiați prea mult, îl preveni pe preot comandantul, uitați-vă că are trei metri înălțime și cîntărește aproape patru tone, dacă nu și mai mult, Nu poate fi atît de periculos ca bestia leviatanului, și pe aceea a subjugat-o pe viață sfînta biserică catolică, apostolică și romană căreia îi aparțin, Eu v-am spus, responsabilitatea vă aparține, spuse comandantul, care, în lunga lui experiență de militar, auzise multe bravade și constatase tristul rezultat aproape al tuturora. Parohul înmuie aspersorul în apă, făcu trei pași în față și stropi cu el capul elefantului, în timp ce murmura niște cuvinte care păreau latinești, dar pe care nimeni nu le înțelese, nici măcar foarte redusa parte instruită a audienței, comandantul adică, el fusese cîțiva ani la seminar, din pricina unei crize mistice, care avea să se vindece de la sine. Reverendul își continua treaba și, încetul cu încetul, se apropia de cealaltă extremitate a animalului, mișcare care coincise cu accelerarea rugăciunilor cornacului la adresa zeului ganeșa și cu subita descoperire, de către comandant, că vorbele și gesturile făcute de părinte țineau de manualul de exorcism, ca și cum bietul elefant ar fi fost posedat de un demon. Omul

ăsta e nebun, își spuse comandantul, și chiar în clipa cînd o gîndi, îl văzu pe părinte aruncat la pămînt, căldărușa într-o parte, aspersorul în cealaltă, apa vărsată pe jos. Oițele înaintară să-și ajute păstorul, dar soldații se interpuseră ca să evite înghesuiala și ghionturile, și, dacă bine s-au gîndit, și mai bine au făcut, pentru că parohul, ajutat de herculii locali, încerca acum să se ridice, durîndu-l, în mod evident, coapsa stîngă, dar fără nici un os rupt, după toate semnele, ceea ce, luînd în considerație vîrsta avansată și corpolența flască a individului, aproape că se putea considera unul dintre cele mai reușite miracole ale sfintei patroane a ținutului. Ceea ce, într-adevăr, s-a întîmplat, și nu vom afla niciodată cauza, mister inexplicabil de adăugat la atîtea altele, a fost faptul că solomon, la mai puțin de o palmă de ținta cumplitei lovituri pe care o începuse, a frînat și a redus impactul, așa încît efectul n-a fost mai dur decît cel care ar fi rezultat dintr-o îmbrînceală serioasă, dar fără răutate, și, cu atît mai mult, fără intenția de a omorî. Lipsindu-i, ca și nouă, această importantă informație, parohul s-a mărginit să spună, năucit, E pedeapsa cerului, e pedeapsa cerului. De acum înainte, cînd se va vorbi de elefanți în prezența lui, și se va întîmpla de multe ori, avînd în vedere ce s-a petrecut aici, pe o dimineață cețoasă, în fața atîtor martori oculari, va spune mereu că aceste animale, aparent niște brute, sînt atît de inteligente încît nu numai că au ceva cunoștințe de latină, dar sînt și în stare să distingă apa sfințită de cea care nu este. Șchiopătînd, parohul se lăsă condus pînă la jilțul cu brațe de mahon, în stil abațial, o prețioasă lucrare de tîmplărie pe care patru dintre cei

mai devotați acoliți se grăbiseră s-o aducă din biserică. Nu vom mai fi aici cînd se va organiza întoarcerea la biserică. Discuția va fi aprinsă, așa cum te aștepți în mod firesc de la ființe puțin obișnuite cu exercițiile rațiunii, bărbați și femei care din nimic se iau la harță, chiar și atunci cînd, ca în acest caz, trebuie să ia o decizie privind un gest atît de plin de evlavie cum este acela de a-și căra păstorul pînă acasă și de a-l băga în pat. Parohul nu le va fi de mare ajutor în rezolvarea problemei pentru că va cădea într-o toropeală care îi va îngrijora pe toți cu excepția vrăjitoarei satului, Liniștiți-vă, a spus ea, nu sînt semne de moarte apropiată, nici pentru azi, nici pentru mîine, nimic care să nu treacă după niște frecții zdravene pe părțile afectate și niște ceaiuri pentru a-i curăța sîngele, să nu se strice, și, acum gata, terminați cu certurile care mereu se sfîrșesc cu capete sparte, trebuie să faceți cu schimbul din cincizeci în cincizeci de pași, și toată lumea în bună înțelegere. Avea dreptate vrăjitoarea.

Caravana cu oameni, cai, boi și elefant a fost înghițită definitiv de brumă, nu se mai distinge nici măcar pata întinsului convoi. Va trebui să alergăm ca s-o prindem din urmă. Din fericire, dacă ne gîndim cît de puțin timp am asistat la dezbaterea herculilor din sat, alaiul nu poate fi prea departe. Într-o situație de vizibilitate normală sau cu o ceață care să nu semene atît de mult cu piureul, ar fi destul să ne ținem după urmele uriașelor roți de la carul cu boi și de la carul de intendență imprimate în pămîntul moale, dar acum, nici măcar cu nasul amușinînd pămîntul, nu vom reuși să deslușim că pe aici au trecut oameni. Și nu numai oameni, ci și

animale, cum am spus, unele masive, precum boii și caii, și mai ales pahidermul cunoscut la curtea portugheză sub numele de solomon, ale cărui tălpi, ele singure, vor fi lăsat pe sol marca unor urme enorme, aproape circulare, precum cele ale dinozaurilor cu labele rotunde, dacă or fi existat vreodată. Că tot vorbim de animale, pare de necrezut că nimeni din lisabona nu s-a gîndit să trimită aici și vreo doi sau trei cîini. Un cîine e ca o asigurare de viață, un descoperitor de direcții, o busolă pe patru labe. Ar ajunge să-i spui, Caută, și, în nici cinci minute, ar fi înapoi, dînd din coadă și cu ochii strălucind de bucurie. Nu bate vîntul, totuși ceața pare că se mișcă în lente vîrtejuri ca și cum boreu, în persoană, ar sufla în ea din nordul îndepărtat, dintre ghețurile eterne. Dar nu e bine, trebuie s-o mărturism, că, într-o situație atît de delicată cineva s-a apucat aici să lustruiască proza pentru a smulge niște reflexe poetice fără pic de originalitate La ora asta, oamenii din caravană și-au dat cu siguranță seama că s-a pierdut cineva, doi dintre ei s-au oferit să se întoarcă și să-l salveze pe nefericitul naufragiat, și ar trebui să le mulțumească dacă nu s-ar alege cu faima de fricos, care îl va însoți întreaga viață, Închipuiți-vă, va spune bîrfa publică, tipul stătea acolo, așteptînd să vină cineva să-l salveze, unii oameni n-au nici o rușine. E adevărat că se așezase, dar acum s-a ridicat și a făcut curajos primul pas, piciorul drept înainte, ca să exorcizeze maleficiile destinului și ale puternicelor lui aliate, întîmplarea și beleaua, piciorul stîng deodată ezitînd, și pe bună dreptate, căci pămîntul nu se mai vedea, de parcă o nouă maree de ceață ar fi început să urce. La al treilea pas nu mai reușește nici măcar să-și vadă propriile mîini

întinse în față, de parcă se teme că va da cu nasul într-o ușă neașteptată. Atunci îi vine altă idee, drumul face curbe într-o parte și într-alta, iar calea pe care a luat-o, o linie care nu voia doar să fie dreaptă, ci și să păstreze aceeași direcție, îl va purta pînă la urmă în pustietăți unde pierzania ființei sale, atît a sufletului cît și a trupului, va fi asigurată, în ultimul caz, cu consecințe imediate. Și toate astea, o soartă crudă, fără un cîine care să-i șteargă lacrimile cînd marea clipă va sosi. Se gîndi un moment să se întoarcă, să ceară adăpost în sat pînă cînd banchiza de ceață se va risipi singură, dar, odată pierdut simțul orientării și confundate punctele cardinale, ca și cum s-ar fi aflat într-un spațiu exterior despre care nu știa nimic, nu găsi altă soluție mai bună decît să se așeze din nou pe pămînt și să aștepte destinul, întîmplarea, beleaua, una dintre ele sau toate împreună îi vor conduce poate pe voluntarii sufletiști la minuscula palmă de pămînt unde se află, ca o insulă într-o mare ocean, lipsit de mijloace de comunicare. Sau, mai bine zis, ca un ac într-un car cu fîn. După cîteva minute, dormea. Ciudat animal este această gînganie umană, capabil de cumplite insomnii din cauza unui fleac precum teama că ar putea dormi neîntors în ajun de bătălie. Așa s-a întîmplat. L-a furat somnul, și este de crezut că ar dormi și azi dacă solomon n-ar fi scos, deodată, de undeva din ceață, un muget tunător ale cărui ecouri probabil c-au ajuns pe îndepărtatele țărmuri ale gangelui. Năucit de trezirea bruscă, omul nu reușea să distingă în ce direcție se afla emițătorul sonor care se hotărîse să-l salveze de un îngheț fatal, sau mai rău, căci ăsta e pămîntul lupilor, iar un ins singur

și neînarmat n-are scăpare în fața unei haite sau chiar a unui singur exemplar al speciei. A doua chemare a lui solomon a fost mai puternică decît prima, a început ca un soi de gîlgîit surd în abisurile gîtului, ca un răpăit de tobe, urmat imediat de duruitul sincopat care formează strigătul acestui animal. Omul traversează acum ceața ca un cavaler șarjînd, cu lancea fluturînd în aer, în timp ce imploră în minte, Încă o dată, solomon, te rog, încă o dată. Și solomon îi face pe plac, mai scoate un muget, mai puțin puternic, ca o simplă confirmare, pentru că omul nu mai e naufragiat, uite-l că vine, iată carul de intendență al cavaleriei, nu se pot distinge detaliile pentru că lucrurile și oamenii sînt niște pete neclare, acum ne-a venit altă idee, mult mai neplăcută, să presupunem că această ceață e din acelea care corodează pielea, a oamenilor, a cailor, chiar și a elefantului, deși groasă, nici un tigru nu-și poate înfige colții în ea, cețurile nu sînt toate la fel, într-o zi se va striga gaz, și vai de cel care nu va purta pe cap coiful potrivit. Pe un soldat care trece pe lîngă el, ducînd calul de dîrlogi, naufragiatul îl întreabă dacă s-au întors voluntarii din misiunea de salvare și mîntuire, iar acesta răspunde interpelării cu o privire bănuitoare, ca și cum în fața lui se afla un provocator, căci, de existat, existau destui și în secolul al șaisprezecelea, e de ajuns să consultăm arhivele inchiziției, spunînd sec, De unde ai scos fanteziile astea, nimeni n-a cerut voluntari, pe o ceață ca asta am adoptat singura atitudine de bun-simț, să stăm laolaltă pînă cînd se hotărăște singură să se ridice, de altfel, nu prea e stilul comandantului să ceară voluntari, de obicei se mulțumește să indice tu, tu, și cu tine, înainte, marș, comandantul

zice că, eroi, eroi, ori vom fi cu toții, ori nici unul. Ca să-și arate mai clar intenția de a pune capăt discuției, soldatul se urcă repede pe cal, spuse pe curînd și se făcu nevăzut în ceață. Era nemulțumit de sine însuși. Dăduse explicații pe care nu i le ceruse nimeni, făcuse comentarii nepermise. Îl liniștea totuși faptul că omul, deși nu părea să aibă un fizic adecvat, trebuia să aparțină, cel puțin nu vedea altă posibilitate, grupului celor care fuseseră angajați ca să ajute să împingă și să tragă carele de boi în locurile dificile, oameni scumpi la vorbă și, în principiu, fără prea multă imaginație. În principiu, totuși, pentru că omul rătăcit în ceață nu părea să ducă lipsă de imaginație, dacă ne gîndim cu cîtă ușurință a extras din nimic, din neîntîmplat, voluntarii care ar fi trebuit să vină să-l salveze. Din fericire pentru credibilitatea lui publică, elefantul este altceva. Mare, enorm, burtos, cu un glas care-i împietrește pe cei mai slabi de înger și o trompă cum n-are nici un alt animal al creației, elefantul n-ar putea fi niciodată un produs al imaginației, oricît de fertilă și iubitoare de risc ar fi ea. Pur și simplu, elefantul ori există, ori nu există. De aceea e momentul să-l vizităm, să-i mulțumim pentru energia cu care și-a folosit trompa salvatoare dată de dumnezeu, dacă aici era valea lui iosafat, ar fi înviat morții, dar fiind ce este, doar un petic oarecare de pămînt portughez, înecat în ceața unde cineva, cine oare, a fost cît pe-aci să moară, părăsit în frig, vom spune, ca să nu ratăm complet anevoioasa comparație în care ne-am băgat, că există învieri atît de bine organizate încît pot fi înfăptuite înainte să moară înviatul. Ca și cum elefantul s-ar fi gîndit, Bietul nefericit o să moară, hai să-l învii. Și iată-l

pe bietul nefericit pierzîndu-se în mulțumiri, în jurăminte de recunoștință pe viață, pînă cînd cornacul se hotărî să-l întrebe, Ce-a făcut elefantul ca să-i fii atît de recunoscător, Fără el, mueram de frig sau mă mîncau lupii, Și cum a făcut-o, nu s-a mișcat de aici de cînd s-a trezit, N-a trebuit să se miște, a fost destul că a sunat din trompetă, eram pierdut în ceață, dar glasul lui m-a salvat, Dacă cineva poate să vorbească despre faptele și isprăvile lui solomon, eu sînt acela, de aceea sînt eu cornacul lui, așa că nu-mi veni cu prostia asta c-ai auzit un strigăt, Nu un strigăt, au fost trei strigătele pe care le-au auzit aceste urechi pe care le va mînca pămîntul. Cornacul își spuse, Omul ăsta e nebun de legat, a luat-o razna din pricina cetii, asta trebuie să fie, am mai auzit de cazuri din astea. Apoi, cu glas tare, Ca să nu ne pierdem vremea discutînd, c-a fost strigăt, că n-a fost, că poate o fi fost, întreabă-i pe oamenii care vin încoace dacă au auzit ceva. Erau trei siluete de bărbați cu contururi difuze care păreau că oscilează și tremură la fiecare pas, îți venea pe dată să-i întrebi, Unde vreți să mergeți pe o vreme ca asta. Știm că nu asta era întrebarea pe care obsedatul de strigăte le-o pune în acest moment și știm ce răspuns va primi. Nu știm însă dacă lucrurile astea se leagă între ele, care, și cum. Dar e adevărat că soarele, ca o imensă mătură luminoasă, a străpuns deodată ceața și a împrăștiat-o în cele patru zări. Peisajul a devenit vizibil, arătîndu-se așa cum fusese întotdeauna, pietre, copaci, rîpe, munți. Cei trei oameni nu mai sînt aici. Cornacul deschise gura să vorbească, dar o închise la loc. Obsedatul de strigăte începuse să-și piardă consistența și volumul, se chirci, deveni pe

jumătate rotund, transparent ca o bulă de săpun, dacă groaznicele săpunuri care se fabrică în vremurile astea sînt în stare să formeze minunile cristaline pe care cineva a avut geniul să le inventeze, şi deodată dispăru din faţa ochilor. Făcu pleosc şi se făcu nevăzut. Există onomatopee providenţiale. Imaginaţi-vă c-ar fi trebuit să descriem procesul de dispariţie cu toate detaliile. Ne-ar trebui cel puţin zece pagini. Pleosc.

Din întîmplare, poate din pricina schimbărilor atmosferice, comandantul se trezi gîndindu-se la nevastă şi la copii, ea, gravidă în cinci luni, ei, un băieţel şi o fetiţă, de şase şi respectiv patru ani. Oamenii aspri ai acestor epoci care abia au ieşit din barbaria primordială dau atît de puţină atenţie sentimentelor delicate încît rareori recurg la ele. Deşi aici se observă deja o anume fermentare de emoţii în chinuitoarea constituire a unei identităţi naţionale coerente şi armonioase, dorul şi subprodusele lui n-au fost încă integrate în portugalia ca filozofie obişnuită a vieţii, ceea ce a provocat destule dificultăţi de comunicare în societate, în general, şi destule perplexităţi în relaţia fiecăruia cu sine însuşi. De exemplu, în numele celui mai evident bun-simţ, n-ar fi recomandabil să ne apropiem de comandant şi să-l întrebăm, Spune-mi, domnule comandant, ţi-e dor de soţia şi copiii tăi. Interpelatul, deşi nu complet lipsit de gust şi sensibilitate, aşa cum probabil s-a observat în diversele momente ale acestei relatări, păstrînd mereu, desigur, cea mai sobră discreţie pentru a nu şoca pudoarea personajului, ne-ar privi surprins de evidenta noastră lipsă de tact şi ne-ar da un răspuns vag, imprecis, fără cap şi coadă, lăsîndu-ne, cel puţin, cu serioase preocupări asupra vieţii intime a familiei. Comandantul, e adevărat, n-a cîntat niciodată o serenadă şi nu a

scris, din cîte știm, nici un sonet, nici măcar unul cu versuri scurte, dar asta nu înseamnă că n-ar fi, de la natură, să spunem, foarte competent pentru a prețui lucrurile frumoase create de talentul semenilor lui. Ar fi putut, de exemplu, să aducă un astfel de lucru cu sine, înfășurat în pînză în raniță, așa cum a făcut și în alte plimbări mai mult sau mai puțin belice, dar, de astă dată, preferase să-l lase în siguranță acasă. Din pricina puținilor bani pe care-i cîștigă, adesea cu întîrziere, din solda care, evident, n-a fost calculată de vistierie pentru luxul trupei, comandantul, cînd și-a dorit bijuteria, acum o bună duzină de ani, a fost nevoit să vîndă o centură prețioasă, cu desene delicate și decorații remarcabile, făcută mai curînd pentru a străluci în saloane decît pe cîmpul de bătălie, o magnifică piesă de echipament militar care-i aparținuse bunicului din partea mamei și care, de atunci, devenise o ispită pentru toți cei care o vedeau. În locul ei, dar nu pentru aceleași scopuri, se află de atunci un volum mare, cu titlul amadis de gaula, operă al cărei autor trebuie să fi fost, cum se jură unii eruditi mai patrioți, un anume vasco de lobeira, portughez din secolul al paisprezecelea, și care va fi, pînă la urmă, publicată la saragossa, în traducere castiliană, la o mie cinci sute opt, de garci rodriguez de montalvo, care i-a adăugat cîteva capitole de aventuri și amoruri, a corectat și a adaptat vechile texte. Comandantul bănuiește că exemplarul său provine dintr-o viță bastardă, dintr-o ediție din cele pe care astăzi le numim pirat, ceea ce arată de cît de departe vin anumite practici comerciale ilicite. Solomon, am mai spus-o și altă dată, vorbim de regele iudeei, nu de elefant, avea dreptate cînd a scris că nu e nimic

nou sub roata soarelui. E dificil să ne închipuim că totul era la fel ca astăzi chiar și în timpurile biblice, pe care încăpățînata noastră inocență se încăpățînează să și le imagineze lirice, bucolice și pastorale, fiind încă atît de apropiate de primele tatonări ale occidentalei noastre civilizații.

Comandantul își citește amadisul pentru a patra sau a cincea oară. Ca în orice alt roman cavaleresc, nu lipsesc bătăliile sîngeroase, picioarele și brațele amputate din încheieturi, trupuri retezate în două, ceea ce spune mult despre forța brută a acelor cavaleri spirituali, de vreme ce, pe atunci, nu erau cunoscute, nici imaginabile, virtuțile tăioase ale aliajelor metalice cu vanadiu sau molibden, azi ușor de găsit în orice cuțit de bucătărie, ceea ce demonstrează cît am progresat în direcția cea bună. Cartea povestește, în amănunt și cu deliciu, încîlcitele amoruri ale lui amadis de gaula cu oriana, amîndoi copii de regi, ceea ce n-a împiedicat-o pe mama lui să-l abandoneze, poruncind ca pruncul să fie dus la mare și acolo, într-o lădiță de lemn, cu o spadă alături, să fie părăsit în voia curenților maritimi și a forței valurilor. Cît despre oriana, sărmana, împotriva voinței sale, s-a văzut promisă în căsătorie de propriul ei tată împăratului romei, cînd toate dorințele și iluziile ei se îndreptau spre amadis, pe care-l iubea de cînd avea șapte ani, cînd băiatul avea doisprezece, deși, după fizic, părea de cincisprezece. S-au văzut și s-au iubit într-o clipă de vrajă care a rămas intactă toată viața. Era epoca în care rătăcitoarea cavalerie își pusese în minte să desăvîrșească lucrarea lui dumnezeu, adică, să elimine răul de pe planetă. Era, de asemenea, vremea în care iubirea nu exista dacă nu era extremă, radicală, în ea fidelitatea absolută era un

dar al spiritului la fel de natural cum este mîncatul și băutul pentru trup. Și, vorbind despre trup, e cazul să întrebăm cum s-o fi simțit amadis, atît de crestat de cicatrici, îmbrățișînd trupul perfect al orianei, cea fără pereche. Armurile, fără molibden și vanadiu, nu serveau la mai nimic, iar naratorul poveștii nu ascundea fragilitatea plăcilor de metal și a cămășii de zale. O simplă lovitură de spadă zdrobea un coif și spărgea capul dinăuntru. E uimitor cum au reușit oamenii aceia să ajungă vii în secolul nostru. Aș vrea eu, suspină comandantul. Barem pentru o vreme, nu l-ar deranja să renunțe la gradul de căpitan și să călărească, precum un nou amadis de gaula, pe plajele insulei stîncoase sau prin codrii și munții unde se aciuaseră dușmanii domnului. Viața unui căpitan de cavalerie portughez, pe vreme de pace, este foarte plictisitoare, îți trebuie un mare efort de imaginație să găsești ceva amuzant de făcut în ceasurile moarte ale zilei. Căpitanul și-l imaginează pe amadis călărind pe aceste povîrnișuri agreste, cu nemilosul pietriș chinuind copitele calului, iar scutierul gandalim spunîndu-i prietenului său că e momentul să se odihnească. Dorința fantezistă îi devie direcția gîndurilor spre o chestiune din afara literaturii, legată de disciplina militară în ceea ce are ea mai esențial, îndeplinirea ordinelor primite. Dacă comandantul ar fi intrat în cugetările regelui dom joão al treilea în momentul, descris înainte, cînd regala persoană și l-a imaginat pe solomon și suita lui pășind pe întinsele și monotonele distanțe ale castiliei, n-ar fi acum aici, urcînd și coborînd aceste rîpe, aproape de povîrnișuri periculoase, în timp ce bouarul încearcă să nu se îndepărteze prea mult cînd potecile

rudimentare, prost trasate se fac nevăzute sub șisturile hărtănite și stîncile căzute. Deși regele n-a apucat să-și exprime opinia și nimeni nu se încumetase să i-o ceară pentru un lucru atît de neînsemnat, ofițerul comandant general al cavaleriei aprobase ruta pe cîmpiile castiliei, aceasta era într-adevăr cea mai indicată, cea mai lină, practic, cum am mai spus, o plimbare pe cîmp. Așa se stabilise, și s-ar spune că nu exista nici un motiv pentru o reconsiderare a itinerarului, cînd secretarul pêro de alcáçova carneiro, informat din întîmplare de această hotărîre, s-a hotărît să ia poziție asupra subiectului. Și a spus, Nu mi se pare o idee bună, domnule, ce numiți o plimbare pe cîmp, dacă nu vom fi prudenți, s-ar putea să aibă consecințe negative, foarte serioase, grave chiar, Nu văd de ce, domnule secretar, Imaginați-vă că, în timpul traversării castiliei, ar putea să apară probleme de aprovizionare cu populația atît din pricina apei, cît și a furajelor, închipuiți-vă cum ar fi dacă oamenii de acolo ar refuza orice negoț cu noi, chiar dacă asta este împotriva interesului lor de moment, Da, e posibil, a recunoscut ofițerul, Închipuiți-vă, de asemenea, că bandiții, care sînt mulți pe acolo, mai mulți decît aici, văd ce protecție redusă îi oferim elefantului, treizeci de soldați de cavalerie nu sînt nimic, Permiteți-mi să nu fiu de acord, domnule secretar, dacă treizeci de soldați portughezi erau la termopile de o parte sau de alta, de exemplu, rezultatul luptei ar fi fost diferit. Vă cer iertare, domnule, departe de mine intenția de a ofensa mîndria glorioasei noastre armate, dar, repet, închipuiți-vă că acești bandiți, care sigur știu ce e fildeșul, se adună să ne atace, omoară elefantul și-i smulg dinții, Am auzit că gloanțele nu traversează pielea acestor animale,

Tot ce se poate, dar sigur există alte metode de a-l omorî, ce vă rog, mai ales, este să vă gîndiți ce rușine ar fi pentru noi să pierdem cadoul pentru arhiducele maximilian într-o încăierare cu banditii spanioli, pe teritoriul spaniei, Ce credeți atunci, domnule secretar, c-ar trebui făcut, Pentru ruta castiliei există o singură alternativă, a noastră, de-a lungul frontierei, spre nord, pînă la castelo rodrigo, Drumurile sînt proaste, spuse ofițerul, domnule secretar, nu le cunoașteți, Nu, dar n-avem altă soluție, și în plus, avem un avantaj complementar, Care, domnule secretar, Cea mai mare parte a drumului este pe teritoriul național, Detaliu important fără îndoială, domnul secretar se gîndește la toate.

La două săptămîni după această conversație, devenise evident că secretarul pêro de alcáçova carneiro nu se gîndise chiar la toate. Un mesager al secretarului arhiducelui sosi cu o scrisoare în care, printre alte frivolități care păreau puse acolo ca să devieze atenția, întreba prin ce punct de frontieră va intra elefantul, acolo va merge să-l primească un detașament militar spaniol sau austriac. Secretarul portughez răspunse pe aceeași cale, informînd că intrarea se va face pe la frontiera de la castelo rodrigo, și pe dată începu să-și organizeze contraatacul. Deși aceste cuvinte pot să pară o exagerare nelalocul ei, avînd în vedere că, între cele două țări iberice domnește pacea, adevărul este că celui de-al șaselea simț cu care este înzestrat pêro de alcáçova carneiro nu-i plăcuse deloc să vadă în scrisoarea colegului său spaniol cuvîntul a primi. Omul ar fi putut folosi termenii a întîmpina sau a întîlni, dar nu, ori spusese mai mult decît gîndise ori, cum se spune, îl luase gura pe dinainte. Cîteva instrucțiuni pentru căpitanul de cavalerie privind

procedura de urmat în continuare vor evita neînțelegerile, se gîndise pêro de alcáçova carneiro, dacă cealaltă parte va arăta aceeași dispoziție. Rezultatul acestor planuri strategice este anunțat de sergent, în alt loc și cîteva zile mai tîrziu, chiar în acest moment, Vin din urmă doi călăreți, comandante. Comandantul se întoarse, era evident că bidiviii, cu un trap larg și eficace, veneau în mare grabă. Sergentul comandase coloanei să se oprească și, pentru orice eventualitate, îi ținea pe vizitatori în cătarea discretă a cîtorva pușți. Cu membrele tremurătoare și spume la gură, caii gîfîiau din greu cînd, în sfîrșit, s-au oprit. Cei doi bărbați salutară și unul spuse, Aducem un mesaj de la secretarul pêro de alcáçova carneiro pentru comandantul forței care-l însoțește pe elefant, Eu sînt comandantul. Omul deschise ranița, scoase o hîrtie împăturită, cu pecetea oficială a secretariatului regatului, și o înmînă comandantului, care se îndepărtă cîțiva pași ca s-o citească. Cînd se întoarse, îi străluceau ochii. Chemă sergentul deoparte și îi spuse, Sergent, dă-le de mîncare acestor oameni și pregătește-le un pachet pentru drum, Da, domnule comandant, Anunță pe toată lumea că, de acum înainte, vom merge în marș forțat, Da, domnule comandant, Și că timpul de siestă va fi redus la jumătate, Da, domnule comandant, Trebuie să ajungem la castelo rodrigo înaintea spaniolilor, trebuie să reușim, ei n-au fost preveniți, noi, da, Și dacă nu reușim, îndrăzni să întrebe sergentul, Vom reuși, oricum cine ajunge primul așteaptă. Așa simplu, cine ajunge primul așteaptă, pentru asta secretarul pêro de alcáçova carneiro nu trebuia să trimită scrisoarea. Trebuie să mai fie ceva.

Lupii au apărut a doua zi. Atît de mult am vorbit despre ei, încît, în sfîrșit, s-au hotărît să se arate. Nu par să aibă dispoziție războinică, poate pentru că rezultatul vînătorii, în ultimele ore ale nopții, a fost suficient ca să le mulțumească stomacul, pe lîngă asta, o asemenea coloană, de peste cincizeci de oameni, cu mulți dintre ei înarmați, impune respect și prudență, lupii pot fi răi, dar proști nu sînt. Pricepuți la evaluarea forțelor prezente, ale lor și ale celorlalți, nu se lasă purtați de entuziasm, nu-și pierd capul, poate pentru că nu au steag, nici fanfară să-i poarte spre glorie, cînd pornesc la atac e ca să cîștige, regulă care, în orice caz, așa cum vom vedea puțin mai încolo, admite cîte o excepție. Acești lupi n-au văzut niciodată un elefant. Nu e de mirare că vreunul dintre ei, mai imaginativ, s-o fi gîndit, dacă lupii au o gîndire paralelă proceselor mentale umane, ce mare noroc ar fi pentru haită să aibă la dispoziție atîtea tone de carne chiar la ieșirea din vizuină, masa mereu întinsă, mic dejun, prînz și cină. Nu știe naivul canis lupus signatus, numele latinesc al lupului iberic, că, în pielea aceea, nici gloanțele nu reușesc să pătrundă, cuvenindu-se totuși să recunoaștem enorma diferență dintre un glonț din cele vechi, care aproape niciodată nu știau încotro o apucă, și dinții celor trei reprezentanți ai neamului lupesc

care, de pe colina unde s-au cățărat, contemplă însuflețitul spectacol al coloanei de oameni, cai și boi, care se pregătește pentru o nouă etapă a drumului spre castelo rodrigo. Se prea poate ca pielea lui solomon să nu poată rezista mult timp acțiunii concertate a celor trei danturi antrenate în dura sarcină de a mînca orice apare pentru a supraviețui. Oamenii fac comentariii despre lupi, și unul dintre ei le spune celor din jur, Dacă vreodată veți fi atacați de o dihanie din astea și nu veți avea decît un băț ca să vă apărați, fiți atenți să n-apuce niciodată să-și înfigă dinții în el, De ce, întrebă cineva, Pentru că lupul va înainta puțin cîte puțin de-a lungul bățului, tot timpul cu dinții înfipți în lemn, pînă cînd se apropie destul ca să-ți sară la beregată, Animalul dracului, Trebuie să știți că lupii nu sînt, de la natură, dușmanii omului și, dacă par a fi uneori, este pentru că îi împiedicăm să se bucure liber de ceea ce lumea are de oferit unui lup onorabil, Oricum, cei trei nu par să ne fie ostili sau să aibă intenții dușmănoase, Probabil c-au mîncat, și apoi sîntem prea mulți ca să se încumete să atace vreun cal, de exemplu, care, pentru ei, reprezintă o trufanda de prima clasă, Plecați de aici, strigă un soldat. Era adevărat. Imobilitatea, pe care o păstraseră tot timpul de cînd apăruseră, dispăruse. Acum, decupați mai întîi pe fondul de nori și mișcîndu-se de parcă alunecau în loc să se miște, lupii, unul cîte unul, se făcură nevăzuți. Îi vom mai vedea, întrebă soldatul, Tot ce se poate, dacă nu de alta, cel puțin ca să vadă dacă mai sîntem pe aici sau dacă vreun cal s-a rănit și a rămas în urmă, spuse omul care se pricepea la lupi. În față, gornistul sună ordinul de pregătire

pentru marş. Aproape o jumătate de oră mai tîrziu, coloana începu să se mişte greoi, în faţă carul cu boi, apoi elefantul şi hamalii, apoi cavaleria, şi, închizînd cortegiul, carul de intendenţă. Oboseala era generală. Între timp, cornacul îl prevenise pe comandant că solomon era obosit, şi nu atît din cauza distanţei parcurse de la lisabona, cît din pricina stării deplorabile a drumurilor, dacă insistăm să le numim aşa. Comandantul îi răspunse că, într-o zi, maxim două, vor zări castelo rodrigo, Dacă ajungem primii, a adăugat, elefantul se va putea odihni cîte zile sau ore vor întîrzia spaniolii, se va odihni solomon şi toţi cei de aici, Şi dacă ajungem după aceea, Depinde de cît sînt de grăbiţi, de ordinele pe care le au, presupun că şi ei vor dori să se odihnească cel puţin o zi, Ştiţi că sîntem în mîinile voastre, nu doresc decît ca, pînă la urmă, ce e bine pentru noi să fie pentru toată lumea, Aşa va fi, spuse comandantul. Dădu pinteni calului şi merse înainte, să-l îndemne pe bouar, de cadenţa cu care-şi mîna boii depindea viteza de înaintare a coloanei, Haide, omule, îmboldeşte-ţi boii, strigă, castelo rodrigo e la doi paşi, nu mai e mult şi vom putea să ne petrecem noaptea sub un acoperiş, Şi să mîncăm ca oamenii, sper, răbufni bouarul în surdină, să nu fie auzit. În orice caz, ordinele date de comandant au avut efect. Bouarul şi-a apropiat băţul de spinarea boilor, cu rezultat eficient şi imediat, a strigat nişte cuvinte de îndemn în dialectul comun, o smucire bruscă ce va dura poate zece minute sau un sfert de oră, numai să nu lase bouarul să se stingă flacăra. Au poposit abia după apusul soarelui, odată cu primele avansuri ale nopţii, mai mult morţi decît vii, flămînzi, dar fără poftă de

mîncare, atît de mare era oboseala. Din fericire, lupii nu s-au mai întors. Dacă s-ar fi întors, ar fi putut circula după bunul lor plac în mijlocul taberei, alegîndu-şi dintre cai victima cea mai suculentă. E drept că un furt atît de disproporţionat n-ar fi avut sorţi de izbîndă, calul este un animal prea mare ca să-l tîrăşti aşa pur şi simplu, dar, dacă ar trebui să descriem spaima expediţionarilor cînd şi-ar fi dat seama de prezenţa lupilor infiltraţi, desigur n-am găsi cuvinte destul de puternice, ar fi un scapă cine poate. Să mulţumim cerului că am scăpat de asemenea încercare. Să-i mulţumim şi pentru că au început să se zărească impunătoarele turnuri ale castelului, îţi vine să spui cum s-a mai spus, Azi vei fi cu mine în paradis, sau, repetînd cuvintele mai pămînteşti ale comandantului, Azi vom dormi sub un acoperiş, e foarte adevărat că paradisurile nu sînt toate la fel, cu hurii şi fără hurii, totuşi, ca să aflăm în ce paradis ne aflăm, ajunge să ne lase să deschidem uşa. Un perete care te protejează de vîntul de nord, un acoperiş care te apără de ploaie şi de cer senin, n-ai nevoie de mai mult ca să trăieşti în confortul cel mai mare din lume. Sau în desfătările paradisului.

Cine a urmărit cu destulă atenţie această relatare, se va fi mirat că, după amuzantul episod despre laba pe care solomon i-a aplicat-o preotului de ţară, nu ne-am mai referit la nici o altă întîlnire cu locuitorii acestor ţinuturi, de parcă am fi traversat un deşert şi nu o ţară europeană civilizată care, pe deasupra, aşa cum ştie pînă şi tinerimea din şcoli, a dat noi lumi lumii. Întîlniri au fost, dar în trecere, în sensul imediat al cuvîntului, adică, oamenii ieşeau din casă să vadă cine trece pe drum şi dădeau cu

ochii de elefantul care pe unii îi făcea să se crucească de uimire și spaimă, iar pe alții, deși tot din pricina spaimei, îi făcea să rîdă, probabil din cauza trompei. Nimic, totuși, comparabil cu entuziasmul mulțimii de băiețandri și a cîte unui adult fără ocupație care vin alergînd din oraș la vestea călătoriei elefantului, care nu se știe cum a ajuns aici, la veste ne referim, nu la elefant, acesta va mai întîrzia. Nervos, agitat, comandantul dădu ordin sergentului să-l întrebe pe un băiețandru mai mare dacă au sosit militarii spanioli. Băiatul trebuie să fi fost galician pentru c-a răspuns întrebării cu altă întrebare, Ce să caute aici, o să fie război, Răspunde la întrebare, au sosit sau n-au sosit spaniolii, Nu, domnule, n-au sosit. Informația i-a fost dată comandantului pe buzele căruia, în aceeași clipă, răsări zîmbetul cel mai fericit. Nu era nici o îndoială, soarta părea hotărîtă să favorizeze armele portugaliei.

Le-a mai trebuit aproape o oră pînă cînd au intrat în oraș, o caravană de oameni și de animale moarte de oboseală, care de abia aveau puterea să-și ridice brațul sau să-și fluture urechile în semn de mulțumire pentru aplauzele cu care îi primeau locuitorii din castelo rodrigo. Un reprezentant al alcaldelui i-a condus pînă în piața fortificației unde puteau să încapă cel puțin zece caravane la fel. Aici îi așteptau trei membri din familia castelanilor, care apoi l-au dus pe comandant să inspecteze spațiile disponibile pentru adăpostitul oamenilor, fără să le uite pe cele de care spaniolii vor avea nevoie în caz că nu-și vor ridica tabăra în afara castelului. Alcaldele, pe care comandantul se duse să-l salute după inspecție, spuse, Cel mai probabil este că-și vor instala tabăra în afara zidurilor castelului, ceea ce,

de altfel, are marele avantaj că reduce posibilitatea confruntărilor, De ce crede domnia voastră că ar putea avea loc confruntări, întrebă comandantul, Cu spaniolii nu se știe niciodată, de cînd au împărat parcă ar umbla cu un rege în burtă, și ar fi și mai rău dacă, în locul spaniolilor, ar veni austriecii, Sînt oameni răi, întrebă comandantul, Se cred superiori celorlalți, Ăsta e un păcat general, eu, de exemplu, mă cred superior soldaților mei, soldații mei se cred superiori oamenilor care au venit să facă munca grea, Dar elefantul, întrebă alcaldele zîmbind, Elefantul nu se joacă, nu e de pe lumea asta, răspunse comandantul, L-am văzut sosind de la o fereastră, este, într-adevăr, un animal superb, mi-ar plăcea să-l privesc mai de aproape, E al dumneavoastră, cînd doriți, N-aș ști ce să fac cu el, poate doar să-l hrănesc, Vă previn că are nevoie de multă hrană, Așa am auzit și eu, și n-aș putea fi proprietarul unui elefant, sînt un simplu alcalde de interior, Adică, nici rege, nici arhiduce, Exact, nici rege, nici arhiduce, nu dispun decît de ceea ce pot numi al meu. Comandantul se ridică, Nu vă mai reținem, domnule, mulțumesc pentru amabilitatea cu care m-ați primit, Sînt în serviciul regelui, domnule comandant, dar mi-ar face plăcere dacă ați accepta să fiți oaspetele acestei case cît timp stați în castelo rodrigo, Mulțumesc pentru invitație, mă onorează mai mult decît vă puteți închipui, dar trebuie să stau cu oamenii mei, Înțeleg, sînt obligat să înțeleg, sper totuși că nu veți refuza să veniți la cină într-una din zilele următoare, Cu toată plăcerea, depinde totuși de timpul cît va trebui să aștept, imaginați-vă că spaniolii apar mîine, sau chiar astăzi, Am iscoade peste frontieră cu sarcina să ne

anunțe, Și cum fac asta, Cu porumbei călători. Pe fața comandantului apăru o expresie de îndoială, Porumbei călători, se minună el, am auzit de ei, dar, sincer, nu cred că un porumbel e în stare să zboare atîtea ore cît se spune, distanțe enorme, ca să ajungă, fără greșeală, la cuibul unde s-a născut, Veți avea ocazia să constatați cu ochii proprii, dacă îmi permiteți, vă voi chema să asistați la recuperarea și citirea mesajului pe care-l va aduce legat de un picior, Dacă e adevărat, nu mai lipsește decît să ne vină mesajele direct prin aer fără să mai aibă nevoie de aripi de porumbel, Presupun că ar fi ceva mai greu, zîmbi alcaldele, dar, cît e lumea lume, orice se poate întîmpla, Cît e lumea lume, Nu se poate altfel, comandante, lumea e indispensabilă, Nu vă mai reținem, Mi-a făcut mare plăcere să stau de vorbă cu domnia voastră, Pentru mine, domnule alcalde, după călătoria asta, a fost ca un pahar cu apă de izvor, Un pahar cu apă de izvor pe care nu vi l-am oferit, Rămîne pe data viitoare, Nu uitați de invitația mea, repetă alcaldele în timp ce comandantul cobora pe scara de piatră, Voi fi punctual, domnule.

De îndată ce intră în castel, ordonă să i se prezinte sergentul, căruia îi dădu instrucțiuni cu privire la cei treizeci de oameni care veniseră pentru muncile grele. Acum că nu mai era nevoie de ei, vor sta și mîine să se odihnească, dar se vor întoarce a doua zi, Anunță oamenii de la intendență să pregătească o cantitate rezonabilă de alimente, treizeci de oameni sînt treizeci de guri, treizeci de limbi și o cantitate enormă de dinți, evident că nu este posibil să le dăm provizii pentru tot drumul pînă la lisabona, dar se vor descurca ei singuri,

muncind sau, Sau furînd, interveni repede sergentul ca să nu lase fraza neterminată, Să se descurce cum pot, spuse comandantul, recurgînd, în lipsă de ceva mai bun, la una din frazele care compun panaceul universal, în fruntea căruia stă, ca exemplu al celei mai nerușinate ipocrizii personale și sociale, îndemnul care recomandă răbdare săracului căruia i s-a refuzat pomana. Oamenii care avuseseră funcția de maistru au vrut să afle cînd se puteau duce să ceară plata pentru munca lor, iar comandantul le transmise că nu știe, dar să se prezinte la palat și să dea de veste secretarului sau trimisului său, Dar vă sfătuiesc, sergentul repetă fraza cuvînt cu cuvînt, să nu mergeți cu toții odată, treizeci de zdrențăroși la poarta palatului ar face o impresie proastă, ar crede că vreți să-l luați cu asalt, după părerea mea, ar trebui să meargă maiștrii, nimeni altcineva, și să aibă grijă să fie cît pot ei de curați. Unul dintre ei, mai tîrziu, dînd din întîmplare peste comandant, îi ceru permisiunea să vorbească, voia să-i spună că regreta că nu pot merge la valladolid. Comandantul nu știu ce să-i răspundă, cîteva secunde se priviră în tăcere, iar apoi fiecare își văzu de treabă.

Soldaților, comandantul le făcu un rapid rezumat al situației, vor aștepta aici să sosească spaniolii, încă nu se știe cînd, n-au vești deocamdată, se abținu în ultima clipă să pomenească de porumbeii călători, conștient de inconvenientele oricărui soi de relaxare a disciplinei. Nu știa că, printre subordonați, erau și doi iubitori de porumbei, doi columbofili, cuvînt încă inexistent în epocă, poate doar cu excepția inițiaților, care însă, probabil, bătea deja la ușă, cu acel aer de fals amuzament pe care-l au cuvintele

noi, cînd cer să fie lăsate să intre. Soldaţii stăteau în picioare, în poziţie de pe loc repaus, postură executată ad libitum, fără să-i preocupe armonia corporală. Va veni vremea cînd statul în repaus formal îi va cere unui militar aproape tot atîta efort ca unei santinele din cele mai încordate, cu inamicul ambuscat de cealaltă parte a şoselei. Pe pămînt erau aşternute maldăre de fîn care formau un strat suficient de gros ca să protejeze omoplaţii de contactul insuportabil cu lespezile de piatră. Puse cap la cap, puştile se aliniau de-a lungul unui perete. Să dea dumnezeu să nu fie nevoie să le folosim, se gîndi ofiţerul, îngrijorat la gîndul că, din lipsă de tact de-o parte sau de alta, predarea lui solomon s-ar putea transforma în casus belli. Erau foarte prezente în memoria lui cuvintele secretarului pêro de alcáçova carneiro, cele explicite, evident, dar mai ales cele care, deşi nu fuseseră scrise, se subînţelegeau, adică, dacă spaniolii sau austriecii, sau şi unii, şi ceilalţi, se vor dovedi antipatici sau provocatori, va trebui să procedeze în consecinţă. Comandantul nu reuşea să-şi imagineze sub ce pretext soldaţii care veneau, spanioli sau austrieci, s-ar putea arăta provocatori sau cel puţin antipatici. Un comandant de cavalerie nu are nici luminile, nici experienţa politică a unui secretar de stat, aşadar va face bine să se ghideze după cel care se pricepe, pînă cînd va sosi, în caz că va sosi, momentul de a acţiona. Comandantul medita la toate astea cînd subhro îşi făcu intrarea în încăperea improvizată, unde cîteva braţe de fîn îi fuseseră rezervate prin grija sergentului. Văzîndu-l, comandantul simţi o înţepătură de conştiinţă care nu putea fi atribuită decît gîndului incomod că nu se interesase de starea de sănătate a lui solomon,

nu fusese să-l vadă, ca și cum, odată cu sosirea la castelo rodrigo, misiunea lui se încheiase. Ce mai face solomon, Cînd l-am lăsat, dormea, răspunse cornacul, Curajos animal, exclamă cu fals entuziasm comandantul, A venit unde a fost adus, forța și rezistența sînt la el înnăscute, nu sînt tocmai o virtute, Văd că ești foarte sever cu bietul solomon, Poate din cauza poveștii pe care mi-a spus-o unul dintre aghiotanții mei, Despre ce poveste e vorba, întrebă comandantul, Istoria unei vaci, Vacile au istorie, întrebă din nou comandantul, zîmbind, Asta, da, are, douăsprezece zile și douăsprezece nopți în munții din galicia, pe frig, și ploaie, și gheață, și noroi, și pietre ascuțite ca niște hangere, și hățișuri cu unghii, și scurte intervale de odihnă, și luptă și atacuri, și urlete și mugete, istoria unei vaci care s-a rătăcit pe cîmp cu vițelul ei de lapte și s-a pomenit înconjurată de lupi timp de douăsprezece zile și douăsprezece nopți, și a fost obligată să se apere și să-și apere puiul, o nesfîrșită bătălie, spaima de a fi la un pas de moarte, un cerc de dinți, de gîtlejuri căscate, salturile bruște, coarnele care nu puteau să dea greș, teroarea de a trebui să lupte pentru sine și pentru un pui care nu se putea apăra singur, și, de asemenea, momentele cînd vițelul căuta ugerul mamei, și sugea lent, în timp ce lupii se apropiau, cu spinarea încordată și urechile ciulite. Subhro respiră adînc și urmă, După douăsprezece zile, vaca a fost găsită și salvată, plus vițelul, și au fost duși în triumf în sat, dar povestea nu se termină aici, a continuat încă două zile, pentru că vaca se sălbăticise, pentru că învățase să se apere, pentru că nimeni nu mai putea s-o stăpînească și nici măcar să se apropie de ea, vaca a fost omorîtă,

nu de lupii pe care îi învinsese în douăsprezece zile de luptă, ci chiar de oamenii care o salvaseră, poate chiar de stăpînul ei, incapabil să înțeleagă că, învățînd să lupte, animalul, pe vremuri pașnic și împăcat cu soarta, nu se va mai opri niciodată.

O tăcere respectuoasă domni cîteva secunde în marea sală de piatră. Soldații prezenți, deși fără mare experiență de război, e de ajuns să spunem că cei mai tineri nu mirosiseră niciodată praful de pușcă de pe cîmpurile de bătaie, se minunau în sinea lor de curajul unei creaturi iraționale, o vacă, închipuiți-vă, care arătase că are sentimente atît de umane ca iubirea de familie, darul sacrificiului personal, abnegația dusă la extrem. Primul care a vorbit a fost soldatul care se pricepea la lupi, Povestea ta e frumoasă, îi spuse lui subhro, și vaca asta ar merita cel puțin o medalie pentru curaj și merit, dar, în relatare, sînt unele lucruri neclare, ba chiar cam dubioase. De exemplu, întrebă cornacul, cu un ton bătăios, De exemplu, cine ți-a povestit întîmplarea, Un galician, Și el de unde o știe, Trebuie s-o fi auzit de la cineva, Sau s-o fi citit, Nu cred că știe să citească, A auzit-o și a ținut-o minte, E posibil, eu n-am făcut decît s-o repet cît de bine am putut, Ai memorie bună, cu atît mai mult cu cît povestea e spusă într-un limbaj puțin curent, Mulțumesc, spuse subhro, dar acum aș vrea să știu ce lucruri neclare și cam dubioase ai găsit tu în povestire, Primul este că se dă de înțeles, sau, mai bine zis, se afirmă clar că lupta dintre vacă și lupi a durat douăsprezece zile și douăsprezece nopți, ceea ce înseamnă că lupii au atacat vaca îndată, în prima noapte, și s-au retras, probabil cu pierderi, în ultima, N-am fost acolo, n-am putut vedea, Da, dar cei care

știu cîte ceva despre lupi știu că aceste animale, deși trăiesc în haite, vînează singuri, Unde vrei să ajungi, întrebă subhro, Vreau să spun că vaca n-ar fi putut rezista atacului combinat a trei sau patru lupi, nu zic douăsprezece zile, dar nici măcar o singură oră, Atunci, în povestea vacii luptătoare, totul e minciună, Nu minciună, exagerare, zurgălăi de limbaj, jumătăți de adevăr care vor să treacă drept adevăruri complete, Atunci, ce crezi tu că s-a întîmplat, întrebă subhro, Cred că vaca într-adevăr s-a pierdut, a fost atacată de un lup, a luptat cu el și l-a obligat să fugă, poate grav rănit, iar apoi a rămas pe loc păscînd și dînd să sugă vițelului, pînă cînd au găsit-o, Și nu se putea întîmpla să mai vină încă un lup, Ba da, dar asta ar însemna prea multă imaginație, pentru a justifica medalia de curaj și merit, e de ajuns un lup. Asistența aplaudă gîndindu-se că, la urma urmelor, vaca galiciană merita adevărul, tot atît cît medalia.

La primele ore ale dimineții, adunarea generală a lucrătorilor hotărî, fără voturi împotrivă, că întoarcerea la lisabona se va face pe rute mai puțin periculoase decît cele de la venire, pe drumuri mai blînde și mai netede și fără a avea a se teme de ochii galbeni ai lupilor și de meandrele sinuoase care, încetul cu încetul, năucesc mințile victimelor. Nu că lupii n-ar apărea și în regiunile de pe coasta mării, dimpotrivă, apar adesea, și fac razii în turme, dar este o diferență enormă între a umbla printre stînci pe care, numai privindu-le, ți se face inima cît un purice și a călca pe nisipul rece al plajelor pescarilor, oameni cumsecade, gata oricînd să ofere jumătate de duzină de sardele ca plată pentru un ajutor, chiar și numai simbolic, la căratul bărcii. Hamalii și-au primit rațiile de mîncare și acum îl așteaptă pe subhro și pe elefant să vină să-și ia rămas-bun. Cineva a avut ideea, cornacul desigur. Și nu se știe de unde i-a venit, de vreme ce n-a rămas nimic scris despre acest subiect. Un om poate fi îmbrățișat de un elefant, dar este cu neputință de imaginat gestul contrar corespunzător. În ce privește strîngerile de mînă, ele ar fi pur și simplu imposibile, cinci neînsemnate degete omenești n-ar putea niciodată să cuprindă o labă groasă cît un trunchi de copac. Subhro îi pusese să se înșiruie pe

două rînduri, cincisprezece în față și cincisprezece în spate, lăsînd între oameni o distanță de un braț, ceea ce arăta probabil că elefantul nu va avea altceva de făcut decît să defileze în fața lor de parcă ar fi trecut trupele în revistă. Subhro luă din nou cuvîntul și spuse că fiecare om, cînd solomon va trece prin fața lui, va trebui să-și întindă mîna dreaptă cu palma în sus și să aștepte salutul de adio. Și să nu vă fie teamă, solomon e trist, dar nu e supărat, s-a obișnuit cu voi și acum a descoperit că plecați, Și cum a aflat, Asta e o întrebare care nici nu merită pusă, dacă l-am interoga direct, sigur nu ne-ar răspunde, Pentru că nu știe sau pentru că nu vrea, Cred că, în capul lui solomon, a nu vrea și a nu ști se confundă într-o mare interogație asupra lumii în care a fost pus să trăiască, de altfel, cred că, în această interogație, ne întîlnim cu toții, noi și elefanții. Imediat, subhro se gîndi că tocmai pronunțase o frază stupidă, din cele care ar putea ocupa un loc de onoare pe lista de clișee, Din fericire nu m-a auzit nimeni, murmură, în timp ce se îndepărta ca să aducă elefantul, un lucru bun pe care-l are ignoranța e că ne apără de falsele cunoașteri. Afară oamenii se impacientau, abia așteptau să pornească la drum, o vor lua de-a lungul malului stîng al fluviului douro pentru mai multă siguranță, pînă cînd vor ajunge în porto, oraș care avea reputația că-i primește bine pe cei din afară și unde unii, de îndată ce se va rezolva chestiunea plății, ceea ce nu se putea face decît la lisabona, se gîndeau să se stabilească. Așteptau acolo, fiecare cu gîndurile lui, cînd își făcu apariția solomon, mișcîndu-și greoi cele patru tone de carne și oase și cei trei metri

înălțime. Cîțiva oameni mai puțin curajoși simțiră o strînsoare în capul stomacului numai imaginîndu-și că ceva ar putea merge rău în ceremonia de despărțire, subiect, cel al despărțirilor dintre diferite specii animale, asupra căruia, cum am spus, nu există bibliografie. Însoțit de aghiotanții lui, cărora curînd li se va termina acest dolce far niente în care au trăit de cînd au plecat de la lisabona, subhro vine călare pe ampla ceafă a lui solomon, ceea ce n-a făcut decît să mărească neliniștea oamenilor aliniați. O întrebare era în toate mințile, Cum o să ne poată el ajuta dacă stă așa de sus. Cele două rînduri oscilară o dată, de două ori, părea că le-a scuturat un vînt puternic, dar hamalii nu s-au împrăștiat. De altfel, era inutil pentru că elefantul era deja acolo. Subhro îl făcu să se oprească în fața omului care se afla la capătul drept al primului rînd și rosti cu glas limpede, Mîna întinsă, palma în sus. Omul făcu ce i se ordona, mîna era acolo, în aparență fermă. Atunci elefantul își puse pe palma deschisă extremitatea trompei și omul răspunse instinctiv gestului, strîngînd-o de parcă era o mînă de om, în timp ce încerca să domine contracția care îi strîngea gîtul și care, nestăpînită, amenința să se transforme în lacrimi. Tremura din cap pînă în picioare, în timp ce subhro, de acolo de sus, îl privea cu simpatie. Cu omul de alături se repetă mai mult sau mai puțin aceeași mimică, dar a existat și un caz de respingere reciprocă, nici omul n-a vrut să întindă brațul, nici elefantul nu și-a apropiat trompa, un soi de antipatie fulgerătoare, instinctivă, pe care nimeni n-ar putea s-o explice, de vreme ce, în timpul călătoriei, nu se întîmplase nimic între cei doi care

să anunțe o asemenea ostilitate. În schimb, au fost momente de vie emoție cum a fost cazul omului care a explodat într-un plîns convulsiv de parcă regăsise o ființă iubită despre care, de ani de zile, nu mai știa nimic. Pe acesta elefantul l-a tratat cu o particulară complezență. I-a trecut trompa peste umeri și peste creștetul capului cu mîngîieri care păreau aproape umane, atît erau de delicate și de tandre. Pentru prima oară în istoria omenirii un animal s-a despărțit, la propriu, de cîteva ființe omenești de parcă le-ar fi datorat prietenie și respect, ceea ce preceptele morale ale codurilor noastre de comportament sînt departe de a confirma, dar care sînt poate înscrise cu litere de aur în legile fundamentale ale speciei elefantine. O lectură comparativă a documentelor ambelor părți ar fi desigur destul de lămuritoare și poate ne-ar ajuta să înțelegem reacția negativă reciprocă, pe care, spre marele nostru regret, din dragoste de adevăr, a trebuit s-o descriem mai sus. În fond, poate că oamenii și elefanții nu vor ajunge să se înțeleagă niciodată. Solomon a scos acum un muget care probabil a fost auzit la o leghe împrejurul orășelului figueira de castelo rodrigo, nu o leghe de-a noastră, ci din celelalte, mai vechi și mai scurte. Motivele și intențiile strigătului strident care i-a țîșnit din plămîni nu sînt ușor de descifrat pentru oameni ca noi, care știm atît de puțin despre elefanți. Și dacă l-am întreba pe subhro, în calitatea lui de expert, ce crede despre acest subiect, cel mai probabil este că n-ar dori să se compromită dîndu-ne un răspuns evaziv, din cele care închid ușa oricărei alte intenții. În ciuda incertitudinilor, mereu prezente cînd se

vorbesc limbi diferite, pare justificat să admitem că elefantului solomon i-a plăcut ceremonia de adio. Hamalii s-au pus deja în mișcare. Convietuirea cu militarii îi făcuse, aproape fără să-și dea seama, să capete anumite obiceiuri de disciplină precum cele care pot rezulta din ordinul de încolonare, de exemplu, învățaseră să se organizeze într-o coloană formată din două sau trei rînduri, pentru că nu e indiferent cum sînt dispuși oamenii, într-un caz, coloana ar avea cincisprezece rînduri, o întindere exagerată, ușor de dezorganizat la cea mai mică tulburare personală sau colectivă, în alt caz, ea ar fi redusă la un solid bloc de zece rînduri, căruia nu i-ar lipsi decît scuturile ca să semene cu țestoasa romană. Cu toate astea, diferența e mai ales psihologică. Să ne gîndim că oamenii au înaintea lor un marș îndelungat și că e firesc ca, în cursul lui, să stea de vorbă ca să-și treacă timpul. Or, doi oameni care trebuie să meargă împreună timp de două sau trei ore fără oprire, chiar imaginîndu-ne că e mare dorința de comunicare, vor sfîrși în mod fatal, mai devreme sau mai tîrziu, prin a cădea într-o tăcere stînjenitoare, mai știi, chiar urîndu-se. Cîte unul s-ar putea să nu fie în stare să reziste tentației de a-l arunca pe celălalt în rîpă. Au dreptate, așadar, cei care spun că trei a fost socoteala pe care a făcut-o dumnezeu, numărul păcii, numărul concordiei. În trei, cel puțin, oricine va putea să tacă timp de cîteva minute fără să bată prea mult la ochi. Cel mai rău ar fi dacă unul care s-a gîndit să-l elimine pe altul ca să-i ia mîncarea, de exemplu, l-ar invita pe al treilea să colaboreze la condamnabila lui acțiune, iar acesta i-ar răspunde cu teamă, Nu pot, i-am promis să-l ajut să te omoare pe tine.

Se auzi trapul obosit al unui cal. Era comandantul care venea să-şi ia rămas-bun de la hamali şi să le dorească drum bun, atenţie care n-ar fi de aşteptat din partea unui ofiţer de armată, oricît de bun ar fi fondul lui moral, şi care n-ar fi văzută cu ochi buni de superiorii lui, aprigi apărători ai unui precept la fel de vechi precum catedrala din braga, care afirmă că trebuie să existe un loc pentru fiecare lucru, astfel ca fiecare lucru să aibă locul lui fără să-i depăşească graniţele. Ca principiu de bază al unei eficace ordonări domestice, nimic mai lăudabil, mai rău este cînd vrei să orînduieşti oamenii după acelaşi principiu. Pare însă mai mult decît evident că hamalii, în cazul în care vor pune în aplicare conspiraţiile de asasinat care germinează în capetele unora, nu merită asemenea politeţuri. Să-i lăsăm deci în plata domnului şi să vedem ce vrea omul care se apropie în mare grabă, deşi, judecînd după vîrstă, nu-l prea mai ajută picioarele. Cuvintele, pe care le spuse gîfîind cînd ajunse destul de aproape ca să i se audă vocea, au fost următoarele, Domnul alcalde o anunţă pe domnia voastră că a sosit porumbelul. Prin urmare, e adevărat, porumbeii călători chiar se întorc acasă. Locuinţa alcaldelui nu era departe, dar comandantul îşi lansă calul cu asemenea viteză de parcă voia să intre în valladolid încă înainte de ora prînzului. După mai puţin de cinci minute descălecă la poarta conacului, urcă scara alergînd şi îi ceru primului servitor întîlnit să-l ducă la alcalde. N-a fost nevoie să-l caute pentru că alcaldele se şi apropia, avînd pe chip acel aer de satisfacţie pe care se presupune că-l au toţi columbofilii în faţa triumfurilor pupililor lor. A sosit, a

sosit, veniți cu mine, spunea el cu entuziasm. Au ieșit pe o verandă amplă, acoperită, unde o enormă colivie de nuiele ocupa o bună parte a peretelui de care era fixată. Iată eroul, spuse alcaldele. Porumbelul mai avea încă mesajul legat de picior, situație pe care proprietarul găsi de cuviință s-o clarifice, De obicei, iau mesajul de îndată ce porumbelul aterizează și o fac ca să-i înțeleagă importanța, dar acum am preferat să vă aștept ca să vă dau deplină satisfacție, Nu știu cum să vă mulțumesc, domnule alcalde, credeți-mă că, pentru mine, azi e o zi mare, Nu mă îndoiesc, domnule comandant, viața nu înseamnă numai halebarde și iar halebarde, pușți și iar pușți. Alcaldele deschise ușa coliviei, băgă mîna și prinse porumbelul, care nu se împotrivi, nici nu încercă să scape, de parcă se mira că nu i se dăduse atenție mai devreme. Cu mișcări rapide, dar grijulii, alcaldele desfăcu nodurile și despături mesajul, o fîșie îngustă de hîrtie care trebuie să fi fost tăiată în așa fel încît să nu încurce mișcările păsării. În fraze scurte, iscoada informa că soldații erau cuirasieri, vreo patruzeci la număr, toți austrieci, austriac era și căpitanul care îi comanda, și nu-i însoțea nici un fel de personal civil sau nu putea fi văzut. Cu echipament lejer, comentă comandantul cavalerilor luziazi, Așa se pare, spuse alcaldele, Și arme, De arme nu vorbește, îmi închipui că n-a considerat prudent să includă informații de acest gen, în schimb spune că, după cît de repede merg, ar trebui să ajungă la frontieră mîine, pe la prînz, Vin devreme, Poate c-ar trebui să-i invităm la masă, Patruzeci de austrieci, domnule alcalde, nici gînd, oricît de puțin echipament ar avea, trebuie să-și fi

adus singuri de-ale gurii sau bani să cumpere, de altfel, sînt convins că nu le-ar fi pe plac mîncarea noastră, fără să mai spunem că hrana pentru patruzeci de guri nu se rostuieşte pe nepusă masă, iar noi, pe partea noastră, aproape că ne-am epuizat proviziile, după părerea mea, domnule alcalde, fiecare trebuie să-şi poarte singur de grijă, în timp ce dumnezeu are grijă de toată lumea, Oricum ar fi, nu vă iert de cina de mîine, Puteţi conta pe mine, dar mă înşel eu tare sau chiar vă gîndiţi să-l invitaţi şi pe căpitanul austriecilor, Aveţi o perspicacitate demnă de toată lauda, Dar de ce această invitaţie, dacă îmi pot permite întrebarea, Ar fi un gest de conciliere politică, Chiar credeţi că e necesar un astfel de gest de conciliere politică, vru să afle comandantul, Experienţa m-a învăţat că te poţi aştepta la orice de la două detaşamente militare care stau faţă în faţă la frontieră, Voi face tot ce-mi stă în putinţă ca să evit ce-i mai rău, nu vreau să pierd nici un om, dar dacă va fi nevoie să recurg la forţă, nu voi ezita nici o clipă, iar acum, domnule alcalde, permiteţi-mi să mă retrag, oamenii mei au multe de făcut, începînd cu curăţirea uniformelor cît s-o putea de bine, am mers cu ele pe noi aproape două săptămîni, pe soare şi prin ploaie, cu ele am dormit, cu ele ne-am sculat, părem mai degrabă o bandă de cerşetori decît un detaşament militar, Foarte bine, domnule comandant, mîine, cînd vor sosi austriecii, voi fi alături de domnia voastră, cum e de datoria mea, De acord, domnule alcalde, dacă aveţi nevoie de mine pînă atunci, ştiţi unde mă găsiţi.

Întors la castel, comandantul îşi adună trupele. Discursul n-a fost lung, dar s-a spus tot ce era de

știut. În primul rînd, indiferent de pretext, austriecilor nu li se va permite să intre în castel, chiar dacă va trebui să recurgă la arme. Asta ar însemna război, continuă, și sper să nu ajungem acolo, dar nu-l vom evita decît dacă reușim să-i convingem repede pe austrieci că vorbim serios. Îi vom aștepta dincolo de ziduri, și nu ne vom mișca de acolo chiar dacă încearcă să intre. În poziția mea de comandant, eu mă voi ocupa de tratative, de la voi, în aceste prime momente, nu vreau decît ca fiecare chip să fie ca o carte deschisă la pagina pe care sînt scrise cuvintele, Aici nu se intră. Dacă reușim, și trebuie să reușim, fie ce-o fi, austriecii vor fi obligați să-și ridice tabăra în afara zidurilor, ceea ce-i va pune, de la început, într-o poziție de inferioritate. E posibil să nu decurgă totul cu ușurința pe care cuvintele mele par s-o promită, dar vă asigur că voi face totul ca austriecii să audă din gura mea un răspuns care nu va face de rîs cavaleria căreia ne-am dedicat viețile. Chiar dacă nu ne vom lua la harță, chiar dacă nu vom trage nici un glonț, victoria trebuie să fie a noastră, așa cum tot a noastră va trebui să fie dacă ne vor obliga să facem uz de arme. Acești austrieci, în principiu, vin la figueira de castelo rodrigo numai ca să ne întîmpine și să ne însoțească la valladolid, dar avem motive să bănuim că au intenția să-l ia ei pe solomon și să ne lase aici cu buzele umflate. Pe cinstea mea, le vom arăta că și-au greșit socotelile. Mîine, înainte de ora zece, vreau două santinele în turnul cel mai înalt al castelului, să nu cumva să fi răspîndit ei zvonul că sosesc la prînz ca să ne prindă pe picior greșit. Cu austriecii nu se știe niciodată, încheie

comandantul, fără să-i treacă prin minte că, în ce-i privește pe austrieci, aceștia vor fi primii și probabil singurii din viața lui.

Comandantul avusese dreptate să fie bănuitor, abia trecuse de ora zece cînd din înaltul turnului răsunară strigătele de alarmă ale santinelelor, Inamici la orizont, inamici la orizont. Sigur că austriecii, cel puțin în versiunea lor militară, nu se bucură de o bună reputație printre soldații trupei portugheze, dar de aici și pînă la a-i numi inamici, este o distanță pe care bunul-simț nu poate să n-o critice sever, atrăgîndu-le atenția celor imprudenți asupra primejdiilor judecăților pripite și a tendinței de a condamna fără dovezi. Există totuși o explicație. Santinelelor li se ordonase să dea alarma, dar nimeni nu s-a gîndit să le spună, nici măcar comandantul, în general atît de precaut, cum ar fi trebuit ea să sune. În fața dilemei de a alege între Inamici la orizont, pe care orice civil e în stare să-l priceapă, și atît de puțin marțialul Vin vizitatorii, uniforma pe care-o purtau s-a hotărît să decidă de capul ei, exprimîndu-se cu vocabularul și glasul care-i erau proprii. Nici nu se stinsese bine ultimul ecou al alarmei că soldații și alergau spre metereze ca să-l vadă pe sus-numitul inamic, care, de la această distanță, patru sau cinci kilometri, nu era decît o pată aproape neagră care de abia părea că avansează și care, împotriva așteptărilor, nu sclipea din pricina cuiraselor purtate de militari. Un soldat le risipi îndoielile, Nu e de mirare, au soarele în

spate, ceea ce, să recunoaștem, e mult mai frumos, mult mai literar, decît să spui, Stau cu fundul la soare. Caii, toți murgi și roibi în diverse tonuri de castaniu, de unde pata întunecată pe care o formau, avansau în trap mărunt. Ar putea veni și la pas, diferența nu s-ar observa, dar s-ar pierde efectul psihologic al unei înaintări care vrea să pară de neoprit, știind totodată să-și economisească mijloacele de care dispune. Este evident că un galop sănătos cu săbiile în aer, un soi de șarjă ușoară de brigadă, i-ar arăta galeriei efecte speciale mult mai spectaculoase, dar, pentru o victorie atît de facilă cum promite să fie aceasta, ar fi absurd să-și obosească bidiviii mai mult decît era strict necesar. Așa se gîndise comandantul austriac, bărbat cu vastă experiență pe cîmpurile de bătălie din europa centrală, și asta le ordonase militarilor aflați sub comanda sa. Între timp, castelo rodrigo se pregătea de luptă. Soldații, după ce și-au înșeuat caii, i-au dus afară să pască și i-au lăsat în paza cîtorva camarazi, cei mai pregătiți pentru o misiune care ar părea de simplu păstorit, dacă la poarta castelului ar fi ceva de păscut. Sergentul se duse să-l anunțe pe alcalde că austriecii erau aproape, Mai întîrzie puțin, dar trebuie să fim pregătiți, spuse, Foarte bine, răspunse alcaldele, vin și eu. Cînd au ajuns la castel, trupa era aliniată în fața intrării, barînd accesul, iar comandantul se pregătea să-și țină ultimul discurs. Atrasă de exhibiția ecvestră gratuită și de posibilitatea ca elefantul să iasă și el, o bună parte a populației din figueira de castelo rodrigo, bărbați, femei, copii și bunici, se adunase în piață, ceea ce-l făcu pe comandant să-i spună încet alcaldelui, Cu atîta lume de față, ostilitățile sînt puțin probabile, Și eu cred asta, dar cu

austriecii nu se știe niciodată, Ați avut experiențe rele cu ei, întrebă comandantul, Nici rele, nici bune, de nici unele, dar știu că austriecii există și asta, pentru mine, e de ajuns. Deși dăduse din cap în semn de înțelegere, comandantul nu reușise să surprindă subtilitatea celor spuse, doar dacă nu cumva austriacul e înțeles ca sinonim pentru adversar, dușman. Hotărî de aceea să treacă imediat la prelegerea cu care spera să anime curajul pe cale de dispariție al unora dintre oamenii săi. Soldați, rosti, detașamentul austriac e aproape. Vor veni să ne pretindă elefantul ca să-l ducă la valladolid, dar noi nu le vom satisface cererea, chiar dacă se va transforma în impoziție prin forță. Soldații portughezi respectă disciplinați ordinele regelui lor și ale autorităților militare și civile. Nu ascultă de nimeni altcineva. Promisiunea regelui, de a oferi elefantul solomon alteței sale arhiducele de austria, va fi scrupulos îndeplinită, dar numai dacă austriecii respectă în totalitate cele stabilite. Cînd, cu fruntea sus, ne vom întoarce acasă, vom putea fi siguri că această zi va rămîne în memorie pentru totdeauna, despre fiecare dintre noi se va spune cît timp va exista portugalia, El a fost la figueira de castelo rodrigo. Discursul n-a putut ajunge la capătul lui natural, adică atunci cînd elocința se epuizează și se pierde în locuri și mai comune, pentru că austriecii intrau acum în piață, cu comandantul în frunte. Se auziră aplauze ale populației adunate, dar rare și fără convingere. Cu alcaldele alături, comandantul oștii lusitane își mînă calul cîțiva metri în față doar atît cît să fie clar că îi primea pe vizitatori în conformitate cu cele mai rafinate reguli de educație. În clipa aceea, o manevră a soldaților austrieci făcu

deodată să strălucească în soare cuirasele de oțel șlefuit. Efectul asupra asistenței a fost fulminant. În fața aplauzelor și a exclamațiilor de surpriză țîșnind din toate direcțiile, era evident că imperiul austriac, fără să tragă un glonț, învinsese încleștarea inițială. Comandantul portughez înțelese că trebuie să contraatace imediat, dar nu vedea cum. Îl salvă din încurcătură alcaldele care-i spuse în șoaptă, Ca alcalde, trebuie să vorbesc primul, să ne păstrăm calmul. Comandantul își retrase puțin calul, conștient de enorma diferență, ca putere și frumusețe, a bidiviului său față de iapa murgă pe care călărea austriacul. Alcaldele luase deja cuvîntul, În numele populației din figueira de castelo rodrigo, al cărei alcalde sînt mîndru să fiu, le spun bine ați venit bravilor militari austrieci care ne vizitează și cărora le doresc cele mai mari triumfuri în îndeplinirea misiunii care i-a adus aici, fiind convins că ele vor contribui la întărirea legăturilor de prietenie care leagă țările noastre. Fiți așadar bine veniți la figueira de castelo rodrigo. Un om călare pe un catîr ieși în față și vorbi la urechea comandantului austriac, care-și întoarse fața nerăbdător. Era limba, interpretul. Cînd traducerea se termină, comandantul austriac își ridică glasul puternic, obișnuit să nu fie ascultat de urechi neatente și mult mai puțin nesupuse, Știți de ce ne aflăm aici, știți c-am venit să luăm elefantul cu noi la valladolid, e important să nu pierdem timpul și să începem imediat pregătirile de transfer, astfel ca mîine să putem pleca cît mai devreme posibil, acestea sînt instrucțiunile pe care le-am primit de la cine putea să mi le dea și pe care le voi pune în aplicare în conformitate cu autoritatea cu care sînt învestit. Era clar că nu era

vorba de o invitație la vals. Alcaldele murmură, Cina s-a dus pe apa sîmbetei, Așa se pare, spuse comandantul. Apoi își ridică și el glasul, Instrucțiunile mele sînt diferite, cele pe care le-am primit, tot de la cine putea să mi le dea, sînt simple, să duc elefantul la valladolid și să-l predau personal arhiducelui de austria, fără intermediari. Pornind de la aceste cuvinte, deliberat provocatoare, și care vor avea poate consecințe serioase, vor fi eliminate din relatare versiunile succesive ale interpretului și nu numai pentru a face mai suplu turnirul verbal, ci și pentru a insinua abil ideea precedentă că scrima argumentelor de o parte și de alta e percepută de ambele părți în timp real. Acum se aude comandantul austriac, Mă tem că această atitudine prea puțin înțelegătoare va împiedica o soluție pașnică a diferendului care ne pune în opoziție, este evident că punctul central este faptul că elefantul, indiferent cine l-ar duce, trebuie să meargă la valladolid, totuși, sînt detalii prioritare de luat în considerație, dintre care primul este că arhiducele maximilian, declarînd că acceptă cadoul, a devenit ipso facto proprietar al elefantului, ceea ce înseamnă că ideile alteței sale, arhiducele, prevalează asupra oricăror altora, oricît de meritorii și demne de respect ne închipuim că sînt, așadar, insist, elefantul trebuie să-mi fie predat imediat, fără alte amînări, numai așa puteți evita să intre soldații mei cu forța în castel și să pună mîna pe animal, Aș vrea să văd cum veți reuși s-o faceți, am treizeci de oameni care apără intrarea în castel și nu intenționez să le spun să se retragă sau să se dea la parte ca să-i lase să intre pe cei patruzeci ai domniei voastre. În clipele acelea, piața aproape se golise de civili, atmosfera

începuse să miroasă urît, în cazuri din astea există mereu posibilitatea unui glonţ rătăcit sau a unei lovituri orbeşti în spinare, cît timp războiul nu e decît spectacol, e bine, rău e cînd vrea să ne transforme în figuranţi, pe deasupra fără pregătire sau experienţă. Puţini au fost, vasăzică, cei care au mai auzit replica comandantului austriac la insolenţa portughezului, Cuirasierii de sub comanda mea ar putea, la un simplu ordin, să mătură de pe cîmp, în mai puţin timp decît îmi ia s-o spun, neputincioasa forţă militară care li se opune, mai mult simbolică decît efectivă, şi aşa se va întîmpla dacă nu va înceta de îndată nesăbuita încăpăţînare de care dă dovadă comandantul vostru, ceea ce mă obligă să vă previn că inevitabilele pierderi umane, care, în partea portugheză, depinzînd de gradul ei de rezistenţă, s-ar putea să fie totale, vor cădea în întregime pe umerii voştri, după aia să nu veniţi să vă plîngeţi, De vreme ce, dacă am înţeles bine, domnia voastră îşi propune să ne omoare pe toţi, nu văd cum ne-am mai putea plînge după aceea, presupun că veţi avea ceva dificultăţi de a justifica o acţiune atît de violentă împotriva unor soldaţi care n-au făcut decît să apere dreptul regelui lor de a stabili reguli pentru predarea elefantului oferit arhiducelui maximilian de austria, care, în acest caz, mi se pare c-a fost foarte prost sfătuit, atît în plan politic cît şi în plan militar. Comandantul austriac nu răspunse imediat, ideea că va trebui să justifice în faţa vienei şi a lisabonei o acţiune cu consecinţe atît de drastice i se rotea în cap şi, la fiecare rotire, chestiunea i se părea din ce în ce mai spinoasă. În cele din urmă, îşi zise că a găsit o platformă de conciliere şi propuse să i se permită lui şi oamenilor lui, să intre în

castel ca să verifice starea de sănătate a elefantului. Presupun că soldații domniei voastre nu sînt doctori de animale, răspunse comandantul portughez, în ce-o privește pe domnia voastră, nu știu, dar nu cred că v-ați specializat în arta vindecării animalelor, așa că nu văd nici un folos să vă las să intrați, cel puțin pînă nu-mi recunoașteți dreptul de a merge la valladolid pentru a-l preda personal pe elefant alteței sale, arhiducele de austria. O nouă tăcere a comandantului austriac. Văzînd că răspunsul se lăsa așteptat, alcaldele spuse, Vorbesc eu cu el. După cîteva minute se întoarse cu o expresie de mulțumire pe față, E de acord, Spuneți-i atunci, îl rugă comandantul portughez, că pentru mine este o onoare să-l însoțesc în vizita sa. În timp ce alcaldele se ducea și se întorcea, comandantul portughez dădu ordin sergentul să poruncească trupei să se alinieze pe două rînduri. Înaintă pe cal după încheierea manevrei, pînă cînd ajunse lîngă iapa austriacului, și îi ceru interpretului să traducă, Fiți din nou bine venit la castelo rodrigo, să mergem să vedem elefantul.

Cu excepția unei dispute fără însemnătate între cîțiva soldați, trei de fiecare parte, drumul spre valladolid a decurs fără incidente demne de semnalat. Într-un gest de pace demn de amintit, comandantul portughez cedă organizarea caravanei, adică, cine merge în frunte și cine la urmă, la bunul plac al căpitanului austriac, a cărui opțiune a fost foarte explicită, Noi mergem în față, ceilalți să se descurce cum s-or pricepe mai bine sau, dacă tot au experiență, așa cum a fost ordonată coloana în care au venit de la lisabona. Avea două excelente și clare motive pentru această alegere, primul, faptul că erau practic acasă, al doilea, deși nemărturisit, pentru că, atunci cînd cerul era senin, ca acum, și pînă cînd soarele atingea zenitul, adică de dimineață, aveau numitul astru-rege înainte, chiar în prima linie, cu evident beneficiu pentru luciul cuiraselor. Cît despre repetarea ordinii din coloană, noi știm că e imposibilă, odată ce hamalii sînt în drum spre lisabona, trecînd prin orașul care va deveni, într-un viitor încă distant, neînvinsul și veșnic loialul porto. Oricum, prea multe posibilități nu erau. Dacă se menține în vigoare norma că cel mai lent din caravană e cel care impune pasul și, prin urmare, viteza de înaintare, atunci nu încape nici o îndoială, boii vor merge după cuirasieri, care, firește, vor avea calea liberă entru a alo a de cîte ori au chef,

astfel ca prostimea care va ieși să vadă defilarea să nu poată confunda țurcane cu merinoase, proverb castilian pe care-l utilizăm tocmai pentru că sîntem în castilia și nu ignorăm capacitatea sugestivă a unei delicate tușe de culoare locală, dat fiind că țurcanele, pentru cine nu știe, au lîna aspră, iar merinoasele cea fină. Sau, cu alte cuvinte, una sînt caii, purtînd în plus cuirasieri scăldați în lumina soarelui, și altceva, cu totul diferit, cele două atelaje de boi slăbănogi trăgînd un car încărcat cu o cadă de apă și cîteva baloturi de furaj pentru un elefant care vine imediat în spate ducînd un om cocoțat pe spinare. După elefant vine detașamentul de cavalerie portugheză, încă fremătînd de orgoliu pentru viteazul lor comportament din ajun, cînd opriseră cu propriile lor trupuri intrarea austriecilor în castel. Nici unul dintre soldații care merg aici nu va uita, cîți ani va mai trăi, momentul cînd, după vizita la elefant, comandantul austriac a dat ordin să se ridice tabăra chiar acolo, în piață, E numai pentru o noapte, s-a justificat el, la umbra unor stejari care, deși, după vîrstă, trebuie să fi văzut multe lucruri, nu văzuseră niciodată soldați dormind sub cerul liber lîngă un castel unde încăpeau comod trei diviziii de infanterie cu tot cu fanfarele lor. Triumful asupra impertinentelor pretenții ale austriecilor, care fusese absolut, era, de asemenea, lucru rar în astfel de cazuri, un triumf al bunului-simț, pentru că, oricît de mult sînge ar fi curs în castelo rodrigo, un război între portugalia și austria ar fi, nu doar absurd, ci și impracticabil, doar dacă cele două țări ar închiria, de exemplu, de la franța o porțiune din teritoriul ei, mai mult sau mai puțin la jumătatea drumului dintre cei doi combatanți, ca să-și poată

alinia trupele și organiza luptele. În sfîrșit, totul e bine cînd se sfîrșește cu bine.

Subhro nu e sigur că va trage vreun folos din această liniștitoare maximă. Toți cei care îl văd trecînd pe drum, cocoțat la trei metri înălțime, în costumul lui colorat, cel de mers în vizită la nași, dacă i-ar avea, pe care și l-a pus nu din vanitate personală, ci pentru ca țara de unde vine să fie bine văzută, își închipuie că se uită la o ființă dotată cu puteri extraordinare, cînd, în realitate, bietul indian tremură numai gîndindu-se la viitorul lui apropiat. Crede că, pînă la valladolid, va avea slujba asigurată, cineva trebuie să-i plătească timpul și munca, pare un fleac să umbli pe spinarea unui elefant, dar asta spune cine n-a încercat niciodată să-l oblige s-o ia la dreapta cînd el vrea s-o ia la stînga. Totuși, de aici încolo, lucrurile erau tulburi. Într-adevăr, se gîndise din prima zi că misiunea lui era să-l însoțească pe solomon la viena și era de părere că are motive s-o creadă, pentru că asta intra în domeniul implicitului, odată ce un elefant își are cornacul personal, e firesc că, unde va merge unul, va trebui să meargă și celălalt. Dar de spus, față în față, nu i-o spuseseră niciodată. Pînă la valladolid, da, dar atît. E firesc, așadar, că imaginația lui subhro îl face acum să-și închipuie cea mai rea situație posibilă, că va ajunge la valladolid unde va da peste alt cornac așteptîndu-i elefantul gata să continue călătoria și, odată ajuns la viena, să trăiască în huzur la curtea arhiducelui maximilian. Totuși, în ciuda a ceea ce ar putea să creadă alții, obișnuiți cum sîntem să punem josnicele interese materiale mai presus de autenticele valori spirituale, nu mîncarea, băutura, și patul așternut în fiecare zi l-au făcut să suspine

pe subhro, ci revelația subită, care fiind revelație, nu era subită în sens riguros, căci stările latente de asemenea contează, că-și iubea animalul și nu voia să se despartă de el. Da, dar dacă la valladolid va fi un alt cornac așteptînd să-și ia în primire sarcinile, sentimentele lui subhro nu vor cîntări nici cît o ceapă degerată în imparțiala balanță a arhiducelui. Atunci subhro, legănîndu-se în ritmul pașilor elefantului, spuse cu voce tare, de acolo de sus, de unde nimeni nu-l putea auzi, Trebuie să am o discuție serioasă cu tine, solomon. Din fericire nu era nimeni de față, ar fi crezut că dresorul e nebun și că, în consecință, siguranța caravanei este într-un serios pericol. Din clipa aceea, visurile lui subhro o luară în altă direcție. Precum în cazul unei iubiri refuzate, din acelea pe care toată lumea, nu se știe de ce, decide să le împiedice, subhro fugea cu elefantul peste cîmpii, coline și munți, înconjura lacuri, traversa rîuri și păduri, contrariind urmărirea cuirasierilor, pe care nu-i ajuta prea mult galopul rapid al bidiviilor lor, fiindcă un elefant, dacă vrea, știe și el să alerge. Noaptea aceea, subhro, care nu dormea niciodată departe de solomon, se apropie și mai mult de el, atent să nu-l trezească, și începu să-i vorbească la ureche. Îi vărsa cuvintele în ureche, un susur neinteligibil, care putea fi ori hindi, ori bengali, ori un limbaj cunoscut numai de ei doi, născut și creat în anii de singurătate, căci singurătate fusese, chiar și atunci cînd era întreruptă de exclamațiile nobililor de la curtea din lisabona sau de rîsetele prostimii din oraș și din împrejurimi, sau, înainte de asta, în lunga călătorie pe corabia care i-a adus în portugalia, de zeflemelele marinarilor. Din absolută necunoastere a limbilor, nu putem

revela ce-a spus subhro la urechea lui solomon, dar, cunoscînd neliniştitoarele expectative care îl preocupau pe cornac, nu este imposibil să ne imaginăm în ce-a constat conversaţia. Pur şi simplu, subhro îi cerea ajutor lui solomon, făcîndu-i cîteva sugestii practice de comportament, ca, de exemplu, prin procedeele cele mai expresive la îndemîna oricărui elefant, incluzîndu-le pe cele radicale, să-şi manifeste nemulţumirea faţă de separarea forţată de cornac, dacă va fi cazul. Un sceptic va obiecta că nu se poate aştepta mult de la o conversaţie de acest fel, odată ce elefantul nu numai că n-a răspuns acestei cereri, dar a şi continuat, placid, să doarmă. Asta înseamnă să nu-i cunoşti pe elefanţi. Dacă li se vorbeşte la ureche în hindi sau bengali, mai ales cînd dorm, sînt ca geniul din lampă, care, abia ieşit din sticlă, întreabă, Ce poruncesti, stăpîne. Oricum, sîntem în măsură să anticipăm că nu se va întîmpla nimic la valladolid. Noaptea următoare, împins de remuşcare, subhro s-a dus la solomon să-i spună să nu ţină seama de cele spuse, se purtase mai rău decît cei mai înrăiţi egoişti, nu aşa se rezolvă problemele, Dacă se întîmplă lucrul de care mă tem, eu sînt cel care trebuie să-şi asume responsabilităţile şi să încerc să-l conving pe arhiduce să ne lase împreună, aşadar, ascultă-mă, orice s-ar întîmpla, tu să nu faci nimic, auzi, să nu faci nimic. Acelaşi sceptic, dacă ar fi de faţă, ar fi nevoit să renunţe o clipă la scepticismul lui şi să recunoască, Frumos gest, cornacul ăsta este, într-adevăr, un om bun, fără îndoială, cele mai bune lecţii ne vin întotdeauna de la oamenii simpli. Cu sufletul împăcat, subhro se întoarse la salteaua lui de paie şi, în cîteva minute, adormi. Cînd se trezi dimineaţa

următoare și își aduse aminte de hotărîrea pe care o luase, nu putu să nu se întrebe, Dar de ce-ar vrea arhiducele un alt cornac cînd are deja unul. Și continuă să înșiruie argumente, Îl am pe căpitanul cuirasierilor ca martor și garant, ne-a văzut în castel și este imposibil să nu fi observat că rareori s-a văzut o înțelegere mai perfectă între un animal și un om, e adevărat că nu se pricepe la elefanți, dar știe destul despre cai, și asta e ceva. Că solomon are un fond bun de la natură, toată lumea o recunoaște, dar mă întreb dacă ar fi făcut cu un alt cornac tot ce-a făcut la despărțirea de hamali. Nu că l-aș fi învățat, vreau să fie clar, ce-a făcut a fost spontan, din inimă, am crezut doar că va veni acolo, și, cel mult, își va agita trompa, va scoate un răget, va face doi pași de dans și adio, la revedere, dar, cunoscîndu-l cum îl cunosc, mi-am dat seama că, în căpățîna lui, se cocea ceva care ne va lăsa pe toți cu gura căscată. Îmi imaginez că mult se va fi scris despre elefanți ca specie și mult mai mult se va scrie în viitor, dar mă îndoiesc că vreunul dintre autori a fost martor sau măcar a auzit de o minune elefantină care s-ar putea compara cu aceea pe care, nevenindu-mi să-mi cred ochilor, am văzut-o la castelo rodrigo.

În coloana cuirasierilor sînt diferențe de opinii. Unii, poate pentru că sînt mai tineri și mai îndrăzneți, cu sîngele fierbînd în vine, susțin că comandantul lor ar fi trebuit, indiferent de consecințe, să-și păstreze, pînă la ultima redută, poziția strategică la castelo rodrigo, sau altfel spus, să ceară predarea imediată și fără condiții a elefantului, chiar dacă ar fi trebuit să-i convingă prin forță. Orice decît subita cedare în fața provocărilor succesive

ale căpitanului portughez, care părea dornic să treacă la fapte, deşi avea probabil siguranţa matematică că va fi înfrînt în confruntare. Se gîndeau ei că ar fi ajuns un simplu gest de efect, de exemplu, să fi scos simultan cele patruzeci de săbii la ordinul de atac, pentru ca aparenta intransigenţă a sfrijiţilor de portughezi să se sfărîme şi porţile castelului să se deschidă larg în faţa învingătorilor austrieci. Alţii, considerînd şi ei de neînţeles atitudinea defetistă a căpitanului, credeau că prima greşeală a fost că, după ce-au ajuns la castel, au încercat să se impună, fără alte preambuluri, Daţi încoace elefantul, n-avem timp de pierdut. Orice austriac, născut şi crescut în europa centrală, ştie că, în asemenea situaţii, ar trebui să ştii să dialoghezi, să fii amabil, să te interesezi de sănătatea familiei, să faci un comentariu politicos privind bunul aspect al cailor portughezi şi maiestatea impunătoare a fortificaţiilor castelului, şi abia după aceea, ca unul care-şi aminteşte brusc că mai e ceva de discutat, Ah, e adevărat, elefantul. Alţi militari, mai atenţi la asprele realităţi ale vieţii, argumentau că, dacă lucrurile s-ar fi petrecut aşa cum voiau colegii, acum ar fi pe drum cu elefantul, dar fără nimic să-i dea de mîncare, căci n-ar fi avut nici un sens ca portughezii să lase să meargă carul cu boi cu baloturile de furaj şi cada de apă, şi să rămînă în castelo rodrigo, nu se ştie cîte zile, aşteptînd să se întoarcă, Toate astea n-au decît o explicaţie, încheie un caporal care avea faţă de om cu studii, căpitanul n-avea ordin de la arhiduce sau de la oricine altcineva ca să pretindă predarea imediată a elefantului, şi doar mai tîrziu, pe drum sau în castelo rodrigo, i-a venit ideea, Dacă i-aş putea exclude pe portughezi din

această partidă de cărți, s-a gîndit el, toată onoarea mi-ar reveni mie și oamenilor mei. Este legitim să întrebăm cum poți ajunge ofițer al cuirasierilor austrieci cu asemenea gînduri și o atît de gravă lipsă de sinceritate, căci, așa cum și un copil pricepe cu ușurință, amicala aluzie la soldați n-a fost decît o simplă tactică pentru a-și ascunde ambiția proprie și exclusivă. Ce păcat. Sîntem, din ce în ce mai mult, suma defectelor pe care le avem, nu a calităților.

Orașul valladolid se hotărî să-și arate cel mai frumoase podoabe ca să primească pahidermul așteptat de atîta vreme, atîrnînd tapiserii pe balcoane, ca și cum era vorba de o importantă procesiune religioasă, și înălțînd în briza deja autumnală cîteva steaguri care nu-și pierduseră complet culoarea. Îmbrăcate pe cît de curat le-o permitea în acele epoci dificile puțina lor igienă, familiile parcurgeau străzile, acestea și mai puțin curate, împinse, familiile, de două idei centrale, și anume să afle unde se află elefantul și ce se va întîmpla mai tîrziu. Cîte un morocănos afirma că elefantul era un zvon, că poate va veni cîndva, desigur, dar deocamdată nu se putea ști cînd. Unii se jurau că bietul animal, epuizat, se odihnea de ieri, de cînd sosise, după lungul și dificilul drum pe care-l avusese de străbătut ca să ajungă la valladolid, mai întîi de la lisabona la figueira de castelo rodrigo, apoi de la frontiera portugheză pînă în acest oraș care avea onoarea de a adăposti de doi ani, în calitate de regenți ai spaniei, ilustrele persoane ale alteței sale regale arhiducele maximilian și soția lui, maria, fiica împăratului carol quintul. Am scris asta ca să se vadă cît de importantă era această lume de personaje, toate aparținînd celor mai înalte case regale, care au trăit în vremea lui solomon și care, într-un fel sau altul, nu numai că au avut o cunoaștere

directă a existenței lui, ci și a epicelor, deși pașnicelor pățanii prin care a trecut. Chiar acum, arhiducele și soția asistă, vrăjiți, la baia elefantului, în prezența unor membri distinși ai curții și ai clerului și a unor artiști chemați dinadins pentru a imortaliza pe hîrtie, pe lemn sau pe pînză înfățișarea animalului și impunătoarea lui statură. Orientează operațiile, din care, din nou, nu lipsesc jeturile de apă și peria de fibre cu coada lungă, cunoscutul alter ego al lui solomon care este indianul subhro. Subhro este fericit pentru că n-a văzut, de cînd a venit, de peste douăzeci și patru de ore, nici un semn de intruziune din partea altui cornac, dar a fost informat oficial de intendentul arhiducelui că solomon, de acum înainte, se va numi soliman. L-a supărat profund schimbarea numelui, dar, cum se spune de obicei, se duc inelele, rămîn degetele. Aparența lui soliman, să ne resemnăm, nu avem ce face decît să-l numim astfel, se îmbunătățise mult după spălătura generală la care fusese supus, dar deveni o adevărată splendoare, am spune chiar o minune, cînd, cu mare efort, cîțiva slujitori i-au aruncat peste spinare un imens valtrap la care lucraseră săptămîni la rînd peste douăzeci de oameni, fără întrerupere, o lucrătură care cu greu își va găsi perechea în lume, atît de mare este abundența de pietre care, deși nu sînt chiar prețioase, străluceau de parcă ar fi fost, plus firul de aur, opulentele catifele. Ce risipă inutilă, bombăni în sinea lui arhiepiscopul, așezat la mică distanță de arhiduce, cu cîți bani s-au aruncat pe dihania asta se putea broda un baldachin magnific pentru catedrală, ca să nu fim nevoiți să ieșim mereu cu același, de parcă am fi, nu valladolid, ci un sat

sărăntoc, oarecare. Un gest al regentului îi întrerupse gîndurile subversive. Nu era nevoie de cuvinte, a fost de ajuns jocul mîinilor regale, arătînd, coborînd, urcînd, era clar, arhiducele voia să vorbească cu cornacul. Însoțit de un demnitar de rang inferior, lui subhro i se părea că visează un vis deja visat, cînd, în țarcul mizerabil din belém, fusese condus înaintea unui bărbat cu barbă lungă care era regele portugaliei, joão al treilea. Seniorul care l-a chemat acum nu are barbă, are fața perfect rasă, și este, fără exagerare, un bărbat arătos. Alături stă prea frumoasa lui soție, arhiducesa maria, pe al cărei chip și trup frumusețea nu va dura prea mult, pentru că va naște de șaisprezece ori, zece băieți și șase fete, nici mai mult, nici mai puțin. O barbarie. Subhro stă în fața arhiducelui și așteaptă întrebările. Cum te numești, a fost, cum era mai mult decît previzibil, prima dintre ele, Numele meu este subhro, stăpîne, Sub, cum, Subhro, stăpîne, acesta e numele meu, Și înseamnă ceva, acest nume, Înseamnă alb, stăpîne, În ce limbă, În bengali, stăpîne, una dintre limbile indiei. Arhiducele tăcu cîteva secunde, apoi întrebă, Te-ai născut în india, Da, domnule, am venit cu elefantul în portugalia, acum doi ani, Îți place numele tău, Nu eu l-am ales, e numele care mi s-a dat, stăpîne, Ai alege altul, dacă ai putea, Nu știu, stăpîne, nu m-am gîndit niciodată, Ce-ai zice dacă ți-aș schimba numele, Alteța voastră ar trebui să aibă un motiv, Am. Subhro nu răspunse, prea bine știa că nu e permis să le adresezi întrebări regilor, de aceea este dificil, și uneori chiar imposibil, să le smulgi un răspuns la îndoielile și supărările supușilor lor. Atunci arhiducele maxilimilian a spus, Numele tău

este greu de pronunțat, Mi-ați spus, stăpîne, Sînt sigur că, în viena, nimeni nu-l va înțelege, Va fi problema mea, stăpîne, Dar această problemă are o soluție, de acum înainte te vei numi fritz, Fritz, repetă cu glas îndurerat subhro, Da, e un nume ușor de reținut, în plus, sînt enorm de mulți fritzi în austria, tu vei fi unul în plus, dar singurul cu un elefant, Dacă alteța voastră îmi îngăduie, aș prefera să-mi păstrez numele dintotdeauna, Am hotărît, și te previn că mă supăr pe tine dacă mi-o mai ceri, bagă-ți în cap că numele tău e fritz, nici un altul, Da, stăpîne. Atunci arhiducele, ridicîndu-se de pe jilțul somptuos pe care-l ocupa, spuse cu voce puternică și sonoră, Atenție, omul acesta a acceptat numele de fritz pe care i l-am dat, acest lucru și responsabilitatea de a se îngriji de elefantul soliman mă determină să poruncesc să fie tratat de voi toți cu considerație și respect, în caz de abatere, responsabilii vor suporta consecințele supărării mele. Anunțul n-a căzut bine asistenței, în scurtul murmur care urmă erau de toate, supunere disciplinată, ironie binevoitoare, iritare jignită, imaginați-vă, să fii obligat să respecți un cornac, un îmblînzitor, un om care duhnește a animale sălbatice, de parcă ar fi o figură însemnată a regatului, important este că arhiducelui îi va trece capriciul curînd. Să spunem totuși, din dragoste de adevăr, că s-a auzit curînd un alt murmur, în care nu se percepeau sentimente ostile sau contradictorii, pentru că era de pură admirație, cînd elefantul l-a ridicat pe cornac cu trompa și cu unul dintre colți, așezîndu-l pe ampla lui ceafă, spațioasă ca o bătătură. Atunci cornacul spuse, Eram subhro și solomon, de acum vom fi fritz și soliman. Nu se adresa nimănui în particular,

și-o spunea sieși, știind că aceste nume nu înseamnă nimic, chiar dacă ocupaseră locul altora, care, într-adevăr, însemnau ceva. M-am născut ca să fiu subhro, și nu fritz, își spuse. Îi îndrumă pașii lui solomon spre locul care le fusese repartizat, o curte a palatului care, deși interioară, comunica ușor cu exteriorul și îl lăsă acolo cu fînul și cada cu apă, împreună cu acei aghiotanți care veniseră de la lisabona. Subhro, sau fritz, va fi greu să ne obișnuim, vrea să vorbească cu comandantul, al nostru, căci cel al cuirasierilor austrieci nu s-a mai întors, face probabil penitență pentru comportamentul nesăbuit pe care l-a avut în castelo rodrigo. Nu e încă momentul să-și ia rămas-bun, lusitanii pleacă abia mîine, subhro vrea doar să stea puțin de vorbă despre viața care îl așteaptă, să anunțe că le-au schimbat numele, lui și elefantului. Și să le ureze, comandantului și soldaților, o bună călătorie înapoi, în fine, adio, n-o să ne mai vedem niciodată. Militarii și-au ridicat tabăra la mică distanță de oraș, într-o pădurice prin care curge un pîrîu cu ape limpezi, unde majoritatea au făcut baie. Comandantul a ieșit în întîmpinarea lui subhro și, văzîndu-i expresia supărată, l-a întrebat, S-a întîmplat ceva, Ne-au schimbat numele, eu sînt acum fritz, iar solomon a devenit soliman, Cine a făcut asta, A făcut-o cine poate, arhiducele, Dar de ce, Doar el știe, în cazul meu pentru că subhro i se pare greu de pronunțat, Pînă cînd ne obișnuim, Da, dar lui n-are cine să-i spună că ar trebui să se obișnuiască. Se lăsă o tăcere stînjenitoare, pe care comandantul încercă s-o facă uitată, Plecăm mîine, spuse, Știu, răspunse subhro, o să vin să-mi iau rămas-bun, O să ne mai vedem vreodată, întrebă comandantul, Mai mult ca

sigur că nu, viena e departe de lisabona, Îmi pare rău, acum cînd am devenit prieteni, Prieten e un cuvînt mare, domnule, eu nu sînt decît un cornac căruia i s-a schimbat numele, Iar eu un căpitan de cavalerie în care, de asemenea, ceva s-a schimbat în timpul acestei călătorii, Probabil pentru că ați văzut lupi pentru prima dată, Am mai văzut unul acum mulți ani, cînd eram copil, de abia îmi mai aduc aminte, Experiența lupilor schimbă mult oamenii, Nu cred că ei au fost cauza, Elefantul atunci, E mai probabil, deși, cu toate că înțeleg mai mult sau mai puțin un cîine sau o pisică, nu reușesc să înțeleg un elefant, Cîinii și pisicile trăiesc lîngă noi, asta facilitează relația, chiar cînd ne înșelăm, convietuirea continuă rezolvă pînă la urmă neînțelegerea, dar despre ei nu știm dacă greșesc și își dau seama, Dar elefantul, Elefantul, v-am mai spus-o și zilele trecute, e altceva, într-un elefant sînt doi elefanți, unul care învață ce este de învățat și altul care se încăpățînează să ignore totul, Și tu, cum știi asta, Am descoperit că sînt la fel ca elefantul, o parte din mine învață, cealaltă ignoră ce a învățat prima, și va ignora cu atît mai mult cu cît va trăi mai mult, Nu sînt în stare să-ți urmăresc jocurile de cuvinte, Nu eu mă joc cu cuvintele, ele se joacă cu mine, Cînd pleacă arhiducele, Am auzit că de azi în trei zile, Îți voi simți lipsa, Și eu pe a domniei voastre, spuse subhro, sau fritz. Comandantul îi întinse mîna, subhro o strînse fără putere, de parcă nu voia s-o rănească, Ne vedem mîine, spuse, Ne vedem mîine, repetă militarul. Își întoarseră spatele și se îndepărtară. Nici unul nu se uită înapoi.

A doua zi, devreme, subhro reveni în tabără cu elefantul. Îl însoțeau cei doi aghiotanți, care se

urcară imediat în carul cu boi, unde se gîndeau că se vor bucura de o plimbare plăcută. Soldaţii aşteptau ordinul de a încăleca. Comandantul se apropie de cornac şi spuse, Aici ne despărţim, Vă doresc drum bun, căpitane, domniei voastre şi oamenilor, Tu şi cu solomon mai aveţi drum lung pînă la viena, cred că va fi iarnă cînd veţi ajunge, Solomon mă va duce în spinare, nu mă voi obosi prea mult, Din cîte ştiu, în ţinuturile alea e frig, zăpadă şi ger, necazuri de care niciodată n-a trebuit să suferi la lisabona, Ceva frig am tras, trebuie să recunosc, domnule, Lisabona este oraşul cel mai friguros de pe lume, spuse comandantul zîmbind, noroc că este unde este. Subhro zîmbi şi el, discuţia era interesantă, puteau să stea aici tot restul dimineţii şi după-amiaza, să plece abia a doua zi, care ar fi deosebirea, mă întreb, dacă ajung acasă cu douăzeci şi patru de ore mai tîrziu. În momentul acela, comandantul hotărî să-şi ţină discursul de adio, Soldaţi, subhro a venit să-şi ia rămas-bun de la noi şi, spre bucuria noastră, a adus şi elefantul de a cărui siguranţă am fost răspunzători în ultimele săptămîni. Ceasurile petrecute alături de acest om au fost una dintre cele mai fericite experienţe din viaţa mea, poate pentru că india ştie cîteva lucruri pe care noi le ignorăm. Nu sînt sigur că am ajuns să-l cunosc foarte bine, dar sînt sigur, da, că noi doi am putea fi mai mult decît nişte simpli prieteni, am putea fi fraţi. Viena e departe, lisabona şi mai departe, probabil că nu ne vom mai vedea niciodată, şi poate că e mai bine aşa, vom păstra amintirea acestor zile atît de mult timp încît se va putea spune că pînă şi noi, nişte modeşti soldaţi portughezi, avem o memorie de elefant. Căpitanul continuă să vorbească

încă cinci minute, dar esențialul fusese spus. În timp ce vorbea, subhro se gîndea ce va face elefantul, dacă se va gîndi la ceva similar despărțirii de hamali, dar e adevărat că repetițiile dezamăgesc aproape întotdeauna, își pierd farmecul, se vede că le lipsește spontaneitatea și, dacă spontaneitatea lipsește, totul lipsește. Cel mai bine ar fi să plecăm pur și simplu, își spuse cornacul. Elefantul, totuși, nu era de acord. Cînd discursul luă sfîrșit și căpitanul se apropie de subhro să-l îmbrățișeze, solomon făcu doi pași înainte și atinse cu extremitatea trompei, acel soi de buză palpitîndă, umărul militarului. Despărțirea de hamali fusese, cum s-ar spune, mai scenografică, dar aceasta, poate pentru că soldații sînt obișnuiți cu un alt fel de salut de despărțire, de genul Faceți cinste patriei, patria vă contemplă, le-a atins corzile sensibile, și n-a fost unul singur, nici doi cei care au trebuit să-și șteargă, rușinați, lacrimile de mîneca hainei sau jachetei, ori cum s-o fi numit pe atunci această piesă de uniformă militară. Cornacul l-a însoțit pe solomon la trecerea în revistă, luîndu-și și el rămas-bun. Nu era el omul care să-și permită să-și deschidă inima în public, chiar și atunci cînd, așa cum se întîmplă acum, lacrimi invizibile îi curg pe față. Coloana se puse în mișcare, cu carul de boi în frunte, s-a sfîrșit, nu ne vom mai întîlni în teatrul acesta, așa e viața, actorii vin și imediat ies de pe scenă, pentru că este tipic, comun, și mereu se întîmplă, mai devreme sau mai tîrziu, să-și debiteze cuvintele învățate și să dispară pe ușa din fund, care dă spre grădină. În față, drumul dispare după o cotitură, soldații își opresc caii și ridică un braț făcînd un ultim semn de adio. Subhro le imită gestul, iar solomon scoate din gîtlej

strigătul său cel mai simțit, atît li se îngăduie, cortina asta nu se va mai ridica.

A treia dimineață a fost ploioasă, lucru care l-a supărat mai ales pe arhiduce, pentru că, deși nu ducea lipsă de oameni în stare să organizeze caravana în modul cel mai funcțional și mai eficient, ținuse morțiș să decidă el însuși în ce loc al cortegiului va trebui să mărșăluiască elefantul. Era simplu, chiar în fața caleștii care îl va transporta pe el și pe arhiducesă. Un curtean de încredere îl rugă să țină seama de bine cunoscutul fapt că elefanții, ca și caii, de exemplu, se ușurează și urinează în mișcare, Spectacolul va ofensa în mod inevitabil sensibilitatea altețelor voastre, anticipă curteanul arătînd pe chip cea mai profundă neliniște civică, la care arhiducele îi răspunse să nu-și bată capul, se va găsi mereu în caravană cineva care să curețe drumul ori de cîte ori se vor produce asemenea depuneri naturale. Problema era însă ploaia. Elefantul, obișnuit de istorie cu musonul, așa încît îi observase lipsa în ultimii doi ani, nu-și va schimba nici dispoziția, nici ritmul pașilor, problema care, într-adevăr, cerea o soluție, era arhiducele. E de înțeles. Să traverseze jumătate din spania pe urmele unui elefant pentru care se brodase probabil cel mai frumos valtrap din lume și să nu-l poată folosi pentru că ploaia îl va strica atît de tare încît nu va mai fi bun nici ca baldachin de biserică sătească, ar fi cea mai gravă dezamăgire a arhiducatului său. Așa că maximilian nu va face un pas pînă cînd soliman nu va fi acoperit cum trebuie, cu podoabele valtrapului strălucind la soare. Deci iată ce-a spus, Ploaia asta va trebui să se oprească odată și odată, vom aștepta să se însenineze. Și așa

a fost. Ploaia nu s-a oprit timp de două ceasuri, dar apoi cerul a început să se limpezească, erau încă nori, dar nu așa de negri, și deodată n-a mai plouat, aerul a devenit mai ușor, transparent în primele raze de soare, vizibil în sfîrșit. Arhiducele era atît de mulțumit încît își permise să dea o palmă intenționat strengărească peste coapsa arhiducesei. Reluîndu-și aerul serios, chemă un aghiotant de cîmp căruia îi ordonă să galopeze pînă în fruntea coloanei, unde străluceau platoșele cuirasierilor, Să pornească imediat, spuse, trebuie să recuperăm timpul pierdut. Între timp, slujitorii, care aveau această sarcină, aduseseră cu mare efort imensul valtrap și, urmînd indicațiile lui fritz, îl așternuseră peste puternica spinare a lui soliman. Îmbrăcat într-un costum care, în ce privește calitatea țesăturilor și luxul confecției, îl depășea cu mult pe cel adus de la lisabona și care afectase atît de mult echilibrul vistieriei publice, fritz fusese ridicat pe spinarea lui soliman, de unde, în față și în spate, se putea bucura de impunătoarea priveliște a caravanei pe toată întinderea ei. Mai sus decît el nu călătorea nimeni, nici măcar arhiducele de austria cu toată puterea lui. Destul de puternic ca să schimbe numele unui om și al unui elefant, dar cu ochii la nivelul oamenilor obișnuiți, mergea într-o caleașcă unde parfumurile nu reușeau să ascundă complet duhorile din exterior.

Este firesc să vrem să știm dacă întreaga caravană merge la viena. Să spunem limpede că nu. Mulți dintre cei care călătoresc aici cu mare alai nu vor trece mai departe de portul la mare al orașului rosas, lîngă frontiera franceză. Aici își vor lua rămas-bun de la arhiduci, vor asista probabil la

îmbarcare și, mai ales, vor urmări cu îngrijorare ce consecințe va avea subita încărcare a patru tone brute de soliman, dacă duneta corabiei va suporta atîta greutate, dacă nu cumva se vor întoarce la valladolid cu povestea unui naufragiu. Cei mai pesimiști prevăd tot felul de daune pe care elefantul le va aduce navigației și siguranței vasului, înspăimîntat de legănatul ambarcațiunii, nesigur, incapabil să-și păstreze echilibrul, Nici nu vreau să mă gîndesc, le spuneau ei temători celor apropiați, bucurîndu-se în sinea lor că vor putea să zică, V-am spus eu. Uită acești stricători de petrecere că acest elefant a venit de departe, din îndepărtata indie, înfruntînd netulburat furtunile oceanului indian și atlantic, și uite-l acolo, ferm, hotărît, ca și cum toată viața n-ar fi făcut altceva decît să navigheze. Totuși, deocamdată, nu e vorba decît de mers. Dar cît de mult. Numai cînd te uiți pe hartă și te și apucă oboseala. Și, totuși, parcă ar fi totul aici, aproape, mai mai să atingi cu mîna. Explicația este, evident, scala. E ușor de acceptat că un centimetru pe hartă echivalează cu douăzeci de kilometri în realitate, dar, de obicei, nu ne gîndim că noi înșine suferim în această operație o reducere echivalentă de dimensiuni, de aceea, fiind noi atît de neînsemnați în lume, sîntem infinit mai neînsemnați pe o hartă. Ar fi interesant de aflat, de exemplu, cît măsoară o talpă omenească la aceeași scală. Sau o labă de elefant. Sau tot alaiul arhiducelui maximilian de austria.

Nu trecuseră nici două zile și cortegiul își pierduse o bună parte din splendoare. Persistenta ploaie care căzuse în dimineața plecării avusese o acțiune nefastă asupra pînzeturilor caleștilor și

trăsurilor, ca și asupra costumelor celor care, din datorie față de slujbă, au fost nevoiți să se confrunte cu intemperiile un timp mai lung sau mai scurt. Acum caravana înaintează printr-o regiune unde pare că n-a plouat de la începutul lumii. Praful începe să se ridice de îndată ce trec cuirasierii, nici pe ei ploaia nu-i cruțase, căci o platoșă nu este o cutie ermetică, părțile care o compun nu se ajustează întotdeauna așa cum trebuie și legăturile de curele lasă spații pe unde săbiile și lăncile pot pătrunde aproape fără obstacole, pînă la urmă, toată splendoarea, etalată cu orgoliu la figueira de castelo rodrigo, nu e de mare folos în viața practică. După ei vine un șir enorm de care, căruțe, caleşti și trăsuri de toate felurile și pentru toate scopurile, pentru căratul poverilor, pentru escadroanele de servitori, și toate ridică praful în aer care, din lipsa vîntului, va rămîne suspendat în văzduh pînă la căderea serii. De astă dată nu s-a adeverit preceptul că viteza celui mai lent va determina viteza generală. Cele două care de boi care duc furajul și apa pentru elefant au fost surghiunite la coada cortegiului, ceea ce înseamnă că, din cînd în cînd, trebuie oprit totul pentru ca alaiul să se poată reface. Însă ce plictisește și enervează pe toată lumea, începînd cu arhiducele, care de abia își mai ascunde iritarea, este siesta obligatorie a lui soliman, un răgaz de care nu mai beneficiază nimeni în afară de el, dar de care, pînă la urmă, profită toată lumea, deși se încăpățînează să critice, spunînd, Așa n-o să ajungem niciodată. Prima dată cînd s-au oprit și s-a dus vestea că pricina era nevoia de odihnă a lui soliman, arhiducele a trimis după fritz să-l întrebe cine comandă acolo, întrebarea n-a fost formulată

chiar așa, niciodată un arhiduce de austria nu s-ar înjosi să admită că cineva ar putea comanda peste capul lui, dar, așa cum am exprimat-o, pe un ton cam popular, singurul răspuns potrivit ar fi să se bage fritz de rușine în pământ. Am avut totuși prilejul de a constata, de-a lungul atîtor zile, că subhro nu e omul care să se sperie cu ușurință, iar acum, în noul lui avatar, e greu, dacă nu imposibil, să ni-l imaginăm amuțit de un atac de timiditate, cu coada între picioare, zicînd, Care vă sînt ordinele, stăpîne. Răspunsul lui a fost exemplar, Dacă arhiducele de austria nu și-a delegat autoritatea, comanda absolută îi aparține prin drept, tradiție și recunoașterea supușilor naturali sau dobîndiți, cum e cazul meu, Vorbești ca un literat, Sînt un simplu cornac care a citit cîte ceva în viață, Ce se întîmplă cu soliman, de ce trebuie să se odihnească după-amiaza, Sînt obiceiuri din india, stăpîne, Sîntem în spania, nu în india, Dacă alteța voastră ar cunoaște elefanții așa cum am eu pretenția că-i cunosc, ar ști că, pentru un elefant indian, de cei africani nu vorbesc, nu sînt de competența mea, oriunde se află e india, o indie care, orice s-ar întîmpla, va rămîne mereu intactă înăuntrul lui, Toate astea sînt foarte frumoase, dar eu am în față o lungă călătorie, iar acest elefant mă face să pierd trei sau patru ore pe zi, de azi înainte soliman se va odihni o oră, și gata, Mă simt ca un mizerabil că nu pot fi de acord cu alteța voastră, dar, credeți, vă rog, în mine și în experiența mea, nu va fi de ajuns, Vom vedea. Ordinul a fost dat, dar anulat a doua zi. Trebuie să fii logic, spunea fritz, așa cum nu-mi închipui că cineva s-ar gîndi să reducă la o treime cantitatea de furaj și de

apă de care are nevoie soliman pentru a supraviețui, tot așa nu pot să consimt fără să protestez să i se ia cea mai mare parte din îndreptățita lui odihnă, fără de care n-ar supraviețui efortului titanic care i se cere în fiecare zi, e adevărat că, în jungla indiană, elefanții parcurg mulți kilometri de dimineață pînă seara, dar sînt în țara lor, nu într-o pustietate ca asta, unde nu-i umbră nici cît să se adăpostească o pisică. Să nu uităm că, pe vremea cînd fritz se numea subhro, n-a obiectat cînd i s-a cerut să reducă odihna lui solomon de la patru la două ore, dar erau vremuri diferite, comandantul cavaleriei portugheze era un om cu care se putea sta de vorbă, un prieten, nu un arhiduce autoritar, care, în afara faptului că este ginerele lui carol quintul, nu se vede ce alte merite ar poseda. Fritz era nedrept, ar trebui cel puțin obligat să recunoască că nimeni nu-l tratase vreodată pe soliman precum acest arhiduce de austria, deodată atît de antipatizat. Valtrapul, de exemplu. Nici măcar în india elefanții care aparțineau unor maharajahi nu erau atît de răsfățați. Oricum, arhiducele nu era mulțumit, simțea prea multă rebeliune în aerul pe care-l respira. Să-l pedepsească pe fritz pentru obrăzniciile lui dialectice ar fi fost mai mult decît justificat, dar arhiducele știa foarte bine că nu va găsi alt cornac în viena. Și dacă, printr-un miracol ar exista această rara avis, ar fi indispensabilă o perioadă de acomodare reciprocă între elefant și noul său îngrijitor, fără de care s-ar fi putut aștepta la ce era mai rău de la un animal atît de corpolent, a cărui minte, pentru orice ființă omenească, incluzîndu-i pe arhiduci, nu era decît un rămășag în care

speranța de a cîștiga era practic nulă. Elefantul, în realitate, era o altfel de ființă. Atît de altfel încît n-avea nimic comun cu lumea asta, se purta după reguli care nu se inserau în nici un cod moral cunoscut, astfel încît, așa cum s-a văzut curînd, puțin îi păsa dacă mergea în fața sau în spatele caleștii arhiducale. Adevărul este că arhiducii nu mai puteau suporta spectacolul repetat al dejecțiilor lui soliman, trebuind în plus să primească în delicatele lor nări, obișnuite cu alte arome, fetidele miasme care se desprindeau din ele. De fapt, arhiducele dorea să-l pedepsească pe fritz, acum surghiunit pe o poziție secundară după ce, timp de cîteva zile, se înfățișase privirilor tuturor ca una dintre cele mai importante figuri ale alaiului. Călătorea la fel de sus ca și înainte, dar nu va mai putea vedea niciodată decît dosul caleștii arhiducelui. Fritz bănuiește că este pedepsit, dar nu poate cere dreptate, pentru că dreptatea, hotărînd schimbarea locului elefantului în caravană, nu făcea decît să împiedice neplăcerile senzoriale provocate de el arhiducelui maximilian și soției sale maria, fiica lui carol quintul. Odată rezolvată această problemă, cealaltă s-a rezolvat și ea, și chiar în noaptea aceea. Încurajată de decăderea elefantului la poziția de simplu membru al suitei, maria îi ceru soțului să scape de valtrap, Cred că valtrapul ăsta pe spinare este o pedeapsă pe care bietul soliman n-o merită, și apoi, Și apoi, ce, întrebă arhiducele, Cu podoabele astea bisericești în spinare, un animal atît de mare, atît de impunător, după primul efect de surpriză, devine rapid ridicol, grotesc, și va arăta cu atît mai rău cu cît îl vom privi mai mult, A fost ideea mea, spuse

arhiducele, dar cred că ai dreptate, o să trimit valtrapul episcopului de valladolid, va ști ce să facă cu el, probabil că, dacă mai rămînem în spania, am vedea din nou, sub baldachin, pe unul dintre generalii cei mai bine văzuți de sfînta mamă biserica.

Au fost unii care au prevestit că voiajul elefantului se va termina aici, în această mare de roze. Fie pentru că pasarela de acces pe punte, incapabilă să suporte o greutate de patru tone, se va rupe, fie pentru că un balans mai puternic al valurilor îl va face să-și piardă echilibrul și îl va îmbrînci în abis cu capul înainte, o să bată ultimul ceas pentru bătrînul și fericitul solomon, botezat acum în mod neinspirat cu barbarul nume soliman. Majoritatea nobilelor personaje, care veniseră la rosas pentru a-și lua rămas-bun de la arhiduce, nu văzuseră în viața lor un elefant, nici măcar în desene. Nu știu dacă un animal ca acesta, mai ales dacă a călătorit vreodată pe mare, are ceea ce de obicei se numește picior marinăresc. Să nu-i cereți să ajute la manevră, să se cațăre pe catarge, să strîngă pînzele, să mînuiască octantul sau sextantul, dar puneți-l la cîrmă, bine înfipt în stîlpii solizi care îi sînt picioarele și chemați o furtună din cele mai vîrtoase. Veți vedea cum înfruntă elefantul cele mai furioase vînturi contrarii, navigînd sub vînt cu eleganța și eficacitatea unui pilot de prima clasă, ca și cum această artă ar fi fost înscrisă în cele patru cărți ale vedelor pe care le învățase pe dinafară în cea mai fragedă copilărie și nu le uitase niciodată, nici chiar atunci cînd hazardurile vieții hotărîseră că trebuie să-și cîștige amara pîine de

toate zilele transportînd trunchiuri de copac dintr-un loc într-altul sau îndurînd curiozitatea tîmpă a anumitor amatori de spectacole de circ de prost gust. Oamenii se înșală foarte tare în privința elefanților. Își închipuie că ei se distrează cînd sînt obligați să stea în echilibru pe o sferă grea de metal, pe o redusă suprafață curbă, pe care labele cu greu găsesc un suport. Noroc cu firea blîndă a elefanților, mai ales a celor indieni. Ei cred că e nevoie de multă răbdare pentru a suporta ființele omenești, inclusiv atunci cînd îi urmărim și îi omorîm pentru a le tăia sau smulge colții pentru fildeș. Printre elefanți se amintesc frecvent faimoasele cuvinte rostite de unul dintre profeții lor, și anume, Iartă-i, doamne, că nu știu ce fac. Ei sîntem noi toți, și, mai ales, aceia care au venit aici doar pentru șansa de a-l vedea murind și care, în acest moment, au pornit înapoi spre valladolid, la fel de frustrați precum spectatorul care urmărea pretutindeni trupa de circ numai pentru a fi de față în ziua cînd acrobatul va cădea în afara plasei. Ah, e adevărat, am făcut o omisiune pe care avem timp s-o corectăm. Pe lîngă indiscutabila lui competență în mînuirea roții de la cîrmă, în atîtea secole de navigație încă n-a apărut cineva care să se priceapă mai bine să mînuiască odgonul.

Odată instalat soliman într-un spațiu de pe punte delimitat de cîteva bîrne, a căror funcție, în ciuda aparentei robusteți a structurii, e mai curînd simbolică decît reală, de vreme ce depinde de umorile animalului, frecvent eratice, fritz plecă în căutare de noutăți. Prima, și cea mai evidentă, trebuie să răspundă întrebării, Spre ce port se îndreaptă corabia, îl întrebă pe un marinar destul de în vîrstă, cu o față de om cumsecade, și de la el primi cel mai

prompt, sintetic și lămuritor răspuns, Genova, Și unde e asta, întrebă cornacul. Omul păru să aibă dificultăți în a înțelege cum e posibil ca, în lumea asta, cineva să ignore unde se află genova, drept care se mulțumi să arate spre răsărit, spunînd, Într-acolo, În italia, vasăzică, avansă fritz, ale cărui reduse cunoștințe geografice îi permiteau, chiar și așa, să-și asume anumite riscuri, Da, în italia, confirmă marinarul, Și viena, unde se află, insistă fritz, Mult mai sus, dincolo de alpi, Ce sînt alpii, Alpii sînt niște munți mari, enormi, foarte greu de traversat, mai ales iarna, nu, nu i-am văzut niciodată, dar am auzit de la călători care au umblat pe acolo, Dacă e așa, bietul solomon va avea necazuri, a venit din india, care e o țară caldă, n-a știut niciodată ce e gerul, aici sîntem la fel, el și cu mine, care am venit tot de acolo, Cine este acest solomon, întrebă marinarul, Solomon era numele pe care-l avea elefantul înainte de a deveni soliman, așa cum s-a întîmplat și cu mine care, fiind subhro de cînd am venit pe lume, acum sînt fritz, Cine v-a schimbat numele, Cine avea puterea s-o facă, alteța sa arhiducele care merge pe această corabie, El e stăpînul elefantului, întrebă din nou marinarul, Da, eu sînt dresorul, îngrijitorul, sau cornacul, care este cuvîntul exact, solomon și cu mine am petrecut doi ani în portugalia, care nu este locul cel mai rău în care ai putea să trăiești, iar acum mergem la viena, care se spune că e cel mai bun, Cel puțin, are faima asta, Să sperăm că nu-și va face faima de rușine și că, în sfîrșit, îi vor da pace bietului solomon, care nu e făcut pentru asemenea plimbări, era de ajuns călătoria pe care a trebuit s-o facem de la goa la lisabona, solomon i-a aparținut regelui portugaliei,

dom joão al treilea, care l-a oferit arhiducelui, mie mi-a revenit sarcina să-l însoțesc, mai întîi în călătoria pe apă pînă în portugalia, iar apoi pe acest drum pînă la viena, Asta se cheamă a vedea lumea, spuse marinarul, Mai mult o vezi mergînd din port în port, răspunse cornacul, care nu va apuca să-și termine fraza pentru că se apropia arhiducele ducînd după sine inevitabila suită, dar, de data asta, fără arhiducesa căreia, după toate aparențele, soliman nu-i mai era simpatic. Subhro se dădu la o parte din drum, crezînd că poate va trece neobservat, dar arhiducele îl văzu, Fritz, însoțește-mă, merg să văd elefantul, spuse. Cornacul înaintă fără să știe prea bine care îi era locul, dar arhiducele îi risipi îndoielile, Mergi înainte și vezi dacă e totul în ordine, porunci el. Mare noroc pentru că, în absența cornacului, soliman hotărîse că scîndurile punții erau locul cel mai potrivit pentru a-și depune urgențele fiziologice, și, în consecință, patina, literalmente, într-un covor păstos de excremente și urină. Lîngă el, pentru a-i potoli fără întîrziere setea subită, era așezată cada de apă aproape plină, pe lîngă cîteva baloturi de furaje, numai cîteva, pentru că celelalte fuseseră coborîte în cală. Subhro rațională rapid. Ceru ajutor unor marinari și împreună, cinci sau șase oameni, cu toții destul de puternici, ridicară cada de un colț și vărsară apa în cascadă, direct în mare. Efectul a fost aproape instantaneu. Împinsă și dizolvată de șuvoiul de apă, împuțita supă de excremente a fost aruncată în mare, cu excepția unor urme pe labele elefantului, pe care un al doilea șuvoi, mai puțin abundent, le lăsă într-o stare mai mult sau mai puțin acceptabilă, demonstrîndu-se astfel, încă o dată, nu numai că ce-i bun e bătut de

ce e și mai bun, dar și că oricît s-ar strădui, nu-i va ajunge optimului nici măcar la călcîie. Arhiducele poate acum să vină. Totuși, pînă apare, să-i liniștim pe cititorii care au fost îngrijorați de lipsa de informații privind carul de boi care, de-a lungul celor o sută patruzeci de leghe care separă valladolidul de rosas, a cărat cada cu apă și baloturile de furaj. Francezii obișnuiesc să spună, și au început s-o spună chiar din vremea aceea, că pas de nouvelles, bonnes nouvelles, așadar, să-și potolească cititorii neliniștea în care au trăit din pricina lipsei de informații, carul de boi merge pe drumul lui, spre valladolid, unde domnișoare de toate condițiile împletesc acum colane de flori pentru a împodobi la sosire coarnele bovinelor, și să nu le întrebați din ce motiv particular o fac, se pare că una dintre ele a auzit, nu se știe de la cine, că un obicei străvechi, poate de pe vremea grecilor și a romanilor, era acela de a încorona boii de povară, și, ținînd cont că două sute optzeci de leghe dus-întors, nu era un efort oarecare, ideea a fost primită cu entuziasm de comunitatea de nobili și plebei din valladolid, care acum se gîndesc să organizeze o mare petrecere populară cu întreceri de cai, focuri de artificii, pomană pentru săraci și tot ce i se va mai năzări imaginației înflăcărate a locuitorilor. Cu aceste explicații, indispensabile de altfel liniștii prezente și viitoare a cititorilor, am ratat sosirea arhiducelui la elefant, dar n-am pierdut cine știe ce pentru că, în decursul acestei relatări, printre lucrurile descrise și nedescrise, același arhiduce a apărut de multe ori ba ici, ba colo, fără surprize, căci pragmaticile curții obligatoriu le elimină, altfel n-ar mai fi pragmatici. Știm că arhiducele s-a interesat de sănătatea și

bunăstarea elefantului său soliman și că fritz i-a dat răspunsurile adecvate, cele pe care alteța sa arhiducală dorea să le audă, lucru care arată cît a progresat bătrînul și zdrențărosul cornac în învățarea politeților și șiretlicurilor curteanului perfect, el, căruia posomorîta curte portugheză, mai înclinată, din punctul ăsta de vedere, spre evlaviile de confesional și sacristie decît spre rafinamentele saloanelor mondene, nu i-a servit ca ghid, mai ales că, limitat mereu la țarcul murdar din belém, cornacului nu i s-a propus niciodată să-și îmbunătățească educația. S-a observat că arhiducele strîmba din cînd în cînd din nas și apela tot timpul la o batistă parfumată, lucru care, în mod inevitabil, avea de ce să surprindă nasurile de fier ale marinarilor, obișnuiți cu tot soiul de pestilențe, așadar complet insensibili la mirosul rămas după spălat, plutind în atmosferă, în ciuda vîntului. Odată îndeplinită obligația proprietarului preocupat de siguranța bunurilor sale, arhiducele se grăbi să se retragă, tîrînd după sine, ca întotdeauna, coada colorată de păun a paraziților curții.

După ce s-a terminat așezarea poverilor, care, de astă dată, a cerut calcule mai complexe ca de obicei din cauza prezenței a patru tone de elefant adunate într-un spațiu redus de pe punte, corabia era gata de plecare. Odată ridicată ancora și înălțate, pe lîngă o pînză rotundă, velele triunghiulare, recuperate acum un secol și ceva din îndepărtatul lor trecut mediteraneean de marinarii portughezi și care, mai tîrziu, vor primi numele de latine, nava se legănă greoi pe valuri și, după primul freamăt al velaturii, o luă în direcția genovei, spre răsărit, așa cum anunțase marinarul. Traversarea a durat trei

zile nesfîrșite, cu marea agitată aproape tot timpul, cu vînturi puternice și o ploaie care se prăvălea în rafale furioase peste spinarea elefantului și peste mantalele sub care marinarii de cart încercau să se protejeze de ce era mai rău. Arhiducele, la căldurică împreună cu arhiducesa, nu se lăsă văzut, probabilitățile indicau că se antrena pentru cel de-al treilea copil. Cînd ploaia a încetat și vîntoasa și-a mai pierdut din suflu, pasagerii, cu pași nesiguri, clipind din ochi, începură să apară din interiorul vasului în lumina palidă a zilei, cei mai mulți cu fața descompusă de grețuri și cearcăne de speriat, neservindu-le la nimic, în cazul cuirasierilor arhiducelui, de exemplu, aerul de falsă marțialitate pe care încercau să-l recupereze din îndepărtatele amintiri ale pămîntului stabil, incluzîndu-le chiar, dacă ar fi fost necesar, și pe cele de la castelo rodrigo, în ciuda rușinoasei înfrîngeri suferite, fără să fi trebuit să tragă nici un foc, în fața umililor soldați portughezi, prost înarmați, călare pe mîrțoagele lor. A patra zi, în zori, pe mare calmă și cer senin, la orizont se vedea coasta liguriei. Strălucirea farului din genova, căruia locuitorii orașului îi dăduseră afectuosul nume de la lanterna, pălea pe măsură ce înflorea lumina dimineții, dar era încă destulă ca să îndrume spre siguranță orice ambarcațiune în căutare de port. Două ore mai tîrziu, după ce primise un pilot, corabia pătrundea în golf și aluneca încet, cu aproape toate pînzele strînse, spre un spațiu liber de lîngă chei unde, cum era evident și manifest, calești și trăsuri de diverse tipuri și cu diverse destinații, aproape toate cu atelaje de catîri, stăteau așteptînd caravana. Comunicațiile fiind așa cum erau pe atunci, lente,

anevoioase și puțin eficace, este de presupus că, o dată în plus, porumbeii călători au participat activ la o complexă operațiune logistică, datorită căreia corabia a putut fi întîmpinată cum trebuie, la oră fixă, fără întîrziere sau zăbavă și fără să fie nevoie să rămînă unii în așteptarea celorlalți. Să recunoaștem de pe acum că un anume ton ironic și neglijent, introdus în aceste pagini ori de cîte ori a trebuit să vorbim de austria și de băștinașii ei, a fost nu numai agresiv, ci și evident nedrept. Nu că asta ne-ar fi fost intenția, dar, știm prea bine că, în treaba asta cu scrisul, un cuvînt adesea se întîmplă să tragă după el un altul numai pentru că sună bine împreună, de multe ori sacrificîndu-se astfel respectul în favoarea frivolității, etica în favoarea esteticii, dacă au loc, într-un discurs ca acesta, concepte atît de solemne, și în plus, fără nici un folos pentru nimeni. Din aceste motive, și din altele, aproape fără să ne dăm seama, ne procopsim în viață cu atît de mulți dușmani.

Primii care și-au făcut apariția au fost cuirasierii. Își duceau caii de căpăstru să nu cumva să alunece pe puntea de debarcare. Caii, de obicei obiectul tuturor răsfățurilor și rafinamentelor, aveau acum un aer neîngrijit în care era evidentă absența unui scărmănat temeinic care să le realinieze perii și să le redea strălucirea coamelor. Așa cum ni se înfățișează acum, oricine ar spune că sînt o rușine pentru cavaleria austriacă, o judecată deplasată a unora care par să fi uitat lunga călătorie de la valladolid la rosas, șapte sute de kilometri de marș continuu, prin ploaie și vînturi dezlănțuite, din cînd în cînd un soare storcător de transpirație, și praf, mai ales praf, mult praf. Nu este de mirare că acești cai care

tocmai au debarcat par niște animale luate la mîna a doua. Oricum, remarcați cum, la o oarecare distanță de chei, în dosul cortinei formate de calești, trăsuri și alte șarete, soldații, sub directa îndrumare a căpitanului pe care-l cunoaștem, se străduiesc să amelioreze aspectul cailor, pentru ca garda de onoare a alteței sale, atunci cînd îi va veni rîndul să debarce, să aibă demnitatea pretinsă de la orice act ținînd de ilustra casă a habsburgilor. Cum arhiducii vor fi ultimii care vor părăsi vasul, sînt mari șanse ca bidivii să-și recapete cel puțin o fărîmă din obișnuita lor splendoare. În acest moment se descarcă bagajele, zecile de cufere, sipete și lăzi unde a fost pusă rufăria și cele o mie și una de obiecte și podoabe care constituie zestrea, în continuă creștere, a nobilei perechi. Acum s-a adunat publicul, și cît de numeros este el. Ca un fitil, se dusese vestea prin oraș că va debarca arhiducele de austria, și cu el vine un elefant din india, efectul imediat a fost că, în port, au dat fuga zeci de bărbați și de femei, la fel de curioși și ei, și ele, în curînd se strînseseră cîteva sute și începuseră să încurce manevrele de descărcat și încărcat care erau în curs. Nu-l vedeau pe arhiduce, încă nu ieșise din încăperile sale, dar elefantul era acolo, stînd în picioare pe punte, enorm, aproape negru, cu acea trompă groasă și flexibilă ca un bici, cu acei colți care erau ca niște săbii întinse, și care, în imaginația curioșilor ce ignorau temperamentul pașnic al lui soliman, păreau niște puternice arme de război înainte de a se transforma, așa cum, în mod inevitabil, se va întîmpla, în crucifixele și relicvariile care au împînzit cu fildeșuri sculptate tot întinsul creștinătății. Personajul care gesticulează și dă ordine pe chei este intendentul

ducelui. Ochilor lui experimentați le ajunge o singură privire rapidă pentru a decide ce caleașcă sau trăsură va trebui să transporte cutare cufăr, cutare sipet, cutare ladă. Este ca o busolă pe care oricît am suci-o și am răsuci-o, arată întotdeauna nordul. Îndrăznim să afirmăm că ar merita studiată importanța intendenților, ca și cea a măturătorilor de stradă, în funcționarea regulată a națiunilor. Acum se descarcă furajul care a călătorit în cală alături de bogățiile arhiducilor, dar care, pe viitor, va fi transportat în căruțe a căror caracteristică principală este funcționalitatea, sînt adică destul de încăpătoare pentru un număr cît mai mare de baloturi. Cada e adusă și ea, dar goală, pentru că, așa cum vom vedea mai încolo, pe drumurile iernatice ale ținuturilor italice din nord și ale austriei nu vor duce lipsă de apă ca s-o umple ori de cîte ori va fi necesar. Acum va debarca elefantul soliman. Gălăgioasa adunare de genovezi freamătă de nerăbdare, de nervozitate. Dacă aceste femei și acești bărbați ar fi întrebați care era personajul pe care voiau să-l vadă de aproape, arhiducele sau elefantul, facem pariu că elefantul ar cîștiga la mare diferență de voturi. Anxioasa așteptare a mulțimii se eliberă într-un strigăt, elefantul tocmai ridicase pe greabăn, cu ajutorul trompei, un om care-și ducea în mînă sacul cu haine. Era subhro sau fritz, după preferințe, îngrijitorul, îmblînzitorul, cornacul, cel care fusese atît de umilit de arhiduce, dar care acum, văzînd poporul din genova, adunat pe chei, se bucură de un triumf aproape perfect. Cocoțat pe ceafa elefantului, cu sacul între picioare, îmbrăcat acum cu murdara lui costumație de lucru, privea cu un orgoliu de învingător lumea care se uita la el cu

gura căscată, semn absolut de uimire după cum se zice, dar care, în realitate, poate fiind absolut, nu poate fi observat niciodată în viaţa reală. Cînd subhro se urca pe solomon, i se păruse întotdeauna că lumea e mică, dar astăzi, pe cheiul portului din genova, ţintuit de privirile a sute de oameni vrăjiţi literalmente de spectacolul oferit, fie de propria lui persoană, fie de animalul, atît de nemăsurat din toate punctele de vedere, care îi asculta ordinele, fritz contempla mulţimea cu un soi de dispreţ, şi, într-o insolită clipă de luciditate şi relativizare, înţelese că, dacă te gîndeşti bine, un arhiduce, un rege, un împărat nu sînt decît nişte cornaci cocoţaţi pe cîte un elefant. Cu o atingere a bastonului, îl făcu pe soliman să avanseze spre punte. Oamenii din public care se aflau mai aproape se retraseră înspăimîntaţi, şi mai mult atunci cînd elefantul, la jumătatea punţii, nu se ştie şi nici nu se va afla din ce motiv, se hotărî să slobozească un răget care, deşi comparaţia e necuvenită, răsună în urechile mulţimii ca trîmbiţele din ierihon, făcîndu-i s-o ia la goană pe cei mai timoraţi. Cînd a păşit, totuşi, pe chei, poate printr-o iluzie optică, elefantul a părut brusc că scade în înălţime şi corpolenţă. În continuare trebuia să te uiţi la el de jos în sus, dar nu mai era nevoie să-ţi sucesti gîtul atît de mult. Asta face obişnuinţa, dihania, deşi continua să sperie prin dimensiuni, părea că-şi pierduse aureola de a opta minune a lumii sublunare cu care se prezentase la început genovezilor, acum nu mai este decît un animal numit elefant, şi atît. Pătruns încă de recenta sa descoperire privind natura şi suporturile puterii, lui fritz nu-i căzu deloc bine schimbarea produsă în conştiinţa mulţimii, mai lipsea

lovitura de grație a apariției arhiducilor pe puntea corabiei, acompaniați de suita lor cea mai apropiată, de astă dată ieșind în evidență noutatea celor doi copii purtați în brațe de două femei care cu siguranță au fost sau încă sînt doici. Unul dintre copii, o fetiță de doi ani, putem s-o anunțăm de pe acum, va fi a patra soție a lui filip al doilea al spaniei și cel dintîi al portugaliei. Cum se spune mereu, la cauze mici, efecte mari. E astfel satisfăcut interesul acelor cititori care s-or fi mirat deja de lipsa informațiilor privind numeroasa descendență a arhiducilor, șaisprezece copii, să amintim, pe care chiar micuța ana a inaugurat-o. Cum spuneam, a apărut arhiducele și au izbucnit aplauze și urale, cărora el le-a mulțumit cu un gest condescendent al mîinii drepte înmănușate. N-au coborît pe puntea care servise pînă acum la descărcat, ci pe alta, de alături, spălată și frecată de curînd, pentru a evita și cel mai mic contact cu mizeria lăsată de copitele cailor, de labele elefantului și de picioarele desculțe ale hamalilor. Ar trebui să-l felicităm pe arhiduce pentru competența intendentului pe care-l are, acesta s-a urcat chiar acum pe vas pentru a inspecta locurile, să nu fi căzut vreo brățară de diamante între două scînduri prost îmbinate. Afară, cavaleria de cuirasieri, dispusă pe două rînduri înghesuite ca să încapă toate animalele, douăzeci și cinci de fiecare parte, aștepta trecerea alteței sale. Acum, dacă nu ne-am teme că vom comite un foarte grav anacronism, ne-ar plăcea să ni-l imaginăm pe arhiduce parcurgînd distanța pînă la caleașcă sub un baldachin format din cincizeci de săbii scoase din teacă, totuși, e mai mult decît probabil că acest gen de omagiu a fost ideea unuia dintre frivolele secole

posterioare. Arhiducele și arhiducesa au urcat în caleașca lor, strălucitoare și împodobită, însă solidă, care îi aștepta pe țărm. Acum nu mai trebuie să așteptăm decît să se organizeze caravana, douăzeci de cuirasieri în frunte, deschizînd marșul, treizeci în spate, închizîndu-l, pe post de forță de intervenție rapidă, pentru cazul, puțin probabil, dar nu imposibil, al atacului unor bandiți. E drept că nu sîntem în calabria sau sicilia, ci în civilizatele ținuturi ale liguriei, după care vor urma lombardia și veneto, dar, cum și pe cea mai bună pînză cade pata, așa cum de atîtea ori ne-a prevenit înțelepciunea populară, bine face arhiducele protejîndu-și ariergarda. Mai e de văzut ce va veni din cer. Între timp, încetul cu încetul, dimineața transparentă și luminoasă a început să se înnoreze.

Ploaia îi aştepta la ieşirea din genova. Nu e de mirare, sîntem în plină toamnă, iar această rupere de nori n-a fost decît un preludiu la concertul, cu un amplu sortiment de tube, tobe şi tromboane, pe care alpii l-au rezervat pentru a face o surpriză caravanei. Din fericire pentru cei mai expuşi la vremea urîtă, ne referim în special la cuirasieri şi la cornac, ei îmbrăcaţi de parcă ar fi nişte cărăbuşi de tip nou, din oţel rece şi neconfortabil, el cocoţat pe spinarea elefantului, unde bat fără milă vînturile de nord şi rafalele usturătoare ale ninsorii, maximilian al doilea dădu, în sfîrşit, ascultare infailibilei înţelepciuni populare, care, din zorii lumii, tot repetă că e mai bine să previi decît să dregi. Pe drum, pînă la ieşirea din genova, de două ori ceru să se oprească alaiul cu scopul de a obţine din comerţul cu haine de-a gata mantale groase pentru cuirasieri şi dresor, mantale care, din motive lesne de înţeles, din pricina lipsei de planificare a producţiei, neputînd fi armonizate ca croială şi culoare, cel puţin îi vor proteja de furibundul atac al frigului şi ploii pe norocoşii lor destinatari. Datorită prevederii arhiducelui putem asista la rapiditatea cu care soldaţii şi-au înşfăcat mantalele atribuite şi s-au înfăşurat în ele, fără să-şi întrerupă marşul, arătînd o bucurie militară rareori observată în istoria armatelor. Acelaşi lucru l-a făcut, deşi cu

mai multă discreție, și cornacul fritz, numit odinioară subhro. Înfofolit acum în mantaua groasă, se gîndea că valtrapul lăsat înspre pioasa bucurie a episcopului de valladolid acum i-ar fi prins bine lui soliman pe care ploaia îl chinuia fără milă, aici pe înălțimi. Din pricina furtunii dezlănțuite care venise atît de rapid după cele cîteva rare averse de la început, puțină lume a ieșit în drum să-l sărbătorească pe soliman și s-o salute pe alteța sa. Rău au făcut, pentru că altă ocazie n-or să mai aibă să vadă prea curînd un elefant în mărime naturală. În ce-l privește pe arhiduce, vina pentru incertitudinea vizitei lui o are insuficienta informație anticipată privind măruntele deplasări ale cvasi imperialei persoane, o să treacă, n-o să treacă. Cît despre elefant, nu e nici un dubiu, nu va mai călca pe aceste drumuri. Timpul s-a luminat chiar înainte de intrarea în piacenza, ceea ce a permis cortegiului să traverseze orașul cu solemnitatea cerută de măreția personajelor care mergeau în caravană, căci cuirasierii au putut să-și scoată mantalele și să se arate în bine cunoscuta lor splendoare, în locul ridicolei impresii pe care o lăsaseră de la plecarea din genova, cu coif de război pe cap și manta de postav pe spinare. De astă dată s-a adunat multă lume pe străzi și, dacă arhiducele a fost aplaudat pentru că era cine era, elefantul a fost și el aplaudat la fel de mult, din aceleași motive. Fritz nu-și scosese mantaua. I se părea că această vestimentație grosolană îi conferea prin amplitudinea croielii, mai curînd capă decît o simplă manta, un aer de suverană demnitate care se potrivea perfect cu pasul maiestuos al lui soliman. La drept vorbind, nu-i mai păsa atît de mult că arhiducele îi schimbase

numele. E adevărat că fritz nu cunoștea dictonul clasic care zice că trebui să devii roman ca să trăiești la roma, dar, deși nu-l atrăgea ideea de a fi austriac în austria, credea că ar fi bine pentru ambiția lui de a duce o existență liniștită să bată cît mai puțin la ochi, chiar fiind nevoit să se înfățișeze vulgului călare pe un elefant, ceea ce, totuși, de la bun început, făcea din el o ființă ieșită din comun. Iată-l așadar, înfofolit în manta, trăgînd cu desfătare pe nas vagul miros animalic răspîndit de stofele umede. Mărșăluia, așa cum i se ordonase pe drumul de valladolid, în spatele caleștii arhiducelui, astfel că cei care îl priveau de departe aveau impresia că trage după el nesfîrșitul șir de calești și căruțe încărcate care alcătuiau cortegiul, și, mai ales, imediat în spate lui, carele cu baloturile de furaj și cada cu apă pe care ploaia o făcuse să se reverse peste margini. Era un cornac fericit, foarte departe de strîmtorările vieții din portugalia, unde îl lăsaseră, practic, să vegeteze timp de doi ani în țarcul din belém, văzînd cum pleacă navele spre india și ascultînd litaniile călugărilor ieronimiți. Elefantul nostru s-ar putea să se gîndească, dacă enorma lui căpățînă este capabilă de atare ispravă, cel puțin nu duce lipsă de spațiu, că are motive să suspine după vechiul său far niente, dar asta numai datorită neștiinței sale firești a faptului că, pentru sănătate, nimic nu e mai rău ca indolența. Mai rău decît ea nu e decît tutunul, așa cum se va vedea mai tîrziu. Acum, totuși, după trei sute de leghe de mers, mare parte din ele pe drumuri pe care pînă și diavolul, în ciuda picioarelor lui de țap, ar refuza să umble, soliman nu mai merită epitetul de indolent. O fi fost așa în timpul ședерii în portugalia,

dar asta s-a întîmplat demult, a fost de ajuns să păşească pe drumurile europei ca dintr-odată să descopere energii nebănuite trezindu-se în el. S-a observat foarte des acest fenomen la oamenii care, forţaţi de circumstanţele vieţii, sărăcie, şomaj, au fost nevoiţi să emigreze. Adeseori apatici şi indiferenţi în ţara unde s-au născut, devin, aproape peste noapte, activi şi harnici de parcă în trup le-ar fi intrat atît de des pomenitele, dar niciodată studiatele furnici, de ele vorbim, şi nu de termitele obişnuite care mănîncă lemnul sau de gîngăniile cunoscute sub numele de cari sau şui. Fără să aştepte să se ridice tabăra instalată în apropiere de piacenza, soliman se odihneşte deja în braţele morfeului elefanţilor. Iar fritz, lîngă el, învelit în manta, sforăie, binecuvîntat de dumnezeu. Dimineaţa devreme, sună trompeta. Plouase în timpul nopţii, dar cerul era senin. Să sperăm că nu se va acoperi de nori cenuşii, cum s-a întîmplat ieri. Obiectivul cel mai apropiat este oraşul mantua din lombardia, faimos pentru multe şi excelente motive, unul fiind un anume bufon de la curtea regală, pe nume rigoletto, ale cărui bucurii şi necazuri vor fi puse pe muzică, ceva mai tîrziu, de marele giuseppe verdi. Caravana nu se va opri în mantua pentru a aprecia splendidele opere de artă care abundă în oraş. Şi mai mult abundă în verona spre care, dată fiind stabilitatea vremii, arhiducele poruncise să înainteze şi care va fi scenariul ales de william shakespeare pentru the most excellent and lamentable tragedy of romeo and juliet, nu pentru că maximilian al doilea al austriei ar fi deosebit de interesat de iubiri care nu sînt ale sale, ci pentru că verona, dacă nu punem la socoteală padova, va fi ultima etapă

importantă înainte de veneția, de aici vor începe suișul spre alpi, spre nordul friguros. Din cît se vorbește, arhiducii cunosc din alte călătorii frumosul oraș al dogilor, unde, de altfel, n-ar fi deloc ușor să bagi cele patru tone ale lui soliman, presupunînd că voiau să-l ia ca mascotă. Elefantul nu e un animal care să-și afle loc într-o gondolă, dacă existau pe atunci, cu prora ridicată și funebra culoare neagră care le distinge între toate flotele lumii, și cu atît mai puțin ducînd un gondolier care cîntă la pupă. La urma urmelor, poate că arhiducii se vor hotărî să dea o raită pe canalul cel mare și să-l viziteze pe doge, dar soliman, cuirasierii și restul echipajului vor rămîne în padova, în față bazilicii sfîntului anton, care e din lisabona, să-l revendicăm, și nu din padova, într-un spațiu fără copaci și vegetație. Fiecare la locul lui e întotdeauna cea mai bună soluție pentru a obține pacea universală, doar dacă nu cumva înțelepciunea divină hotărăște altminteri.

În dimineața zilei următoare, s-a întîmplat să apară în tabăra de abia trezită un emisar de la bazilica sfîntului anton. Deși n-a folosit exact acești termeni, a spus că vine la porunca unui superior din echipa ecleziastică a templului pentru a vorbi cu îngrijitorul elefantului. Trei metri înălțime se văd de departe, iar silueta lui soliman aproape că umplea spațiul ceresc, dar, chiar și așa, părintele a cerut să fie condus. Cuirasierul care-l însoțise îl scutură pe cornacul care încă dormea, învelit în manta, A venit un preot la tine, spuse. Alesese să vorbească în castiliană, și a făcut bine, pentru că limitatele cunoștințe de limbă germană cu care se dotase cornacul pînă azi nu-i permiteau deocamdată

să înţeleagă o frază atît de complexă. Fritz deschise gura să întrebe ce voia părintele de la el, dar o închise imediat, să nu se creeze vreo confuzie lingvistică care nu se ştia unde putea să ducă. Se ridică, aşadar, şi se îndreptă spre sacerdotul care aştepta la o distanţă prudentă, Sfinţia voastră doreşte să vorbească cu mine, întrebă, Aşa e, fiul meu, răspunse vizitatorul punînd în aceste patru cuvinte toate rezervele de blîndeţe de care se putea lipsi, Spuneţi atunci, părinte, Eşti creştin, a fost întrebarea, Am fost botezat, dar, după culoarea şi trăsăturile mele, sfinţia voastră trebuie să-şi fi dat seama că nu sînt de pe aici, Da, presupun că eşti indian, dar ăsta nu e un impediment pentru a fi un bun creştin, Nu sînt eu cel care o va spune, am auzit că lauda de sine nu miroase a bine, Sînt aici ca să te rog ceva, dar mai întîi vreau să-mi spui dacă elefantul tău e din cei învăţaţi, Învăţat, ceea ce se numeşte învăţat, în sensul că ar şti să facă nişte giumbuşlucuri de circ, nu este, dar obişnuieşte să se comporte cu demnitatea unui elefant care se respectă, Ai fi în stare să-l faci să se lase în genunchi, barem pe un picior, Să afle sfinţia voastră că n-am încercat niciodată, dar am observat că soliman îngenunchează din proprie voinţă cînd vrea să se culce, dar n-am cum să ştiu dacă o va face la cerere, Poţi să încerci, Să afle sfinţia voastră că momentul nu este bine ales, dimineaţa soliman e aproape întotdeauna prost dispus, Pot să mă întorc mai tîrziu, dacă ţi se pare convenabil, ce mă aduce aici nu e foarte urgent, deşi ar fi în folosul bazilicii să se întîmple astăzi, înainte ca alteţa sa, arhiducele de austria, să plece spre nord, Ce să se întîmple astăzi, dacă pot îndrăzni să întreb,

Miracolul, spuse părintele, împreunîndu-şi mîinile, Care miracol, întrebă cornacul, simţind că-l apucă ameţeala, Dacă elefantul ar îngenunchea la porţile bazilicii, nu crezi că ar fi un miracol, unul dintre marile miracole ale epocii noastre, întrebă sacerdotul, împreunîndu-şi din nou mîinile, Nu mă pricep la miracole, în ţara mea, acolo unde m-am născut, nu mai sînt de cînd s-a creat lumea, îmi închipui că toată creaţia a fost un singur miracol continuu, dar, după aceea, s-a terminat cu ele. Acum văd că, de fapt, nu eşti creştin, Sfinţia voastră să hotărască, mi-au dat o miruială de creştinism şi am fost botezat, dar încă se observă ce-i pe dedesubt, Şi ce e pe dedesubt, De exemplu, ganeşa, zeul elefant, cel care îşi scutură acolo urechile, sfinţia voastră mă va întreba de unde ştiu că elefantul soliman e un zeu, iar eu vă voi răspunde că, dacă există, cum există, un zeu elefant, poate fi ăsta sau oricare altul, Pentru ceea ce aştept de la tine, îţi iert blasfemiile, dar, cînd se va termina, va trebui să te mărturiseşti, Şi ce aşteaptă sfinţia voastră de la mine, Să aduci elefantul la uşa bazilicii şi să-l faci să îngenuncheze, Nu ştiu dacă sînt în stare, Încearcă, Să-şi închipuie sfinţia voastră că aduc elefantul şi că el refuză să îngenuncheze, deşi nu mă pricep la treburile astea, presupun că mai rău decît să nu ai un miracol e să ai un miracol ratat, Nu va fi ratat dacă vor fi martori, Şi cine vor fi martorii, În primul rînd, toată comunitatea religioasă a bazilicii şi oricîţi creştini interesaţi vom mai reuşi să strîngem la intrarea în templu, în al doilea rînd, zvonul public care, aşa cum ştim, e în stare să jure ce n-a văzut şi să afirme ce nu ştie, Inclusiv să creadă în miracole care n-au avut loc niciodată, întrebă cornacul, Acestea

sînt cele mai plăcute, sînt greu de pregătit, dar efortul pe care îl cer este de obicei recompensat, în plus, ne mai scutim sfinții de marile lor responsabilități, Și pe dumnezeu, Pe dumnezeu nu-l deranjăm niciodată să facă un miracol, trebuie respectată ierarhia, cel mult apelăm la fecioară, care are și talente taumaturgice, Am impresia, spuse cornacul, că biserica voastră catolică e plină de cinism, Poate, dar, dacă îți vorbesc atît de sincer, răspunse sacerdotul, o fac ca să înțelegi că avem mare nevoie de un miracol, ăsta sau oricare altul, De ce, Pentru că luther, deși mort, provoacă mari pagube sfintei noastre religii, tot ce ne-ar putea ajuta să reducem efectele predicației protestante e bine-venit, adu-ți aminte că, acum mai puțin de treizeci de ani, au fost afișate nefastele lui teze pe ușile bisericii castelului din wittemberg, iar protestantismul se întinde ca o inundație în întreaga europă, Nu știu nimic despre aceste teze, ce-or mai fi și ele, Nici nu trebuie să știi, ajunge să ai credință, Credință în dumnezeu, sau în elefantul meu, întrebă cornacul, În amîndoi, răspunse părintele, Și eu cu ce mă aleg, De la biserică nu ceri, îi dai, În acest caz, sfinția voastră ar trebui să vorbească mai degrabă cu elefantul, fiindcă de el depinde rezultatul operațiunii miraculoase, Ai o limbă obraznică, ai grijă să n-o pierzi, Ce mi se va întîmpla dacă voi duce elefantul la ușa bazilicii și el nu îngenunchează, Nimic, doar dacă nu vom bănui că e din vina ta, Și dacă ar fi așa, Vei avea motive întemeiate să regreți. Cornacul consideră mai convenabil să cedeze, La ce oră dorește sfinția voastră să aduc animalul, întrebă, Te vreau acolo exact la ora prînzului, nici un minut mai tîrziu, Sper c-o să-mi ajungă timpul să-i bag în

cap lui soliman că trebuie să îngenuncheze la picioarele sfinţiilor voastre, Nu ale noastre, noi nu sîntem vrednici, ci ale sfîntului nostru anton, şi cu aceste pioase cuvinte se retrase părintele să dea de ştire superiorilor lui despre rezultatele evanghelicei sale intervenţii, Dar sînt speranţe, l-au întrebat, Din cele mai bune, deşi sîntem în mîinile elefantului, Elefantul nu e om, n-are mîini, E o expresie, aşa cum am spune, de exemplu, că sîntem în mîinile lui dumnezeu, Cu marea deosebire că, într-adevăr, sîntem în mîinile lui dumnezeu, Lăudat fie numele lui, Lăudat fie, dar, întorcîndu-ne la oile noastre, de ce sîntem în mîinile elefantului, Pentru că nu ştim ce-o să facă cînd o să ajungă la uşa bazilicii, Va face ce-i porunceşte cornacul, la asta serveşte învăţătura, Să avem încredere în binevoitoarea înţelegere divină a faptelor acestei lumi, dacă dumnezeu, aşa cum presupunem, vrea să fie slujit, se cuvine să dea un ajutor la propriile sale miracole, care cel mai bine vorbesc de gloria sa, Fraţilor, credinţa poate orice, dumnezeu va completa ce lipseşte, Amin, a rostit în cor congregaţia, pregătindu-şi în minte arsenalul de rugăciuni ajutătoare.

Între timp, fritz căuta, prin toate mijloacele, să-l facă pe elefant să înţeleagă ce voia de la el. Nu era o sarcină uşoară pentru un animal cu opinii ferme, care asocia imediat îngenuncheatul cu mersul la culcare. Încetul cu încetul, totuşi, după multe ghionturi, nenumărate blesteme şi cîteva rugăminţi disperate, începu să se facă lumină în încăpăţînatul creier al lui soliman, care înţelese treptat că trebuie să îngenuncheze, dar fără să se întindă pe jos. Viaţa mea, a ajuns fritz să-i spună, e în mîinile tale, ceea ce arată cum se pot propaga ideile, nu numai pe

cale directă, de la gură la ureche, ci, pur și simplu, pentru că plutesc în curenții atmosferici care ne înconjoară, constituind, ca să spunem așa, o adevărată baie în care te cufunzi și înveți fără să-ți dai seama. Cum ceasurile erau rare, ce poruncea în epoca aceea era înălțimea soarelui și mărimea umbrei pe care o proiecta pe sol. Așa a știut fritz că se apropie miezul zilei, adică timpul să-l ducă pe elefant la bazilică, iar acolo o să fie cum o da dumnezeu. Iată-l, călare pe greabănul lui soliman, așa cum l-am văzut și altădată, dar acum îi tremură mîinile și inima, de parcă ar fi un biet ucenic de cornac. Dar se speriase degeaba. Ajuns la ușa bazilicii, în fața mulțimii de martori care, pentru vecie, vor adeveri miracolul, elefantul, ascultînd de o ușoară atingere pe urechea dreaptă, își îndoi genunchii, nu unul, ceea ce l-ar fi mulțumit pe părintele care venise cu cererea, ci amîndoi, făcînd astfel o plecăciune în fața măreției lui dumnezeu din cer și a reprezentanților lui de pe pămînt. Soliman primi în schimb o generoasă aghesmuire cu apă sfințită care reuși să-l stropească și pe cornac, acolo sus, în timp ce asistența cădea unanim în genunchi, iar mumia gloriosului sfînt anton fremăta de plăcere în mormînt.

În aceeași după-amiază, doi porumbei călători, un mascul și o femelă, au pornit în zbor de pe bazilică spre trento ducînd vestea extraordinarului miracol. De ce la trento și nu la roma, unde se află capul bisericii, veți întreba. Răspunsul e simplu, pentru că, la trento, se desfășoară din o mie cinci sute patruzeci și cinci, un conciliu ecumenic în care, din cît se știe, se pregătește contraatacul împotriva lui luther și a adepților lui. E destul să spunem că, pînă acum, au fost promulgate decrete privind sfînta scriptură și tradiția, păcatul originar, grația și sacramentele în general. Se înțelege, așadar, că bazilica sfîntului anton, stîlp al celei mai curate credințe, trebuie să fie în permanență informată asupra celor ce se petrec în trento, aici, atît de aproape, la mai puțin de douăzeci de leghe distanță, o simplă plimbare à vol d'oiseau pentru porumbei, care, de ani de zile, zboară într-un vîrtej constant între aici și acolo. De astă dată, totuși, prioritatea știrii o are padova, căci nu în fiecare zi un elefant îngenunchează solemn la ușa unei bazilici, mărturisind astfel că mesajul evanghelic se adresează întregului regn animal și că regretabila înecare a cîtorva sute de porci în marea galileei n-a fost decît rezultatul lipsei de experiență, cînd nu erau încă bine unse roțile dințate ale mecanismului miracolelor. Ce contează astăzi sînt lungile șiruri de

credincioşi care se formează în tabără să vadă elefantul şi să cumpere fire de păr de la animal, negoţ pe care fritz îl încropise rapid ca să suplinească lipsa unei răsplăţi din trezoreria bazilicii la care, naiv, se aşteptase. Să nu-l criticăm pe cornac, alţii care n-au făcut nici atît pentru credinţa creştină au primit totuşi generoase prebende. Mîine se va spune că o infuzie din peri de elefant, de trei ori pe zi, este cel mai bun leac în caz de diaree acută şi că aceiaşi peri, maceraţi în ulei de migdale, rezolvă, cu ajutorul unor frecţii energice pe pielea de pe creştet, de trei ori pe zi, chiar şi alopecia cea mai disperată. Fritz nu-şi mai vede capul de treabă, săculeţul pe care-l poartă legat la brîu atîrnă greu de atîtea monede, dacă tabăra mai stă aici încă o săptămînă, va fi un om bogat. Clienţii nu sînt numai din padova, vin oameni şi din mestre şi chiar din veneţia. Se spune că arhiducii nu se vor întoarce astăzi, poate că nu se întorc nici mîine, se simt foarte bine în palatul dogelui, prilej de bucurie pentru fritz, care n-a crezut niciodată că va avea atîtea motive să fie recunoscător casei de habsburg. Se întreabă de ce nu i-a venit niciodată ideea să vîndă peri de elefanţi cît timp a trăit în india, şi, în forul lui cel mai intim, îşi spune că, în ciuda abundenţei exagerate de zei, subzei şi demoni care le infestează, superstiţiile sînt mult mai puţine în ţinuturile unde s-a născut decît în această parte a europei, civilizată şi preacreştină, în stare să cumpere orbeşte peri de elefant şi să creadă cu sfinţenie în gogoşile vînzătorului. Să fii nevoit să plăteşti pentru propriile vise trebuie să atragă după sine cea mai adîncă disperare. Pînă la urmă, împotriva pronosticurilor aşa-numitului jurnal de cazarmă,

arhiducele se întoarse în după-amiaza următoare, gata să pornească iar în călătorie cît mai curînd posibil. Știrea despre miracol ajunsese la palatul dogelui, dar într-un mod destul de confuz, de la relatarea incompletă a cîte unui martor mai mult sau mai puțin ocular pînă la cei care pur și simplu vorbeau din auzite, rezultatul transmiterii succesive a unor fapte adevărate sau presupuse, întîmplate sau imaginate, căci, așa cum prea bine o știm, cine spune o poveste nu se poate abține să nu-i mai adauge cîte un punct, și, uneori, cîte o virgulă. Arhiducele trimise după intendent ca să-i explice cele întîmplate, nu atît miracolul în sine, ci cauzele care duseseră la producerea lui. În această privință, intendentului îi lipseau cunoștințele, așa că s-a decis să-l cheme pe cornacul fritz, care, datorită naturii funcțiilor lor, ar trebui să știe ceva mai substanțial. Arhiducele atacă subiectul fără ocolișuri, Am auzit că a avut loc un miracol în timpul absenței mele, Da, stăpîne, Pe care l-a făcut soliman, Așa e, stăpîne, Adică elefantul s-a hotărît, de capul lui, să meargă să îngenuncheze la ușa bazilicii, Eu n-aș spune chiar așa, stăpîne, Atunci tu cum ai spune, întrebă arhiducele, Eu l-am condus pe soliman, Mi-am închipuit că așa a fost, deci e o informație inutilă, eu vreau să știu în mintea cui a apărut ideea, Eu, stăpîne, n-a trebuit decît să-l învăț pe elefant să îngenuncheze la ordin, Și ție cine ți-a ordonat s-o faci, Stăpîne, nu-mi este îngăduit să vorbesc despre asta, Cineva ți-a interzis, Nu pot spune că mi-a interzis în mod explicit, dar cine știe să asculte se mulțumește cu o jumătate de cuvînt, Cine a rostit această jumătate de cuvînt, Stăpîne, Vei avea motive să regreți amarnic dacă nu-mi

răspunzi imediat, Un preot de la bazilică, Explică-mi mai clar, A spus că au nevoie de un miracol și că acest miracol îl poate face soliman, Și tu ce-ai spus, Că soliman nu obișnuiește să facă miracole și că lucrurile se puteau termina prost, Și preotul, M-a amenințat că voi avea motive temeinice să regret dacă nu-i voi da ascultare, aproape cu aceleași cuvinte pe care le-a folosit alteța voastră, Și ce s-a întîmplat după aceea, Mi-am petrecut tot restul dimineții învățîndu-l pe soliman să îngenuncheze la un semn de-al meu, n-a fost deloc ușor, dar pînă la urmă am reușit, Ești un cornac bun, Alteța voastră mă face să roșesc, Vrei un sfat, Da, stăpîne, Te sfătuiesc să nu mai vorbești cu nimeni despre discuția noastră, Așa voi face, stăpîne, Ca să nu ai motive să regreți, Da, stăpîne, nu voi uita, Pleacă și scoate din capul lui soliman ideea asta năstrușnică de a se ține de miracole îngenunchind pe la ușa bisericilor, ar trebui să poți aștepta mult mai mult de la un miracol, de exemplu, să crească la loc un picior care a fost tăiat, închipuiește-ți cîte minuni din astea s-ar putea face direct pe cîmpul de bătălie, Da, stăpîne, Pleacă. Rămas singur, arhiducele începu să se gîndească că poate vorbise prea mult, că divulgarea cuvintelor sale, dacă dresorul va pălăvrăgi, nu va aduce nici un beneficiu delicatei politici de echilibru pe care-o ducea între reforma lui luther și reacția conciliului pe cale să se înfăptuiască. La urma urmelor, așa cum va spune henric al patrulea al franței într-un viitor care nu e prea departe, parisul merită o liturghie. Chiar și așa, o adîncă melancolie se citește pe chipul îngust al lui maximilian, poate pentru că, în viață, nimic nu doare mai mult decît conștiința de a fi trădat

idealurile din tinerețe. Arhiducele își spuse că era destul de bătrîn ca să nu deplîngă laptele vărsat, ugerele pletorice ale bisericii catolice erau acolo, așteptînd, ca de obicei, niște mîini pricepute să le mulgă, iar faptele arătaseră, pînă acum, că arhiducalele mîini nu erau complet lipsite de acest mulgător talent diplomatic, cu condiția ca numita biserică să prevadă că rezultatul negoțului credinței va fi cu timpul avantajos pentru interesele ei. Oricum, istoria falsului miracol depășise limitele tolerabilului, Cei de la bazilică, își spuse, și-au pierdut mințile, cu un sfînt ca ăsta, omul care a făcut din cioburile unui urcior un urcior nou sau, deși în padova, a zburat prin văzduh pînă la lisabona ca să-și salveze tatăl de la spînzurătoare, iar acum îi cer unui cornac să le împrumute elefantul pentru a simula un miracol, vai, luther, luther, cîtă dreptate ai avut. După această răbufnire, arhiducele îl chemă pe intendent, căruia îi ordonă să organizeze plecarea pentru dimineața următoare, direct pînă la trento într-o singură etapă, dacă va fi posibil, sau oprindu-se pentru încă o noapte pe drum, dacă altfel nu se va putea. Intendentul răspunse pe loc că alternativa i se părea mai prudentă, căci experiența arătase că nu se putea conta pe soliman pentru probe de viteză, E mai degrabă un alergător de fond, încheie, continuînd imediat, Abuzînd de credulitatea oamenilor, dresorul a vîndut peri de elefant ca leacuri care nu vor lecui pe nimeni, Spune-i din partea mea că, dacă nu-și întrerupe imediat negoțul, va avea motive să regrete cît i-a mai rămas de trăit, și asta nu înseamnă mult, Ordinele alteței voastre vor fi îndeplinite imediat, e nevoie să punem capăt înșelătoriei, povestea asta

cu perii de elefant demoralizează caravana, mai ales pe cuirasierii chei, Vreau să se rezolve această chestiune, vestea despre miracolul lui soliman ne va urmări pe tot parcursul călătoriei, n-am cum s-o împiedic, dar cel puțin să nu se spună că habsburgii profită de pe urma infracțiunilor unui cornac pus pe rele, încasînd impozitul pe valoarea adăugată de parcă ar fi vorba de o operațiune comercială permisă de lege, Mă grăbesc să rezolv cazul, stăpîne, dresorul o să rămînă cu buzele umflate, e păcat că avem atîta nevoie de el ca să conducă elefantul pînă la viena, dar sper că-i va servi ca lecție, Du-te, stinge focul ăsta înainte să se frigă cineva. La drept vorbind totuși, fritz nu merita judecăți atît de severe. E bine să acuzi și să denunți delincventul, dar o justiție bine înțeleasă trebuie să țină întotdeauna cont de circumstanțele atenuante, prima ar fi, în cazul cornacului, să se recunoască faptul că n-a fost a lui ideea miracolului mincinos, că preoții bisericii sfîntului anton au fost aceia care au pus la cale înșelăciunea, fără de care lui fritz nu i-ar fi trecut niciodată prin cap să exploateze sistemul pilos al cauzei aparentei minuni pentru a se îmbogăți. Atît nobilul arhiduce cît și serviabilul său intendent aveau obligația să-și aducă aminte, spre a-și putea recunoaște propriile păcate, mai mari sau mai mici, de vreme ce nimeni pe lumea asta nu e scutit de vină, și ei mai puțin decît mulți, de faimoasa maximă despre bîrnă și pai care, adaptată la noile circumstanțe, ne învață că e mai ușor să vezi bîrna din ochiul vecinului decît perii de elefant în ochiul propriu. Oricum, acest miracol nu va rezista în memoria popoarelor și a generațiilor. În ciuda temerilor arhiducelui, faima falsei minuni nu-i va urmări

tot restul călătoriei și, în curînd, va începe să se stingă. Oamenii care merg în caravană, nobili sau plebei, militari sau civili, vor avea altele pe cap atunci cînd norii, care se adună deasupra orașului trento, vor începe să se scuture de ploaie, poate o grindină violentă, zăpadă mai mult ca sigur, iar drumurile se vor acoperi de gheață alunecoasă. Probabil că atunci unii vor înțelege, în sfîrșit, că bietul elefant n-a fost decît un complice inocent într-un grotesc episod al istoriei contabile a bisericii și că dresorul nu e nici el altceva decît un produs neînsemnat al vremurilor corupte în care ne-a fost dat să trăim. Adio, lume, ești tot mai rea.

În ciuda dorinței formulate de arhiduce, n-a fost cu putință să se parcurgă într-o singură etapă distanța dintre padova și trento. E adevărat că soliman s-a străduit cît a putut el de mult, cît de mult l-a putut forța cornacul, care părea că vrea să se răzbune pentru eșecul afacerii care începuse bine, dar se terminase prost, însă elefanții, chiar și cei de patru tone, au și ei limitele lor fizice. Cîtă dreptate a avut intendentul clasificîndu-l ca alergător de fond. La drept vorbind, era mai bine așa. În loc să ajungă la apus, aproape de căderea nopții, au intrat în trento în miezul zilei, cu oameni pe străzi și aplauzele de cuviință. Cerul era în continuare acoperit de ceea ce părea un nor compact, de la un orizont la altul, însă nu ploua. Meteorologii caravanei, care, prin vocație, erau aproape toți cei prezenți, au fost unanimi, Vine zăpada, spuneau, multă zăpadă. La sosirea cortegiul în trento, în piața catedralei sfîntului virgiliu îi aștepta o surpriză. În centrul geometric al pomenitei piețe se ridica statuia unui elefant, cam pe jumătate din mărimea lui naturală,

era, mai bine zis, o construcție de scînduri care păreau încropite în grabă, fără excesive preocupări de exactitate anatomică, deși nu-i lipsea trompa arcuită, nici colții în care fildeșul fusese înlocuit cu un strat de vopsea albă și care probabil voia să-l reprezinte pe soliman, sau nu-l putea reprezenta decît pe el, de vreme ce un alt animal din aceeași specie nu era așteptat pe meleagurile acelea și nu se știe ca altul să fi făcut parte din istoria orașului trento, cel puțin în trecutul recent. Cînd dădu cu ochii de figura elefantului, arhiducele tresări. Se confirmau temerile sale cele mai negre, vestea miracolului ajunsese aici, iar autoritățile religioase ale burgului, care profitaseră destul, material și spiritual, de pe urma conciliului care se ținea între zidurile lor, văzuseră confirmată sanctitatea, s-o numim adiacentă, a orașului trento față de padova și de bazilica sfîntului anton, și astfel se hotărîseră s-o dovedească ridicînd în fața catedralei unde se adunau de ani de zile cardinalii, episcopii și teologii, o structură sumară care înfățișa creatura făcătoare de minuni. Uitîndu-se cu mai mare atenție, arhiducele observă că, pe spinarea elefantului, erau niște ușițe mai mari, un soi de trape care îi aduseră imediat în minte faimosul cal din troia, deși era mai mult decît evident că, în pîntecele statuii, n-ar fi fost destul spațiu nici măcar pentru o escadrilă de infanți, doar dacă n-ar fi fost cumva liliputani, și asta nu se putea, pentru că încă nu exista cuvîntul. Ca să se lămurească, neliniștitul arhiduce îi dădu ordin intendentului să vadă ce naiba căuta acolo acel monstru prost asamblat care îi provoca atîta îngrijorare. Intendentul se duse după vești și se întoarse cu ele. N-aveau de ce să se teamă. Elefantul

fusese construit pentru a sărbători trecerea lui maximilian de austria prin orașul trento, iar cealaltă destinație, pentru că avea într-adevăr una, era de a servi ca suport pentru artificiile care vor irumpe la căderea serii din respectiva carcasă. Arhiducele respiră ușurat, pînă la urmă isprava elefantului nu se bucura în trento de nici o considerație specială, poate numai aceea de a sfîrși transformat în cenușă, căci era mai mult decît probabil că fitilurile focurilor de artificii vor aprinde lemnul, oferind asistenței un final care, mulți ani mai tîrziu, va primi invariabil calificativul de wagnerian. Așa s-a și întîmplat. După o furtună de culori, în care galbenul sodiului, roșul calciului, verdele cuprului, albastrul potasiului, albul magneziului, auriul fierului au făcut minuni, în care stelele, fîntînile arteziene, leneșele candele și cascadele de lumini au țîșnit dinăuntrul elefantului ca dintr-un inepuizabil corn al abundenței, sărbătoarea s-a terminat cu un rug imens de care nu puțini tridentini au profitat ca să-și încălzească mîinile, în timp ce soliman, adăpostit într-un șopron construit special pentru el, venea de hac celui de-al doilea balot de furaj. Încetul cu încetul, rugul se preschimbă în jăratic fierbinte, dar frigul nu-l lăsă în pace, jăraticul deveni rapid cenușă, iar atunci, după încheierea spectacolului principal, arhiducele și arhiducesa se retraseră. Începuse să ningă.

Iată alpii. Da, sînt aici, dar de abia se văd. Ninsoarea cade lent, ca niște fulgi ușori de bumbac, dar această pace este mincinoasă, s-o spună elefantul nostru, care poartă pe spinare, din ce în ce mai vizibilă, o pată de gheață care ar fi trebuit pînă acum să atragă atenția cornacului dacă el n-ar fi de baștină din ținuturi calde, unde acest soi de iarnă nici măcar în imaginație nu se poate concepe. Bineînțeles că bătrîna indie, în partea ei nordică, nu duce lipsă de munți și de zăpezi, dar subhro, acum fritz, n-a avut niciodată mijloacele să călătorească de plăcere și să vadă lumea. Singura lui experiență cu zăpada a avut-o la lisabona la cîteva săptămîni după ce sosise din goa, cînd, într-o noapte rece, a văzut coborînd din cer o pulbere albă ca făina strecurată prin sită, care se topea de cum atingea pămîntul. Nimic așadar care să semene cu vastitatea albă pe care o are acum în fața ochilor cît îi cuprinde privirea. În scurt timp, fulgii ușori de bumbac se preschimbaseră în fulgi mari și grei care, purtați de vînt, plesneau ca niște palme fața cornacului. Cocoțat pe ceafa lui soliman, înfofolit în manta, fritz nu simțea prea mult frigul, dar loviturile permanente, neobosite, peste față, îl nelinișteau ca o amenințare periculoasă. I se spusese că, de la trento la bolzano, era, cum s-ar spune, o plimbărică, vreo zece leghe, ori mai puțin, cît o săritură de

purice adică, dar nu pe vremea asta, cînd ninsoarea parcă are gheare ca să te înșface și să-ți blocheze orice mișcare, chiar și respirația, de parcă n-ar vrea să dea drumul călătorilor imprudenți. S-o spună soliman care, în ciuda forței pe care i-a dat-o natura, se tîrăște cu mare greutate pe pantele abrupte ale drumului. Nu știm ce gîndește, dar, în alpii ăștia, putem fi siguri cel puțin de un lucru, nu e un elefant fericit. Cu excepția momentelor cînd trec cuirasierii, menținîndu-se cu dificultate pe caii lor dîrdîind de frig, jos pe munte, sus pe munte, pentru a supraveghea ordinea caravanei ca să evite dispersările sau devierile ce ar putea aduce moartea celor care s-ar rătăci în aceste ținuturi înghețate, drumul pare că există doar pentru elefant și cornacul lui. Obișnuit de la valladolid cu proximitatea caleștii arhiducilor, cornacul se miră că n-o vede în față, despre elefant nu vom îndrăzni să vorbim pentru că, așa cum am spus înainte, nu știm ce gîndește. Caleașca arhiducală e pe aici pe undeva, dar nu se zărește nici o urmă, iar de la carul cu furaje, care ar trebui să vină în spate, nici o veste. Cornacul privi într-acolo, să vadă dacă are dreptate, și, datorită acestei priviri providențiale, observă, în sfîrșit, stratul de gheață care acoperea spinarea lui soliman. Deși nu știa nimic despre sporturile de iarnă, avea impresia că gheața e destul de subțire, cu un aspect sfărîmicios, probabil datorită căldurii trupului animalului, care n-o va lăsa să se întărească complet. Ar putea fi și mai rău, își spuse. Oricum, trebuia să elimine gheața, înainte să se agraveze lucrurile. Cu o mie de precauții, ca să nu alunece, cornacul se tîrî pe spinarea elefantului

pînă la intrusa placă de gheață, care nu era nici atît de subțire, nici atît de sfîrmicioasă cît i se păruse înainte. În gheață să n-ai niciodată încredere, e primul lucru care trebuie neapărat învățat. Pășind pe o mare înghețată de frig, alții pot crede că sîntem în stare să umblăm pe ape, dar e o falsă iluzie, la fel de falsă cum a fost miracolul lui soliman la ușa bazilicii sfîntului anton, deodată gheața o ia la vale și nu mai știi ce se poate întîmpla. Problema pe care fritz o are acum de rezolvat este lipsa unui instrument capabil să desprindă blestemata de gheață de pe pielea elefantului, ar fi ideală o spatulă cu lamă subțire și vîrful rotund, de exemplu, dar spatule din astea nu se găsesc pe aici, dacă pe vremea aceea le fabrica cineva. Singura soluție, vasăzică, este să-și ascută unghiile, și n-o spunem în sens figurat. Cornacului îi amorțiseră degetele de frig cînd își dădu seama care era nodul gordian al problemei, perii groși și duri ai elefantului se aliaseră pur și simplu cu gheața, fiecare progres cerînd o bătălie dură, căci, neavînd spatulă pentru a dezlipi gheața de pe piele, n-avea nici foarfece pentru a tăia încîlceala de peri. Desprinderea firelor de păr, unul cîte unul, era o treabă care se dovedi curînd peste posibilitățile fizice și mentale ale lui fritz, nevoit, pînă la urmă, să renunțe înainte de a deveni el însuși o lamentabilă statuie de zăpadă căreia nu i-ar mai lipsi decît o pipă în gură și un morcov în loc de nas. Aceiași peri care fuseseră sursa unui promițător negoț, curmat imediat de scrupulele morale ale arhiducelui, erau acum cauza unui fiasco ale cărui consecințe asupra sănătății elefantului abia urmau să se vadă. Ca și cum asta nu era de

ajuns, altă urgență apăruse în ultimele minute. Derutat de deplasarea greutății familiare a cornacului de pe ceafă pe crupă, elefantul dădea semne clare de dezorientare de parcă își pierduse direcția și nu mai știa încotro s-o apuce. Fritz n-avea ce face decît să se tîrască repede înapoi, la locul lui obișnuit, și să pună mîna pe frîie. Cît privește placa de gheață rămasă pe spinare, să ne rugăm zeului elefanților să ne ferească de alte rele și mai mari. Dacă ar fi pe aici un copac cu o creangă destul de solidă la trei metri înălțime și rezonabil de paralelă cu solul, soliman însuși ar încerca să scape de incomoda și probabil periculoasa mantie de gheață, ar ajunge să se frece de ea așa cum dictează tradiția imemorială a elefanților care se freacă de trunchiurile de copaci cînd au cîte o mîncărime insuportabilă. Acum cînd ninsoarea e și mai deasă, și asta nu înseamnă că un lucru ar fi consecința celuilalt, drumul devenise și mai abrupt, de parcă ar fi obosit să se tîrască pe pămînt și ar fi vrut să urce la cer, chiar și numai pînă la unul dintre nivelurile lui inferioare. La fel, aripile de colibri nu pot visa la puternica bătaie din aripi a albatrosului împotriva vîntului violent, nici la maiestuoasa unduire a acvilei aurii pe deasupra văilor. Fiecare face ce știe din născare, însă întotdeauna trebuie să ținem seama că ne pot apărea în cale excepții importante, cum este cazul lui soliman, care nu s-a născut pentru așa ceva, dar căruia nu i-a rămas decît să inventeze pe cont propriu un mod de a compensa înclinarea terenului, precum manevra de a-și întinde trompa în față, ceea ce îi dă aerul inconfundabil al unui războinic pornit la atac, pe care-l așteaptă moartea

sau gloria. Și totul, împrejur, e numai zăpadă și solitudine. Acest alb, s-o spună cei care cunosc regiunea, ascunde un peisaj de o extraordinară frumusețe. Dar nimeni n-o va spune, iar noi, care sîntem de față, mai puțin ca oricine. Zăpada a devorat văile, a ascuns vegetația, dacă pe aici sînt case locuite, abia se zăresc, un fir de fum ieșind pe coș este singurul semn de viață, cineva dinăuntru a apropiat focul de așchiile de lemn umed și așteaptă, cu ușa practic blocată de troiene, ajutorul unui saint-bernard cu butelca de coniac la gît. Aproape fără să se bage de seamă, panta se terminase, soliman putea să-și normalizeze acum respirația, să reducă la un calm pas de plimbare cumplitul efort pe care îl făcuse, pe deasupra cu un cornac aninat de ceafă și o placă de gheață apăsîndu-i spinarea. Perdeaua de ninsoare se rărise puțin, lăsînd să se distingă cît de cît trei sau patru sute de metri de drum, de parcă lumea s-ar fi hotărît, în sfîrșit, să-și recupereze normalitatea meteorologică pierdută. Poate că asta era, într-adevăr, intenția lumii, dar ceva anormal trebuie să se fi întîmplat pentru ca acolo să se adune o grămadă de oameni, de cai și de care, de parcă ar fi descoperit un loc bun de făcut un picnic. Fritz îl grăbi pe soliman și curînd văzu că dăduse peste ai lui, era caravana, ceea ce, de altfel, nu cerea prea multă perspicacitate, căci, așa cum știm, arhiducele de austria e unul singur și se află aici. Coborî de pe elefant și-l întrebă pe primul om întîlnit în cale, Ce s-a întîmplat, primind un răspuns prompt, S-a rupt osia din față de la caleașca arhiducelui, Ce ghinion, exclamă cornacul, Tîmplarul de calești și ajutoarele lui s-au

apucat să pună altă osie, într-un ceas vom fi gata să ne continuăm drumul, Și unde o țineau, Unde țineau ce, Cealaltă osie, Te-oi fi pricepînd tu la elefanți, dar nu ți-a dat prin minte că nu riscă nimeni o astfel de călătorie fără piese de schimb, Dar altețele lor, au pățit ceva în accident, N-au pățit nimic, au tras doar o spaimă zdravănă pentru că trăsura s-a lăsat pe o parte, Unde sînt acum, S-au adăpostit în altă caleașcă, mai în față, O să se întunece în curînd, Cu atîta zăpadă, pe drum e tot timpul lumină, nu se poate rătăci nimeni, spuse sergentul cuirasierilor, care era interlocutorul. Și avea dreptate, chiar acum se apropie carul care transporta baloturile de furaj, și vine la țanc fiindcă soliman, după ce-și tîrîse cele patru tone pînă sus, pe munte, avea mare nevoie să-și refacă puterile. Cît ai zice amin, fritz a desfăcut două baloturi chiar acolo pe loc, și al doilea amin, dacă a fost, l-a găsit pe elefant înfulecîndu-și lacom merindele. În spatele carului, se iviră cuirasierii care închideau caravana și cu ei restul echipajului, înghețați pînă în măduva oaselor și obosiți de teribilul efort, făcut leghe după leghe, dar fericiți de a se reintegra în colectivitatea călătoare. La drept vorbind, accidentul suferit de caleașca arhiducală nu putea fi decît o lucrătură a divinei providențe. Așa cum ne învață înțelepciunea populară, niciodată îndeajuns lăudată, și așa cum, din nou, s-a demonstrat, dumnezeu scrie drept cu linii strîmbe, de fapt, acestea sînt preferatele lui. Cînd înlocuirea osiei a fost terminată și s-a dovedit soliditatea reparației, arhiducii s-au întors la confortul caleștii, iar caravana, regrupată acum, a pornit iar la drum, după ce membrii ei, atît

militarii cît și neica nimeni, au primit ordine absolut categorice de a-i menține cu orice preț coeziunea fizică, pentru a nu cădea din nou în lamentabila dispersare anterioară, care numai datorită norocului nu avusese cele mai funeste consecințe. Noaptea tîrziu, caravana intră în bolzano.

A doua zi, caravana a dormit pînă tîrziu, arhiducii în casa unei familii nobile din burg, restul împrăștiați în micul oraș bolzano, unii aici, alții dincolo, caii cuirasaților distribuiți în grajdurile care mai aveau încă locuri disponibile, iar oamenii încartiruiți în casele particulare, somnul în aer liber nu ispitea pe nimeni, nici măcar nu era posibil, doar dacă lumea ar mai fi avut destule forțe să-și petreacă restul nopții măturînd zăpada. Cel mai greu a fost să-i găsească un adăpost lui soliman. După multe căutări, s-a descoperit un șopron, care nu era decît atît, fără pereți laterali, neoferind mai multă protecție decît dacă ar fi dormit à la belle étoile, expresie lirică pe care o au francezii pentru a zice sub cerul liber, expresie, de astă dată portugheză, la fel de improprie pentru că presupune statul afară, în umezeala din portugalia, în rouă, într-o ceață udă, fleacuri meteorologice dacă le comparăm cu viscolul din alpi care ar justifica denumirea de mantie albă și strălucitoare, un culcuș posibil mortal. Au fost lăsate acolo nu mai puțin de trei baloturi de furaj pentru satisfacerea poftelor lui soliman, fie imediate, fie nocturne, la fel de dependent de ele ca orice ființă omenească. Cît despre cornac, a avut norocul de a beneficia, la distribuirea locuințelor, de o mizericordioasă rogojină

pe jos și de o nu mai puțin mizericordioasă pătură, a cărei putere calorică a amplificat-o întinzînd pe deasupra mantaua, deși era încă umedă. În odaia primitoarei familii erau trei paturi, unul pentru tată și mamă, altul pentru cei trei fii, cu vîrste între nouă și paisprezece ani, și al treilea pentru bunica septuagenară și două servitoare. Singura plată care i s-a cerut lui fritz a fost să le spună niște povești cu elefanți, la care cornacul a consimțit cu plăcere, începînd cu piesa sa de rezistență, adică nașterea lui ganeșa, și terminînd cu recenta, și după părerea lui, eroica ascensiune a alpilor pe care credem că am descris-o suficient. Atunci tatăl spuse, din pat, în timp ce se auzea sforăitul femeii, că prin aceleași locuri din alpi, aproximativ, după istorii foarte vechi și legendele ulterioare, umblaseră de asemenea, după ce traversaseră pirineii, faimosul general cartaginez hanibal și armata lui de bărbați și elefanți africani care atîtea necazuri aveau să le aducă soldaților din roma, deși, după versiunea modernă, nu era vorba de elefanții africani, cu urechile mari și dimensiuni enorme, ci de așa numiții elefanți de pădure, puțin mai mari decît caii. Alea erau viscole adevărate, adăugă, și pe atunci nu exista nici un drum, Am impresia că romanii nu-ți prea sînt pe plac, insinuă fritz, Adevărul e că noi, cei de aici, sîntem mai mult austrieci decît italieni, în germană orașul nostru se numește bozen, Mie îmi place bolzano, spuse cornacul, îmi sună mai bine în urechi, Poate pentru că ești portughez, Că am venit din portugalia nu mă face să fiu portughez, Atunci de unde e domnia ta, dacă pot îndrăzni să întreb, M-am născut în india și sînt cornac, Cornac, Da, domnule, cornac e numele care

se dă celor care conduc elefanții, În acest caz, și generalul cartaginez trebuie să fi avut cornaci în armata lui, N-ar fi putut să ducă nicăieri elefanții dacă n-ar fi avut pe nimeni să-i îndrume, I-a dus la război, La războiul oamenilor, La drept vorbind, altele nu sînt. Omul era filozof.

La mijlocul dimineții, cu forțele refăcute și cu stomacul mai mult sau mai puțin plin, fritz mulțumi pentru ospitalitate și merse să vadă dacă mai avea un elefant de îngrijit. Visase că soliman ieșise din bolzano în liniștea nopții și pornise să colinde munții și văile dimprejur, cuprins de un soi de beție care nu putea fi decît efectul zăpezii, cu toate că bibliografia cunoscută asupra acestui subiect, dacă exceptăm dezastrele războiului lui hanibal în alpi, s-a limitat, în ultima vreme, să înregistreze, cu o plictisitoare monotonie, picioarele și brațele rupte ale iubitorilor de schi. Bune vremuri mai erau acelea cînd un om cădea de pe vîrful unui munte ca să se facă zob, o mie de metri mai jos, pe fundul unui văi pline ochi de coaste, tibii și cranii ale altor aventurieri la fel de ghinioniști. Aia, da, viață. În piață se adunaseră deja cîțiva cuirasieri, unii călare, alții nu, iar cei care lipseau începeau să apară. Ningea, dar nu prea mult. Fidel obiceiurilor sale de curios de voie, de nevoie, de vreme ce nimeni nu-l informa la prima mînă, se duse să-l întrebe pe sergent care erau noutățile. Abia apucă să spună un politicos bună ziua, că militarul, știind dinainte ce voia, îi comunică veștile, mergem la bressanone, sau brixen, cum spunem în germană, azi drumul e scurt, nici zece leghe. După o pauză menită să creeze așteptări, sergentul adăugă, Se pare că, în brixen, vom avea cîteva zile de odihnă, că mare

nevoie avem, În ce mă privește, soliman abia își mai mișcă picioarele, asta nu e o climă pentru el, ferească sfîntul să facă vreo pneumonie, și apoi vreau să văd ce-o să facă alteța sa cu oasele sărmanului animal, Se vor rezolva toate, spuse sergentul, pînă acum lucrurile n-au mers prea rău. Fritz n-avu ce face decît să încuviințeze și se duse după elefant. Îl găsi în hambar, în aparență liniștit, cornacului, încă sub impresia incomodului său vis, i se păru că se preface, ca și cum, într-adevăr, ieșise din bolzano la miezul nopții ca să se joace printre zăpezi, poate chiar pe culmile cele mai înalte, unde se spune că zăpezile sînt eterne. Pe jos nu mai era nici urmă din furajul pe care i-l lăsaseră, nici măcar un pai de sămînță, putea cel puțin să spere că animalul nu va începe să se văicărească de foame cum fac copiii mici, deși, lucru știut în general de puțină lume, și el, elefantul, e un soi de copil, dacă nu prin fizic, cel puțin prin intelectul lui imperfect. De fapt, nu știm ce gîndesc elefanții, dar nu știm nici ce gîndește un copil, în afara lucrurilor pe care vrea să ni le împărtășească, așadar, nimic în care ne-am putea încrede. Fritz făcu semn că voia să urce, iar elefantul, grăbit, părînd că vrea să fie iertat de niscaiva poznă, îi oferi colții ca sprijin pentru picior, parcă erau o scăriță de șa, și îi cuprinse mijlocul cu trompa, ca într-o îmbrățișare. Cu un singur impuls îl ridică pe greabăn, unde îl așeză confortabil. Fritz se uită în spate și, împotriva așteptărilor, nu mai văzu nici urmă de gheață pe spinarea elefantului. Aici era un mister pe care, probabil, nu-i va fi dat să-l descifreze. Ori elefanții, oricare dintre ei, și acesta în particular, dispun de un sistem de autoreglare termică în mod accidental

capabil, după necesara concentrare mentală, să topească un strat de gheață de o grosime respectabilă, ori exercițiul urcușurilor și coborîșurilor de pe munte în marș accelerat făcuse ca numita gheață să se desprindă de pe piele în ciuda labirinticei încîlceli de peri care îl costase pe fritz atîta muncă. Anumite mistere ale naturii par, la prima vedere, impenetrabile și prudența poate recomanda să le lăsăm așa, ca nu cumva o cunoaștere căpătată pe nepregătite să ne facă mai mult rău decît bine. Gîndiți-vă, de exemplu, la consecințele faptului că adam a mîncat în paradis ceea ce părea un măr obișnuit. Poate că fructul popriu-zis a fost creația delicioasă a lui dumnezeu, deși unii afirmă că n-a fost măr, ci o felie de pepene verde, totuși semințele, în ambele cazuri, au fost puse acolo de diavol. Și negre pe deasupra.

Caleașca arhiducilor e pregătită, așteptîndu-și nobilii, iluștrii, măreții pasageri. Fritz își îndreaptă elefantul spre locul care îi este rezervat în cortegiu, adică în spatele calești, dar la o distanță prudentă, ca să nu-l supere pe arhiduce vecinătatea cu un pungaș, care, fără a fi ajuns la exagerarea clasică de a vinde pisică pe post de iepure, i-a păcălit totuși pe bieții chei, printre care și pe unii dintre cei mai curajoși cuirasieri, cu promisiunea unei coame la fel de bogate ca aceea a miticului și nefericitului samson. A fost o precauție inutilă pentru că arhiducele pur și simplu n-a privit în direcția lui, din cîte se pare avea altele pe cap, dorea să ajungă la bressanone pe lumină și erau deja în întîrziere. Își trimise aghiotantul de cîmp să-i transmită ordinele capului caravanei, care se puteau rezuma în trei cuvinte, practic sinonime, rapiditate, viteză, iuțeală,

exceptînd întotdeauna, desigur, întîrzierile produse de ninsoarea care începuse să cadă cu mai multă putere, precum și starea drumurilor, de obicei proaste, iar acum mizerabile. Sînt numai zece leghe, informase amabilul sergent, dacă, după socotelile actuale, zece leghe sînt cincizeci de mii de metri, sau vreo cîteva zeci de mii de pași din cei vechi, și, din această pricină, socotelile sînt socoteli, n-ai ce face, oamenii și animalele care au pornit într-o nouă etapă a anevoioasei lor călătorii vor avea mult de suferit, mai ales aceia cărora le-a lipsit protecția unui acoperiș, adică aproape toți. Ce frumoasă e ninsoarea văzută pe geam, spuse ingenuu arhiducesa maria arhiducelui maximilian, soțul ei, dar afară, cu ochii orbiți de viscol și cizmele mustind de apă, cu degerăturile de pe mîini și picioare frigînd ca un foc din infern, e cazul să întrebăm cerurile cu ce i-am greșit ca să meritățm o astfel de pedeapsă. Așa cum a scris poetul, degeaba fac pinii semne, cerul nu le răspunde. Nu le răspunde nici oamenilor, deși aceștia, în marea lor majoritate, știu din copilărie rugăciunile exacte, problema e să vorbești o limbă pe care dumnezeu să fie în stare s-o înțeleagă. Și frigul, cînd se naște, e pentru toată lumea, se zice, dar nu toți îl simt în spinare cu aceeași intensitate. Diferența este că unii călătoresc într-o caleașcă tapițată cu blănuri și pături cu termostat, iar alții umblă pe jos sub biciuirea ninsorii ori cu picioarele prinse în scărițele înghețate care strîng ca o menghine. A ajutat însă informația pe care sergentul i-a dat-o lui fritz privind eventualitatea unei odihne mai îndelungate în bressanone și care se răspîndise ca o briză de primăvară în toată caravana, dar, pe dată, pesimiștii, unul cîte unul și

cu toții împreună, le amintiră uitucilor de primejdiile trecătorii isarco, ca să nu pomenim deocamdată de cealaltă, mai încolo, pe teritoriu deja austriac, numită brenner, care e și mai rea. Dacă hanibal ar fi îndrăznit s-o ia pe acolo, probabil n-ar fi trebuit să așteptăm bătălia de la zama pentru a asista, în cinematograful de cartier, la ultima și definitiva înfrîngere a armatei cartagineze de către scipio, africanul, lung metraj cu romani produs de fiul cel mare al lui benito, vittorio mussolini. De astă dată, pe marele hanibal nu l-au ajutat elefanții.

Cocoțat pe ceafa lui soliman, primind în plin peste față șfichiuirile ninsorii, ridicată neîncetat de vînt, fritz nu este în starea cea mai bună pentru a elabora și dezvolta gînduri elevate. Chiar și așa, își frămîntă mintea ca să descopere cum ar putea să-și amelioreze relațiile cu arhiducele, care nu-i refuză numai cuvîntul, ci și privirea. În valladolid lucrurile începuseră bine, dar soliman, cu pîntecăraia lui pe drumul spre rosas, provocase daune serioase nobilei cauze a armonizării unor clase sociale atît de îndepărtate una de alta, precum cea a cornacilor și cea a arhiducilor. Cu bunăvoință, totul putea fi uitat, dar delictul său, al lui subhro sau fritz, sau cine naiba o mai fi și el, delirul care l-a făcut să vrea să se îmbogățească prin mijloace ilicite și moralmente reprobabile, a pus capăt oricărei speranțe de refacere a stimei aproape fraterne care, într-o clipă magică, îl apropiase pe viitorul împărat al austriei de umilul conducător de elefanți. Au dreptate scepticii cînd afirmă că istoria omenirii este o interminabilă succesiune de ocazii pierdute. Din fericire, grație inepuizabilei generozități a imaginației, noi suplinim absențele, umplînd lacunele

cît de bine putem, deschizînd pasaje în fundături fără ieșire și care fără ieșire vor continua să fie, inventînd chei ca să deschidem uși orfane de broaște sau care nu le-au avut niciodată. Asta face fritz în acest moment în timp ce soliman, ridicîndu-și labele grele cu dificultate, unu, doi, unu, doi, calcă pe zăpada care continuă să se acumuleze pe drum, în timp ce apa pură din care e făcută se preface insidios în cea mai alunecoasă gheață. Copleșit de amărăciune, fritz se gîndește că numai un act de eroism ar mai putea să aducă înapoi bunăvoința arhiducelui, dar oricît își scormonește mințile, nu găsește nimic suficient de grandios pentru a atrage, cel puțin o secundă, o privire complezentă din partea alteței sale. Atunci își închipuie că osia caleștii de ceremonie, dacă s-a rupt o dată, s-a mai rupt încă o dată, și atunci, deschizîndu-se ușa din pricina dezechilibrului subit, prin ea a căzut arhiducesa care, alunecînd pe multiplele ei fuste pe o pantă nu foarte abruptă, n-a reușit să se oprească decît pe fundul rîpei, din fericire nevătămată. Sosise momentul cornacului fritz. Cu o atingere energică a bastonului care ține loc de volan, îl conduse pe soliman pînă la marginea prăpastiei și îl făcu să coboare cu pași fermi și siguri pînă în locul unde se afla, pe jumătate amețită, fiica lui carol quintul. Cîțiva cuirasieri se pregăteau să coboare și ei, dar arhiducele i-a oprit, Lăsați-l, să vedem cum se descurcă. Nici nu terminase bine fraza că arhiducesa, ridicată de trompa elefantului, era așezată între picioarele lui fritz, într-o proximitate corporală care, în alte circumstanțe, ar fi provocat un scandal monstru. Dacă era regina portugaliei, puteam fi siguri că ar fi urmat o confesiune. Deasupra, cuirasierii și

restul oamenilor din suită aplaudau cu entuziasm eroica salvare, în timp ce elefantul, care părea conștient de isprava făcută, urca la pas, cu o înnoită fermitate, pe povîrniș. Ajunși pe drum, arhiducele își strînse soția în brațe și, ridicînd capul ca să-l privească în față pe cornac, spuse în castiliană, Muy bien, fritz, gracias. Sufletul lui fritz ar fi plesnit pe loc de fericire, presupunînd că acest fenomen s-ar putea întîmpla în ceva care e și mai inefabil decît spiritul, dacă tot ce am descris aici n-ar fi fost altceva decît fructul bolnav al unei imaginații vinovate. Realitatea îl arăta așa cum era, încovoiat peste elefant, aproape invizibil în ninsoare, dezolata imagine a unui învingător învins, demonstrîndu-se, din nou, de ce capitoliul se află lîngă stînca tarpeia, aici încoronîndu-te cu lauri și dincolo împingîndu-te în hăul unde, odată risipită gloria și pierdută onoarea, îți vei lăsa oasele mizere. Osia cerești nu s-a rupt, arhiducesa dormitează în pace pe umărul soțului, fără a bănui că a salvat-o un elefant și că un cornac venit din portugalia a fost instrumentul providenței divine. În ciuda criticilor care i se tot aduc, lumea descoperă în fiecare zi moduri de a funcționa tant bien que mal, să ni se permită acest mic omagiu la adresa culturii franceze, ca dovadă că, dacă lucrurile bune nu se întîmplă de la sine în realitate, libera imaginație va da un ajutor la compoziția echilibrată a tabloului. Cornacul n-a salvat-o pe arhiducesă, e adevărat, dar ar fi putut s-o facă, și asta e tot ce contează. Deși lăsat pradă solitudinii și mușcăturilor gerului și zăpezii, fritz, grație anumitor credințe fataliste pe care avusese timp să le interiorizeze, adică să le bage în cap la lisabona, crede că, dacă pe tablele destinului

e prevăzut că arhiducele se va împăca cu el, clipa aceea va veni cu siguranţă. Cu această confortabilă certitudine, se abandonează legănatului paşilor lui soliman, singur în peisaj pentru că, odată mai mult, din pricina ninsorii care continuă să cadă, caleaşca nu se mai vede. Vizibilitatea redusă te mai lasă încă să vezi unde îţi pui picioarele, dar nu încotro te vor duce. Cu toate acestea, orografia se modificase, mai întîi discret, uşor, aproape ca o pură ondulare, acum cu o violenţă care te punea pe gînduri, munţii părînd că au început un proces apocaliptic de fracturare în progresie geometrică. Douăzeci de leghe fuseseră de ajuns pentru a trece de la contraforturile rotunjite, care erau ca nişte false coline, la agitaţia tumultuoasă a maselor stîncoase, sfîşiate de defileuri, înălţîndu-se spre pisçuri care escaladau cerul de unde, din cînd în cînd, se precipitau la vale avalanşe rapide care configurau noi peisaje şi noi pîrtii spre deliciul viitorilor iubitori de schi. Se pare că ne apropiem de pasul isarco, pe care austriecii insistă să-l numească eisack. Pînă acolo mai e cel puţin o oră de mers, dar o providenţială rarefiere a densei perdele de ninsoare lăsă să se vadă în depărtare, pentru un scurt moment, o spărtură verticală în coasta muntelui. Isarco, spuse cornacul. Aşa era. E greu de înţeles de ce s-a hotărît arhiducele maximilan să călătorească înapoi, la viena, în acest anotimp, dar aşa e înregistrat de istorie, ca un fapt incontestabil şi documentat, garantat de istorici şi confirmat de romancier, căruia îi vor trebui iertate anumite libertăţi în numele, nu numai al dreptului său la invenţie, ci şi al necesităţii de a umple golurile pentru a nu se pierde de tot sacra coerenţă a relatării. În fond,

trebuie să recunoaștem că istoria este nu numai selectivă, ci și discriminatorie, nu culege din viață decît ceea ce o interesează ca material socialmente considerat istoric și disprețuiește tot restul, exact acele lucruri unde ar putea fi găsită, cine știe, adevărata explicație a faptelor, a lucrurilor, a curvei de realitate. Adevăr vă spun vouă și adevăr vă voi spune că e mai bine să fii romancier, născocitor de ficțiuni, mincinos. Sau cornac, în ciuda dezmățatelor fantezii spre care, din pricina originii sau a profesiunii lor, par amîndoi să fie înclinați. Deși fritz nu poate face altceva decît să se lase purtat de soliman, trebuie să recunoaștem că edificatoarea istorie pe care o povestim n-ar fi la fel dacă altul ar fi ghidul elefantului. Pînă acum, fritz a fost un personaj decisiv în toate momentele relatării, a celor dramatice și a celor comice, riscînd chiar ridicolul ori de cîte ori s-a considerat potrivit pentru condimentarea narațiunii, sau cînd era recomandabil din punct de vedere tactic, ascunzîndu-și umilințele fără să ridice glasul, fără să-și schimbe expresia chipului, atent să nu lase să se întrevadă că, dacă n-ar fi el, n-ar avea cine să ducă scrisoarea la destinație sau elefantul la viena. Aceste observații poate vor fi considerate inutile de cititorii mai interesați de dinamica textului decît de manifestările pretins solidare, și, într-un anume sens, ecumenice, dar fritz, așa cum am văzut, destul de descurajat de ultimele dezastre, avea nevoie să-i pună cineva o mînă prietenoasă pe umăr, și numai atît am făcut, i-am pus mîna pe umăr. Cînd creierul bate cîmpii, cînd ne poartă pe aripile visării, nu mai remarcăm distanțele parcurse, mai ales cînd picioarele care ne duc nu sînt ale noastre. Neglijînd cîte un fulg

vagabond care se rătăcise pe drum, se poate spune că nu mai ninge. Cărarea îngustă pe care o avem în față este faimosul pas isarco. De o parte și de alta, practic pe verticală, pereții defileului par gata să se prăvălească peste drum. Inima lui fritz se strînse de frică, un frig diferit de tot ceea ce cunoscuse pînă acum i se strecură în oase. Era singur, înconjurat de o cumplită amenințare, ordinele arhiducelui, acele ordine imperative care cereau caravanei să se mențină unită și în ordine ca unică garanție a siguranței ei, așa cum fac alpiniștii care se leagă cu corzi unii de alții, fuseseră pur și simplu ignorate. Un proverb, dacă poate fi numit astfel, și care e la fel de portughez, ca și indian sau universal, rezumă în mod elegant și elocvent situații ca aceasta, cînd îți recomandă să faci ce-ți spun, dar nu ce fac. Așa a procedat arhiducele, ordonase, Rămîneți împreună, dar cînd s-a ivit ocazia, în loc să aștepte, așa cum era de datoria lui, elefantul și cornacul care îi călcau pe urme, fiind, în plus, proprietarul unuia și patronul celuilalt, dăduse, în sens figurat, bir cu fugiții și adio și n-am cuvinte, spre ieșirea din primejdiosul defileu înainte să fie prea tîrziu și să-i cadă cerul în cap. Să ne închipuim acum că avangarda cuirasierilor pătrunsese în defileu și rămăsese acolo în așteptarea celorlalți, să ne închipuim, de asemenea, că rămîneau pe loc și cei care soseau, arhiducele și arhiducesa lui, elefantul soliman și cornacul fritz, carul cu furaje, în fine, restul cuirasierilor care încheiau cortegiul, plus căruțele intermediare, încărcate cu lăzi, cufere și sipete, și mulțimea de servitori, cu toții reuniți fratern, așteptînd muntele să se prăbușească sau o avalanșă cum nu s-a mai văzut să-i îngroape pe toți, astupînd defileul pînă

la primăvară. Egoismul, considerat în general una dintre atitudinile cele mai negative și mai reprobabile ale speciei umane, poate avea rezultate bune în anumite circumstanțe. Salvîndu-ne prețioasa piele, scăpînd rapid din capcana mortală care putea deveni pasul isarco, le-am salvat și pielea tovarășilor de călătorie, care, atunci cînd le-a venit rîndul să-l traverseze, și-au putut continua drumul fără să fie împiedicați de blocaje inoportune de trafic, concluzia este așadar clară, fiecare pentru sine ca să ne salvăm cu toții. Cine ar fi crezut că morala nu e întotdeauna ceea ce pare și că poate exista o morală cu atît mai eficientă cu cît își este sieși mai contrară. În fața acestor cristaline evidențe și stimulat de impactul subit, cam la trei sute de metri în spatele său, a unui morman de zăpadă care, fără a aspira la numele de avalanșă, a fost mai mult decît suficient pentru o spaimă soră cu moartea, fritz îi făcu un semn lui soliman să grăbească pasul, hai, hai. Elefantului i se păru prea puțin. Mai degrabă decît un simplu mers la pas, o situație atît de primejdioasă cerea un trap sau chiar un galop care să-l pună rapid la adăpost de amenințările isarcului. Reacționă de aceea rapid, la fel de rapid ca sfîntul anton cînd a folosit cea de-a patra dimensiune pentru a-și salva, la lisabona, tatăl de la spînzurătoare. Mai grav este că soliman își supraestimase forțele. Gîfîind, la cîțiva metri după ce lăsase în urmă gura defileului, alunecă pe picioarele din față, căzînd în genunchi pe pămînt. Cornacul a avut, totuși, noroc. În mod normal, șocul l-ar fi proiectat cu violență în fața capului nefericitului animal, dumnezeu știe cu ce consecințe

nefaste, dar atît de celebrata memorie de elefant i-a adus aminte lui soliman ce se întîmplase cu preotul de sat care voise să-l exorcizeze, cînd, în ultima secundă, în clipa de pe urmă, reușise să amortizeze lovitura, poate mortală, pe care i-o dăduse. Deosebirea față de cazul de față a fost că soliman a reușit să recurgă la puțina energie rămasă pentru a-și reduce viteza căderii, lăsîndu-se pe genunchi ușor ca un fulg de zăpadă. Cum o fi reușit, nu se știe, și nu e o întrebare pe care să i-o poți pune. La fel ca scamatorii, elefanții își au secretele lor. Între vorbă și tăcere, elefantul va prefera întotdeauna să tacă, de aceea i-a crescut atît de mult trompa care, nu numai că transportă trunchiuri de copaci și îi servește ca ascensor cornacului, ci are și avantajul de a reprezenta un obstacol serios pentru orice locvacitate necontrolată. Cu grijă, fritz îi dădu de înțeles lui soliman că era momentul să facă un mic efort și să se ridice. Nu i-a ordonat, n-a recurs la variatul său repertoriu de lovituri de baston, unele mai agresive decît altele, a făcut numai o sugestie, lucru care demonstrează din nou că respectul față de sentimentele celuilalt este cea mai bună cale spre o viață prosperă și fericită de relații și de afecte. Era deosebirea dintre un categoric Scoală-te și un dubitativ Ce-ar fi să te scoli. Unii chiar pretind că a doua frază, nu prima, a fost aceea pe care, într-adevăr, a pronunțat-o isus, dovadă dovedită că învierea a depins, de fapt, de libera voință a lui lazăr și nu de puterile miraculoase, oricît ar fi fost ele de sublime, ale nazariteanului. Lazăr a înviat pentru că i s-a vorbit cu amabilitate, e foarte simplu. Metoda dă

în continuare rezultate, s-a văzut asta cînd soliman, sprijinindu-se mai întîi pe piciorul drept, apoi pe cel stîng, l-a readus pe fritz la siguranța relativă a unei verticalități oscilante, el care, pînă în acest moment, nu se putuse prevala decît de tăria unor fire de păr de pe ceafa elefantului ca să nu se trezească azvîrlit pe jos. Iată-l pe soliman ferm pe cele patru picioare, iată-l însuflețit subit de apariția carului cu furaj care, depășînd, după o aprigă luptă a celor două atelaje de boi, mormanul de zăpadă pomenit mai devreme, avansa sprinten spre ieșirea din defileu și spre voracele apetit al elefantului. Sufletul lui care aproape își pierduse puterea era acum răsplătit pentru vitejia cu care-și readusese singur la viață trupul stors de vlagă, nemaivrînd parcă să se ridice, niciodată, în mijlocului crudului peisaj imaculat. Au pus masa pe loc și, în timp ce fritz și bouarul își sărbătoreau salvarea cu cîteva sorbituri de rachiu, proprietatea omului cu boii, soliman devora balot după balot cu un entuziasm înduioșător. Nu mai lipsea decît să răsară floricelele din zăpadă și păsările primăverii să vină să-și cînte în tirol dulcile lor cîntecele. Dar nu poți avea totul. E deja mare lucru că fritz și boarul, punîndu-și laolaltă respectivele inteligențe, au găsit soluția pentru îngrijorătoarea tendință de separare a diverselor componente ale caravanei, de parcă n-ar fi avut nimic de-a face unele cu celelalte. Era o soluție, să spunem, parcelară, dar, fără îndoială, precursoarea unui mod diferit de a aborda problemele, și anume, chiar dacă scopul meu este să-mi servesc propriile interese, întotdeauna se cuvine să țin seama și de ceilalți. Într-un cuvînt, soluții integrate. De azi înainte, boii și elefantul vor călători

obligatoriu împreună, carul cu furaje în față, elefantul, ținîndu-se, cum s-ar spune, după mirosul de fîn, în urmă. Oricît de logic și de rațional se prezintă acest grup restrîns, fapt pe care nimeni nu va îndrăzni să-l nege, nimic din ce s-a reușit aici, datorită deliberatei voințe de a ajunge la un acord, nu va fi aplicabil, asta ar mai lipsi, arhiducilor, a căror caleașcă e deja cu mult înainte, poate chiar a ajuns la bressanone. Dacă au ajuns, sîntem autorizați să anunțăm că soliman se va bucura de o bine meritată odihnă de două săptămîni în această cunoscută stațiune turistică, într-un han cu numele am hohen feld, care înseamnă ținut abrupt, nici mai mult nici mai puțin. E firesc să ni se pară straniu că un han care se află pe un teritoriu încă italian are un nume german, dar este explicabil dacă ne amintim că majoritate oaspeților care vin aici sînt austrieci și germani cărora le place să se simtă ca acasă. Motive asemănătoare vor face într-o zi ca, în algarve, așa cum cineva va avea grijă să scrie, orice plajă care se respectă, nu e plajă, ci beach, orice pescar fisherman, că-i convine sau nu, și dacă de sate turistice e vorba, în loc de sate pur și simplu, aflați că e mai modern să spunem holiday's village, sau village de vacances, sau ferienorte. Culmea e că nu avem nume pentru magazinul de modă, pentru că el este, într-un soi de portugheză adoptivă, boutique, și, obligatoriu, fashion shop în engleză, mai rar modes în franceză, și modegeschäft în germană. Un magazin de pantofi se prezintă ca shoes, și să nu mai vorbim despre asta. Iar dacă turistul ar lua la puricat numele de baruri și de cluburi, cînd va ajunge la sines, ar mai fi încă la primele litere ale alfabetului. Algarve e atît de

dispreţuit în rînduiala lusitană, încît se poate spune, în aceste timpuri cînd coboară civilizaţii peste barbari, că e pămîntul portughezului care tace. La fel e şi bressanone.

Se spune, după ce tolstoi a spus-o înainte, că familiile fericite n-au istorie. Nici elefanții nu par să aibă. Să ne gîndim la cazul lui soliman. În cele două săptămîni cît a stat la bressanone s-a odihnit, a dormit, a mîncat și a băut pe săturate, cam patru tone de furaj și vreo patru mii de litri de apă, cu care a reușit să compenseze numeroasele diete forțate la care fusese obligat să se supună în timpul lungii călătorii prin portugalia, spania și italia, cînd nu reușiseră întotdeauna să-i aprovizioneze regulat cămara. Acum soliman și-a recăpătat forțele, e gras și frumos, după o singură săptămînă, pielea flască și încrețită își pierduse zbîrciturile care-o făceau să semene cu o manta agățată într-un cui. Vestea bună ajunse la urechile arhiducelui care se grăbi să facă o vizită la elefant acasă, adică, în grajdul în care fusese găzduit, în loc să ceară să fie scos în piață ca să-și etaleze în fața autorității arhiducale și a populației adunate, aspectul excelent, magnificul look pe care-l are acum. Cum e firesc, fritz era de față, dar, conștient că pacea cu arhiducele nu era încă formalizată, dacă va fi vreodată, se dovedi discret și atent, fără să atragă prea mult atenția, sperînd însă că arhiducele va scăpa cel puțin cîteva cuvinte de felicitare, un scurt elogiu. Așa s-a și întîmplat. La sfîrșitul vizitei, arhiducele îi adresă în treacăt o privire rapidă spunînd, Ai

făcut treabă bună, fritz, soliman trebuie să fie mulțumit, la care el răspunse, Nu vreau altceva, stăpîne, viața mea e în slujba alteței voastre. Arhiducele nu răspunse, se mărgini să mormăie, laconic, Hm, hm, sunet primitiv, dacă nu chiar primar, pe care fiecare îl va interpreta cum crede de cuviință. Pentru fritz, predispus întotdeauna, prin temperament și filozofia vieții, la o viziune optimistă a evenimentelor, răspunsul aparent sec și limbajul nepotrivit în gura unei persoane azi arhiducală, mîine imperială, a fost ca un pas, un pas mic, dar sigur, spre mult dorita împăcare. Să așteptăm pînă la viena să vedem ce se mai întîmplă.

De la bressanone pînă la defileul brenner distanța este atît de scurtă încît, cu siguranță, caravana nu va avea timp să se împrăștie. Nici timp, nici distanță. Ceea ce înseamnă că iar ne vom lovi de aceeași dilemă morală ca mai devreme, în pasul isarco, adică, mergem împreună sau separat. Ne sperie gîndul că întinsa caravană s-ar putea trezi blocată, în întregime, de la cuirasierii din față pînă la cuirasierii din urmă, între pereții defileului, sub amenințarea căderilor de zăpadă și de stînci. Ar fi, probabil, mai bine să lăsăm rezolvarea problemei în mîinile lui dumnezeu, el să hotărască. Să mergem înainte, să mergem, și vedem noi după aceea. Această preocupare, oricît de ușor ar fi de înțeles, nu trebuie totuși să ne facă s-o uităm pe cealaltă. Cunoscătorii spun că pasul brenner este de zece ori mai periculos decît isarco, alții spun că de douăzeci de ori, și că, în fiecare an, cere cîteva victime, îngropate sub avalanșe sau strivite de bolovanii care se rostogolesc de pe munte, deși, la începutul căderii, nu par c-ar aduce cu ei un destin nefast. Să

dea domnul să vină o vreme cînd, prin construcția de viaducte care vor lega înălțimile, se vor elimina trecătorile adînci, prin care, deși încă în viață, umblăm acum pe jumătate îngropați. Interesant este însă că cei care sînt nevoiți să treacă prin aceste defileuri, o fac întotdeauna cu un soi de resemnare fatalistă care, chiar dacă nu-i scapă de teama care le asaltează trupul, cel puțin pare că le lasă sufletul intact, senin, ca o lumină neclintită pe care nici un uragan nu va reuși s-o stingă. Se povestesc multe lucruri și n-or fi toate adevărate, dar așa e făcută ființa omenească, gata să creadă că perii de elefant, după un proces de macerare, ajută la creșterea părului, dar și să-și închipuie că poartă în sine o lumină singulară care o va conduce pe drumurile vieții, inclusiv prin defileuri. Într-un fel sau altul, spunea înțeleptul pustnic al alpilor, tot va trebui să murim.

Vremea este proastă, dar, așa cum ni s-a dovedit de multe ori, nu e un lucru neobișnuit pentru acest anotimp. Nu ninge prea mult, e adevărat, iar vizibilitatea este aproape normală, dar vîntul suflă ca niște lame ascuțite care sfîșie hainele, oricît de călduroase ar fi. Întrebați-i pe cuirasierii. După zvonul care circulă în caravană, călătoria s-ar putea relua astăzi pentru că mîine este așteptată o agravare a situației meteorologice, dar și pentru că, după cîțiva kilometri spre nord, vom scăpa, în principiu, de zona cea mai primejdioasă din alpi. Ori, cu alte cuvinte, înainte să ne atace inamicul, îl atacăm noi pe el. O bună parte dintre locuitorii din bressanone a venit să asiste la plecarea arhiducelui maximilian și a elefantului său și a avut parte de o surpriză. Cînd arhiducele și soția lui se

pregăteau să urce în caleașcă, soliman s-a lăsat în genunchi pe pămîntul înghețat, la care asistența a izbucnit într-o ropot de aplauze și urale demne de păstrat în memorie. La început, arhiducele a zîmbit, încruntîndu-se însă pe dată la gîndul că acest nou miracol a fost o manevră necinstită din partea lui fritz, disperat să-i reintre în grații. N-are dreptate nobilul arhiduce, gestul lui soliman a fost complet spontan, a venit, cum se spune, din suflet, a fost poate felul lui de a le mulțumi celor în drept pentru grija de care se bucurase în aceste cincisprezece zile în hanul am hohen feld, două săptămîni de adevărată fericire, așadar fără istorie. Oricum, nu trebuie să excludem posibilitatea că elefantul nostru, preocupat pe bună dreptate de evidenta răceală a relațiilor dintre arhiduce și cornacul său, și-a dorit poate să contribuie cu un gest atît de frumos la împăcarea discordiei dintre spirite, așa cum se va spune pe viitor, iar apoi nu se va mai spune. Sau, pentru a nu fi acuzați de părtinire pentru că, pasămite, am ignora adevărata cheie a chestiunii, nu putem exclude ipoteza, care nu este pur academică, că fritz, fie dinadins, fie din simplă neatenție, a atins cu bastonul urechea dreaptă a lui soliman, organ miraculos prin excelență, așa cum s-a demonstrat în padova. Totuși, ar fi cazul să știm, reprezentarea cea mai exactă, cea mai precisă, a sufletului omenesc este labirintul. Acolo, totul este posibil.

Caravana e gata de plecare. Există un sentiment general de aprehensiune, o tensiune vizibilă, se simte că oamenii nu-și pot scoate din minte pasul brenner și primejdiile lui. Iar cronicarul acestor evenimente nu se sfiește să-și mărturisească teama că va fi incapabil să descrie faimosul defileu care

ne așteaptă mai încolo, el care, și cînd am trecut prin pasul isarco, a trebuit să-și ascundă neputința cît de bine putea, bătînd cîmpii printre subiecte secundare, poate importante în sine, dar ocolind, în mod evident, subiectul fundamental. Păcat că, în secolul al șaisprezecelea, fotografia nu era încă inventată, pentru că atunci, soluția era foarte simplă, inseram aici cîteva imagini de epocă, mai ales dacă au fost captate din elicopter, iar cititorul avea toate motivele să se considere pe deplin mulțumit, recunoscînd enormul efort de informare făcut de redacția noastră. Apropo, e momentul să spunem că orășelul care urmează, foarte aproape de bressanone, se numește în italiană, sîntem încă în italia, vitipeno. Că austriecii și germanii îl numesc sterzing e ceva care ne depășește capacitatea de înțelegere. Cu toate astea, admitem ca posibil, dar fără a băga mîna în foc, că italianul tace mai puțin pe meleagurile astea decît a tăcut portughezul în algarve.

Am ieșit din bressanone. E greu de înțeles că, într-o regiune atît de accidentată, bogată în lanțuri vertiginoase de munți călare unii peste ceilalți, a fost nevoie să fie croite și cicatricele profunde ale defileurilor isarco și brenner, care puteau fi plasate în alte locuri de pe planetă mai puțin dăruite de natură, unde caracterul excepțional al uimitorului fenomen geologic ar fi putut aduce, grație industriei turismului, nenumărate beneficii materiale vieților modeste, resemnate, ale locuitorilor lor. Împotriva suspiciunilor îndreptățite, luînd în considerare problemele narative expuse cu sinceritate atunci cînd am vorbit de traversarea pasului isarco, aceste

comentarii nu au rostul de a suplini anticipat previzibila sărăcie de detalii descriptive ale pasului brenner în care sîntem gata să intrăm. Sînt însă o umilă recunoaștere a adevărului din cunoscuta frază, N-am cuvinte. Într-adevăr, nu avem cuvinte. Se spune că, într-una dintre limbile vorbite de indigenii din america de sud, poate în amazonia, există mai mult de douăzeci de expresii, vreo douăzeci și șapte, cred, pentru a descrie culoarea verde. Comparînd cu sărăcia vocabularului nostru în această privință, pare că ar trebui să le fie ușor să descrie pădurile în care trăiesc, în mijlocul acelui verde minuțios și diferențiat, separat numai de subtile și aproape imperceptibile nuanțe. Nu știm dacă au încercat vreodată și dacă au fost mulțumiți de rezultat. Ce știm, în schimb, este că un monocromatism oarecare, de exemplu, ca să nu mergem mai departe, aparentul alb absolut al acestor munți, nu clarifică nici el chestiunea, poate pentru că sînt peste douăzeci de nuanțe de alb, pe care ochii nu le pot percepe, deși le presimt existența. Adevărul gol-goluț, dacă vrem să-l acceptăm, este că, pur și simplu, nu se poate descrie un peisaj în cuvinte. Sau, mai bine zis, se poate, dar n-are rost. Mă întreb dacă are vreun rost să scriem cuvîntul munte dacă nu știm care e numele pe care singur și-l dă. Pictura e cu totul altfel, se pricepe să creeze pe paletă douăzeci și șapte de tonuri proprii de verde care au scăpat naturii, și alte cîteva care par naturale, iar asta merită, așa cum se cuvine, numele de artă.

Am ajuns în pasul brenner. Din ordinul expres al arhiducelui, într-o liniște totală. Spre deosebire de ce s-a întîmplat pînă acum, caravana, de parcă teama ar fi produs un efect de aglutinare, nu mai

dă semne de împrăștiere, caii caleștii arhiducale aproape că ating cu botul fundul ultimilor cai ai cuirasierilor, soliman merge atît de aproape de sticluța de parfum a arhiducesei încît reușește să aspire, încîntat, mireasma care se răspîndește ori de cîte ori fiica lui carol quintul simte nevoia de a se împrospăta. Restul caravanei, de la carul cu boi care cară furajul și cada de apă încolo, urmează același drum de parcă n-ar fi altă cale pentru a ajunge la destinație. Cu toții tremură de frig, dar mai ales de frică. În crăpăturile povîrnișurilor înalte se acumulează zăpada care, din cînd în cînd, se desprinde și cade cu un zgomot surd peste caravană, în mici avalanșe care, chiar dacă nu prezintă pericol, nu fac decît să le crească spaima. Nimeni nu se simte aici atît de stăpîn pe sine încît să-și lase ochii să se bucure de frumusețea peisajului, deși mai e cîte un cunoscător care îi spune vecinului, Fără zăpadă e mult mai frumos, Mai frumos, cum adică, îl întrebă camaradul curios, Nu se poate descrie. Într-adevăr, cea mai mare jignire la adresa realității, oricare ar fi ea, cînd ne dedicăm zadarnicului efort de a descrie un peisaj, este că folosim cuvinte care nu ne aparțin, care nu ne-au aparținut niciodată, băgați de seamă, cuvinte care au mai trecut prin milioane de pagini și de guri înainte de a ne veni rîndul să le rostim, cuvinte obosite, epuizate de a fi trecut prin atîtea mîini unde și-au lăsat, de fiecare dată, cîte o părticică din substanța vitală. Dacă scriem, de exemplu, cuvintele pîrîu cristalin, atît de utilizate în descrierea de peisaje, nu zăbovim să reflectăm dacă pîrîul e la fel de cristalin ca atunci cînd l-am văzut prima oară, sau dacă a încetat să mai fie pîrîu, transformîndu-se într-un

fluviu cu ape năvalnice, sau, neagră soartă, în cea mai infectă și împuțită mlaștină. Deși nu pare, la prima vedere, toate astea au mare legătură cu afirmația curajoasă, consemnată mai sus, că este, pur și simplu, imposibil să descrii un peisaj și, prin extensie, orice altceva. Pe buzele unei persoane de încredere care, după mostră, cunoaște locurile așa cum se arătă ele în diversele anotimpuri ale anului, aceste cuvinte dau de gîndit. Dacă această persoană, cu onestitatea și înțelepciunea ei, dată de experiență, spune că nu poate descrie ce-i văd ochii, traducînd asta în cuvinte, fie zăpadă, fie livadă înflorită, cum ar putea îndrăzni s-o facă cel care n-a traversat în viața lui pasul brenner, și nici măcar în vis în secolul al șaisprezecelea, cînd nu existau autostrăzi și stații de benzină, crochete și cești de cafea, plus un motel pentru a-și petrece noaptea la căldură, în timp ce afară vuiește viscolul, iar un elefant rătăcit țipă înspăimîntat. N-am fost acolo, ne-am ghidat numai după informații, și cine știe ce valoare au ele, de exemplu, o gravură veche, respectabilă doar pentru vîrsta ei înaintată și pentru desenul ingenuu, arată un elefant din armata lui hanibal prăbușindu-se într-o prăpastie, cînd e sigur că, în timpul anevoioasei traversări a alpilor de către armata cartagineză, cel puțin așa afirmă cei care se pricep la subiect, nu s-a pierdut nici un elefant. Nici aici nu s-a pierdut nimeni. Caravana își continuă drumul, compactă, fermă, calități care nu sînt mai puțin lăudabile din pricina faptului că sînt fundamental determinate, așa cum am explicat înainte, de sentimente egoiste. Dar sînt și excepții. Cea mai mare preocupare a cuirasierilor, de exemplu, n-are nici o legătură cu siguranța lor personală, ci

cu cea a cailor lor, obligați acum să înainteze pe un sol alunecos, de gheață dură, cenușiu albăstruie, unde un metacarp rupt ar avea cele mai fatale consecințe. Pînă în acest moment, miracolul comis de soliman la ușa bazilicii sfîntului anton din padova, oricît de supărător ar fi pentru inflexibilul luteranism al arhiducelui maximilian al doilea de austria, a protejat caravana, și nu numai pe cei puternici, ci și lumea de rînd, ceea ce dovedește, dacă mai e nevoie de demonstrație, rarele și excelentele virtuți taumaturgice ale sfîntului, fernando de bulhões în viața laică, pe care două orașe, lisabona și padova, și-l dispută de secole, cam pro forma, s-o spunem, pentru că e clar pentru toată lumea că padova s-a ales cu steagul victoriei, lisabona mulțumindu-se cu marșurile populare ale diverselor cartiere, vinul roșu și sardelele fripte pe jăratic, pe lîngă baloane și ghivecele cu busuioc. Nu ajunge să știm cum și unde s-a născut fernando de bulhões, trebuie să așteptăm să vedem cum și unde va muri sfîntul anton.

Ninge în continuare și, să ni se ierte vulgaritatea expresiei, e un frig de crapă pietrele. Trebuie să pășești cu o mie și una de precauții din pricina blestematului de îngheț, dar, deși munții nu s-au terminat, plămînii par a respira mai bine, mai ușor, liberi de strania apăsare care coboară de pe înălțimile inaccesibile. Orașul care urmează e innsbruck, pe marginea rîului inn, și, dacă arhiducele n-a renunțat la ideea pe care i-o comunicase intendentului la bressanone, mare parte din distanța care ne mai separă de viena va fi parcursă cu barca, navigație fluvială, așadar, coborînd mai întîi pe inn, pînă la passau, iar apoi pe dunăre, fluvii cu debit mare,

mai ales dunărea, care în austria e numită donnau. Este mai mult decît probabil că ne vom bucura de o călătorie liniștită, la fel de liniștită ca ședereа de două săptămîni în bressanone, în care nu s-a petrecut nimic demn de luat în seamă, nici un episod burlesc bun de povestit la șezătoare, nici o poveste cu strigoi pe placul nepoților, și, de aceea, oamenii s-au simțit mai norocoși ca niciodată, cu toții ajungînd teferi la hanul am hohen feld, familia departe, grijile amînate, creditorii ascunzîndu-și nerăbdarea, nici o scrisoare compromițătoare căzută în mîini nepotrivite, în sfîrșit, viitorul, așa cum cei din vechime spuneau și credeau, îi aparține doar lui dumnezeu, să ne trăim ziua de azi, că mîine nu se știe niciodată. Schimbarea itinerarului nu se datorează unui capriciu al arhiducelui, deși au fost incluse în pomenitul itinerar două vizite de curtoazie, dar și de înaltă politică central-europeană, prima în wasserburg, la ducele de bavaria, a doua, mai lungă, la müldhorf, la ducele ernst de bavaria, administratorul arhiepiscopatului de salzburg. Întorcîndu-ne la drumuri, e adevărat că drumul de la innsbruck la viena e relativ comod, fără catastrofalele accidente orografice care au fost alpii și, dacă nu merge în linie dreaptă, cel puțin știe destul de bine unde vrea să ajungă. Totuși, rîurile au avantajul că sînt ca niște drumuri umblătoare, merg singure, mai ales acestea, cu debitele lor puternice. Cel mai avantajat de schimbare va fi soliman care, dacă vrea să bea, n-are decît să se apropie de marginea plutei, să-și bage trompa în apă și să aspire. Însă n-ar fi deloc mulțumit dacă ar afla că un cronicar din orașul riveran numit hall, puțin înainte de innsbruck, un scrib oarecare pe numele lui franz schweyger, va

scrie, Maximilian s-a întors în splendoare din spania, aducînd cu el un elefant care are douăsprezece picioare înălțime, de culoarea șobolanului. Rectificarea lui soliman, din cît îl cunoaștem, va fi rapidă, directă și incisivă, Nu elefantul are culoarea șobolanului, șobolanul are culoarea elefantului. Și ar adăuga, Puțin respect, vă rog.

Legănîndu-se în pasul ritmic al lui soliman, fritz curăță zăpada care i s-a agățat de sprîncene și se gîndește cum va arăta viitorul lui la viena, cornac este, cornac va rămîne, altceva n-ar putea fi niciodată, dar amintirea timpului petrecut la lisabona, uitat de toată lumea după ce fusese motiv de distracție pentru vulg, inclusiv pentru nobilii de la curte care, la o adică, sînt și ei tot vulg, îl face să se întrebe dacă și la viena îl vor băga într-un țarc să putrezească împreuna cu elefantul. Ceva trebuie să ni se întîmple, solomon, spuse, călătoria asta a fost numai un interval, și acum fii mulțumit că ți-ai primit numele adevărat de la cornac, bună sau rea, vei avea viața pentru care te-ai născut și de care n-ai cum să fugi, dar eu nu m-am născut pentru a fi cornac, de fapt nimeni nu se naște pentru a fi cornac, chiar dacă nu i se deschide altă ușă cît trăiește, în fond, eu sînt un fel de parazit, un păduche rătăcit printre perii de pe spinarea ta, îmi închipui că nu voi trăi cît tine, viețile oamenilor sînt scurte, în comparație cu viețile elefanților, se știe, mă întreb ce se va întîmpla cu tine cînd n-o să mai fiu, vor chema alt cornac, desigur, cineva va trebui să aibă grijă de soliman, poate că arhiducesa se va oferi, ar fi nostim, o arhiducesă slujind un elefant, sau poate unul dintre prinți cînd va fi mare, oricum, dragă prietene, vei avea mereu un viitor

asigurat, eu nu, eu sînt cornacul, un parazit, un apendice.

Obosiți de lunga călătorie, am ajuns la innsbruck la o dată semnalată în calendarul catolic, de bobotează, anul fiind o mie cinci sute cincizeci și doi. Sărbătoarea a fost măreață cum era de așteptat de la primul mare oraș austriac care îl primea pe arhiduce. Nu se știe prea bine dacă aplauzele sînt pentru el sau pentru elefant, dar puțin îi pasă viitorului împărat pentru care soliman este, în primul rînd, un instrument politic de primă mărime, a cărui importanță nu va putea fi niciodată afectată de gelozii ridicole. Succesul întîlnirilor din wasserburg și mülldorf se datorează probabil în parte prezenței unui animal pînă acum necunoscut în austria, de parcă maximilian de austria l-ar fi scos din neant pentru a le face o bucurie supușilor săi, de la cei mai umili la cei mai importanți. Partea finală a călătoriei elefantului va fi însoțită tot timpul de un strigăt permanent de bucurie care va trece de la un oraș la altul ca un fitil de pulbere, fiind și un motiv de inspirație pentru artiștii și poeții de pretutindeni care și-au arătat strădania în picturi și gravuri, medalii comemorative, inscripții poetice precum cele ale cunoscutului umanist caspar bruschius, destinate primăriei din linz. Și, pentru că a venit vorba de linz, unde caravana va părăsi bărcile, bărcuțele și plutele pentru a merge pe jos tot restul drumului, e firesc să vrea unii să li se spună de ce arhiducele n-a continuat să utilizeze comoda cale fluvială, de vreme ce aceeași dunăre care i-a adus la linz ar fi putut să-i ducă și pînă la viena. A gîndi astfel e o naivitate, sau, în cel mai rău caz, înseamnă a ignora sau a nu înțelege importanța unei publicități

bine orientate în viața națiunilor în general și în politică și alte afaceri în particular. Să ne închipuim că arhiducele maximilian de austria făcea greșeala de a debarca în portul fluvial al vienei, da, ați auzit bine, în portul fluvial al vienei. Acum, porturile, mari sau mici, de rîu sau de mare, nu s-au distins niciodată prin ordine și curățenie, și cînd, din întîmplare, ni se arată sub o aparență de normalitate organizată se cuvine să știm că nu este decît una din nenumăratele și adesea contradictoriile imagini ale haosului. Să ni-l imaginăm pe arhiduce debarcînd cu toată caravana sa, incluzînd un elefant, pe un chei plin de lăzi, saci de toate felurile, baloturi cu una sau cu alta, printre gunoaie, cu mulțimea în drum, spuneți-ne, cum ar putea el să-și facă loc ca să ajungă pe bulevardele noi, pregătindu-și acolo defilarea. Ar fi o tristă intrare după mai mult de trei ani de absență. Dar nu va fi așa. În müldorf arhiducele îi va ordona intendentului să se apuce să elaboreze un program de primire în viena pe măsura evenimentului, sau evenimentelor, în primul rînd, cum este evident, sosirea sa și a arhiducesei, în al doilea rînd, prezentarea acestei minuni a naturii care este elefantul soliman, care îi va uimi pe vienezi așa cum îi uimise pe toți cei care îl văzuseră în portugalia, spania și italia, care, pentru a vorbi cu dreptate, nu sînt chiar niște țări barbare. Curieri călare au pornit spre viena cu instrucțiuni pentru burgmeister care exprimau dorința arhiducelui de a vedea răsplătită în inimi și pe străzi toată dragostea pe care el și arhiducesa o purtau orașului. Pentru cine știe să asculte, jumătate de vorbă e de ajuns. Alte instrucțiuni au fost transmise, acestea pentru uz intern, care se refereau la necesitatea de

a profita de navigația pe inn și pe dunăre pentru a se proceda la un spălat general al oamenilor și al animalelor, care, neputînd include, din motive lesne de înțeles, scăldatul în apa înghețată, trebuia să fie minim, dar eficient. Arhiducilor li se aducea în fiecare dimineață o generoasă cantitate de apă caldă pentru abluțiuni, ceea ce i-a făcut pe unii din caravană, mai preocupați de igiena lor personală, să murmure cu un suspin de regret. Dacă aș fi eu arhiducele. Nu voiau puterea pe care o deținea maximilian al doilea, poate n-ar fi știut ce să facă cu ea, dar voiau apa caldă, foloasele ei nu păreau să le fie străine.

Cînd a debarcat la linz, arhiducele avea cîteva idei foarte clare privind viitoarea organizare a caravanei cu maxim profit, mai ales în privința efectelor psihologice ale întoarcerii sale asupra stării de spirit a populației din viena, capitala regatului, și prin urmare, sediul celei mai ascuțite sensibilități politice. Cuirasierii, pînă atunci împărțiți în avangardă și ariergardă, redeveniră o formațiune unică, deschizînd calea caravanei. Îndată după ei venea elefantul, să recunoaștem, o lovitură strategică demnă de un alehin, mai ales cînd vom afla neîntîrziat că trăsura arhiducelui o să ocupe doar locul al treilea în această secvență. Obiectivul era clar, să-l pună în valoare pe soliman, ceea ce avea sens, pentru că arhiduci de austria mai văzuse viena, pe cînd elefanți, acesta era primul. De la linz la viena sînt treizeci și două de leghe, fiind prevăzute două opriri intermediare, una în melke și alta în orașul amstetten, unde își vor petrece noaptea, etape scurte care le vor permite membrilor caravanei să arate rezonabil de odihniți la intrarea în viena.

Vremea nu era de roze, ninsoarea continua să cadă și vîntul nu-și pierduse tăișul ascuțit, dar, prin comparație cu trecătorile isarco și brenner, acest drum ar putea fi calea spre paradis, deși e îndoielnic că ar exista drumuri în sălașul ceresc, de vreme ce sufletele, după ce îndeplinesc formalitățile de acces, sînt imediat înzestrate cu o pereche de aripi, singurul mijloc de locomoție autorizat în rai. După amstetten nu vor mai face popas. Toți oamenii din sate au coborît în drum să-l vadă pe arhiduce și au dat peste un elefant despre care de abia auziseră și care le-a trezit o justificată curiozitate făcîndu-i să născocească cele mai absurde explicații, așa cum a pățit băiatul care, întrebîndu-și bunica de ce se cheamă elefantul elefant, i s-a răspuns că din pricina trompei. Un austriac, chiar dacă aparține claselor de jos, nu e un om ca ceilalți, vrea mereu să știe tot ce e de știut. Altă idee născocită de acești oameni cumsecade, așa se spune de obicei, cu un aer protector, a fost că, în țara de unde venise elefantul, toată lumea avea cîte unul, cum avem aici cîte un cal, un catîr, mai des un măgar, și că toți erau destul de bogați ca să hrănească un animal de asemenea mărime. Dovada au avut-o cînd coloana a trebuit să se oprească în mijlocul drumului ca să fie hrănit soliman care, dintr-un motiv necunoscut, strîmbase din nas la micul dejun. În jurul lui s-a adunat o mulțime uluită de iuțeala cu care elefantul, cu ajutorul trompei, își băga în gură și înghițea snopi de paie după ce le mestecase de două ori între puternici lui molari care, neputînd fi văzuți din afară, erau ușor de imaginat. Pe măsură ce se apropiau de viena se observa treptat o oarecare îmbunătățire a vremii. Nimic extraordinar, cerul

era în continuare acoperit de nori, dar ninsoarea încetase. Cineva spuse, Dacă o va ține tot așa, la viena vom avea cer senin și soare strălucitor. N-o să fie chiar așa, ar fi cîntat un alt cocoș în această călătorie dacă meteorologia generală ar fi urmat exemplul acestui burg care, într-o zi, va fi poreclit orașul valsurilor. Din cînd în cînd caravana era obligată să se oprească pentru că sătenii și sătencele din împrejurimi voiau să-și arate priceperea la cîntec și la dans, care îi plăceau mai ales arhiducesei a cărei mulțumire arhiducele o împărtășea binevoitor, aproape patern, conform unei credințe foarte comune, atunci și mereu, Ce să le faci, așa sînt femeile. Turnurile și cupolele vienei se zăreau acum la orizont, porțile orașului larg deschise, iar poporul pe străzi și în piețe, îmbrăcat de gală în onoarea arhiducilor. Așa se întîmplase și la sosirea elefantului, dar popoarele iberice se bucură de orice, sînt ca niște copii. Aici, în viena austriei, se cultivă disciplina și ordinea, e ceva teutonic în această educație, așa cum viitorul va avea grijă să ne explice mai bine. Intră în oraș maxima expresie a autorității publice și un sentiment de respect și de venerație necondiționată domină populația. Viața are totuși multe cărți în pachetul ei de joc și adesea le joacă în clipa cînd te aștepți mai puțin. Mergea elefantul cu pasul lui măsurat, fără grabă, pasul celui care știe că, pentru a ajunge, nu trebuie întotdeauna s-o iei la fugă. Deodată, o fetiță de vreo cinci anișori, s-a aflat mai tîrziu că aceasta îi era vîrsta, asistînd cu părinții la defilarea cortegiului, se smulse din mîna mamei, și alergă spre elefant. Un strigăt de spaimă izbucni din gîtlejurile celor care și-au dat seama de tragedia pe cale să se

întîmple, labele animalului răsturnînd și strivind bietul ei trup, întoarcerea arhiducelui marcată de o nenorocire, un doliu, o teribilă pată de sînge pe blazonul orașului. Dar nu-l cunoșteau pe solomon. Înlănțui cu trompa trupul fetiței ca într-o îmbrățișare și o ridică în aer ca pe un nou stindard, stindardul unei vieți salvate în ultima clipă, cînd era să se piardă. Părinții copilei, plîngînd, au alergat la solomon și au primit în brațe copilul recuperat, reînviat, în timp ce toată lumea bătea din palme, mulți izbucniră în lacrimi de nestăvilită emoție, spunînd unii că a fost un miracol, fără să aibă habar de celălalt, înfăptuit de solomon la padova, cînd îngenunchease la ușa bazilicii sfîntului anton. De parcă ar fi lipsit ceva deznodămîntului dramaticului incident la care am asistat, îl vedem acum pe arhiduce coborînd din caleașcă, dîndu-i mîna arhiducesei pentru a o ajuta să coboare și ea, iar cei doi, împreună, dîndu-și mîinile, s-au îndreptat spre elefant, pe care oamenii continuau să-l înconjoare și să-l sărbătorească, eroul zilei, azi și mult după aceea, căci istoria elefantului care, în viena, a salvat o fetiță de la moarte sigură va fi povestită de mii de ori, amplificată de alte cîteva mii, pînă astăzi. Cînd oamenii au observat apropierea arhiducilor au făcut liniște și s-au dat la o parte. Emoția era vizibilă pe multe chipuri, unii își ștergeau cu greutate ultimele lacrimi. Fritz coborîse de pe elefant și aștepta. Arhiducele se opri în fața lui, îl privi drept în ochi. Fritz plecă fruntea și întîlni în fața lui mîna dreaptă, deschisă, în așteptare, Stăpîne, nu îndrăznesc, spuse, și își arătă propriile mîini, murdare de contactele continue cu pielea elefantului, care, și așa, era cel mai curat

dintre ei, de vreme ce fritz uitase ce înseamnă o baie din cap pînă în picioare, iar soliman nu putea să vadă o baltă fără să alerge să se bălăcească în ea. Cum arhiducele nu-și retrăgea mîna, fritz n-avu de ales, i-o atinse cu mîna lui, pielea groasă și bătătorită a unui cornac și pielea fină și delicată a celui care nici măcar nu se îmbracă cu propriile mîini. Atunci arhiducele spuse, Îți mulțumesc că ai evitat o tragedie, Eu n-am făcut nimic, stăpîne, meritele îi aparțin întru totul lui soliman, Tot ce se poate, dar îmi închipui că ai ajutat și tu, Am făcut ce-am putut, stăpîne, de aia sînt cornac, Dacă toți ar face ce pot, lumea ar fi cu siguranță mai bună, E de ajuns c-o spune alteța voastră ca să fie adevărat, Te-am iertat, nu e nevoie să mă lingușești, Vă mulțumesc, stăpîne, Fii binevenit la viena și fie ca viena să te merite, pe tine și pe soliman, aici veți fi fericiți. Și cu aceste cuvinte, maximilian al doilea se retrase în caleașcă ducîndu-și arhiducesa de mînă. Fiica lui carol quintul era din nou gravidă.

Elefantul a murit aproape doi ani mai tîrziu, era din nou iarnă, în ultima lună a anului o mie cinci sute cincizeci și trei. Nu s-a aflat cauza morții, nu era încă vremea analizelor de sînge, radiografiilor de torace, endoscopiilor, rezonanțelor magnetice și altor observații care astăzi sînt pîinea de toate zilele a ființelor umane, mai puțin a animalelor, care mor pur și simplu fără o infirmieră care să le pună mîna pe frunte. După ce l-au jupuit, i-au tăiat lui solomon labele din față pentru a servi, după operațiile necesare de curățare și tăbăcire, ca recipiente, la intrarea în palat, în care se puneau bastoanele, cîrjele, umbrelele și umbrelușele de vară. Cum se vede, la nimic nu i-a servit lui solomon că a căzut în genunchi. Cornacul subhro a primit din mîinile intendentului restul de soldă care mai era de plătit, la care s-a adăugat, din ordinul arhiducelui, încă o sumă destul de generoasă, și, cu acești bani, și-a cumpărat un catîr de călărit și un măgar care să-i care lada cu puțina lui avere. A anunțat că se întoarce la lisabona, dar nu sînt informații că ar fi intrat în țară. Fie s-a răzgîndit, fie a murit pe drum.

Cîteva săptămîni mai tîrziu a sosit la curtea portugheză o scrisoare din partea arhiducelui. În ea se informa că elefantul soliman murise, dar că

locuitorii vienei nu-l vor uita niciodată, pentru că salvase viața unui copil chiar în ziua cînd sosise în oraș. Primul cititor al scrisorii a fost secretarul de stat pêro de alcáçova carneiro care i-a înmînat-o regelui, spunînd, A murit solomon, stăpîne. Dom joão al treilea făcu un gest de surpriză și o umbră de durere îi acoperi chipul. Chemați-o pe regină, spuse. Dona catarina nu întîrzie, de parcă ar fi ghicit că scrisoarea aducea vești care o interesau, poate o naștere, poate o nuntă. Naștere și nuntă nu puteau fi, fața soțului ei spunea altceva. Dom joão al treilea murmură, Spune aici vărul maximilian că solomon. Regina nu-l lăsă să termine, Nu vreau să știu, țipă ea, nu vreau să știu. Și alergă să se închidă în dormitorul ei, unde plînse tot restul zilei.

SERIA DE AUTOR

JOSÉ SARAMAGO

M-a fascinat ideea călătoriei elefantului ca metaforă pentru viaţă. Cu toţii ştim că vom muri, dar nu şi circumstanţele...

José Saramago

„Cel mai interesant lucru, în *Călătoria elefantului*, este de fapt munca în sine cu ironia – de bună seamă cathartică –, modul în care aceasta devine mecanismul narativ central al întregii aventuri de care are parte fenomenalul elefant Solomon."

Diário de Notícias

„Protagonistul acestei istorii, în tăcerea sa de pahiderm, sugerează cumva că oamenii nu s-au schimbat prea mult, în ciuda secolelor care au trecut de la extraordinara călătorie pe care Saramago o povesteşte cu atîta umor."

El País

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-1604-6

www.polirom.ro